

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

**МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ ЯК
МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ**

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

***23–24 квітня 2021 р.
м. Київ***

Київ
Інститут інноваційної освіти
2021

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
М43

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

М43 **Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку:** Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23–24 квітня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. – 136 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Немкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2021
© Інститут інноваційної освіти, 2021
© Друк ФОП Москвін А.А., 2021

Підписано до друку 30.04.2021. Формат 60x84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Charter. Ум. друк. арк. 7,91.
Зам. № 3004/21-6. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Цифрова друкарня «Сору Art».
69095, Запоріжжя, просп. Соборний, 109. Тел.: (061) 708-08-80
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

¹ Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Про питання стипендіального забезпечення»

Вступне слово

JUVĚNES LOQUUNTUR²

А.М. Манжула,

здобувач наукового ступеня доктора філософії,

науковий керівник: **В.Б. Распопов,**

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

директор Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України

(e-mail: Viktor.Raspopov@gmail.com)

ДОЛУЧАЙМОСЯ ДО НАУКОВО-ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОГРАМУВАННЯ

Вступ. Молодь, яка успішно навчається, має хист у вивченні точних наук, – юні програмісти з числа старшокласників, студенти вишів і аспіранти, які готують себе до професійної кар'єри науковця з інформаційно-комп'ютерних технологій, – запрошуються до участі в науково-практичних проектах, які на партнерських умовах в 2021–2023 роках виконують *Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України* (м. Київ) і *Інститут підготовки наукових кадрів НАН Білорусі* (м. Мінськ). Долучитися до участі у виконанні цих проектів можна і дистанційно, не будучи мешканцем Києва або Мінська, навіть з інших міст України і Білорусі. *Мета* співпраці науковців і викладачів функціонально споріднених науково-навчальних установ – НУЦ ПІ НАН України (<http://www.nucpi.nas.gov.ua/>) і ІПНК НАН Білорусі (<http://ipnk.basnet.by/>), – допомогти академічно обдарованій молоді на практиці самостійно оцінити власні креативні здібності, аби швидше і точніше визначитися з конкретним напрямком професійних інтересів, ствердитися в обраній кар'єрі інженера-конструктора, науковця, математика-програміста тощо. Наприкінці 2021 року, в онлайн-режимі, в Україні і в Білорусі мають відбутися синхронізовані у часі тематичні конференції «Підготовка наукових кадрів: досвід проблеми, перспективи», до участі в яких запрошуються юні програмісти та їх науково-педагогічні керівники, учасники науково-практичних проектів, наприклад, тих, про які ідеться нижче в цій статті.

Автори статті мають досвід науково-педагогічного керівництва молодими дослідниками, надають консультації юним програмістам, учням МАН, студентам вишів [1]. Коло наукових інтересів авторів відображене на сайтах:

² (від лат. JuvĚnes loquuntur – Молодь говорить).

- <http://www.nucpi.nas.gov.ua/images/staff/Raspopov/vbraspopov-site/index.html> ; <http://www.nucpi.nas.gov.ua/> ;
- <http://www.nucpi.nas.gov.ua/center-staff/item/43-raspopov-viktor-borysovyh.html> ; <http://www.nucpi.nas.gov.ua/center-staff.html> ;
- <https://sites.google.com/site/creativepedagogics/about> ;

The screenshot shows a website for 'ТВОРЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА АННА МАНЖУЛА'. The page layout includes a navigation menu on the left with links to 'Главная', 'Пошаговые уроки', 'DARE TO DREAM DUT, КИТАЙ', 'Проект "Детям о Шопене"', 'Мастер-класс "Всё о триггерах в MS PowerPoint"', 'ЭОР в музыкальном образовании', 'Об авторе', and 'Полезные ссылки'. The main content area features a photo of Anna Manzhula and a bio. The bio states: 'Манжула Анна Михайловна: "Педагогика изучает явление осознания - взаимодействия человека и мира - и поэтому создаёт необходимый и естественный вектор человеческого развития. Она - точка синтеза моих творческих реализаций, стимул для работы над контролем эмоционального состояния, над развитием сострадания, экологического мышления, принятием идей интеграции и демократии".' Below the bio, it lists her specialization in media didactics, her education at the Kherson State University, and her interests in design, editing, and multimedia. It also provides contact information: 'Направление в педагогике: медиадидактика в начальном образовании, интерактивные уроки. Контактная информация: ilovetrees@mail.ru, моб. +380660119189. Образование: Херсонский Государственный университет, факультет дошкольного и начального образования, специальность: начальное образование, специализация: английский язык; Херсонское музыкальное училище, отдел оркестровые струнные инструменты (контрабас); Владение языками: русский, украинский, английский язык, учу польский. Владение компьютером: уверенный пользователь (пакет Microsoft Office, Corel Draw, Adobe Photoshop, Flash (animation), FL Studio, Pinnacle Studio 12). Опубликовано научные-методические работы => [здесь](#) Участие в творческих конкурсах и научных форумах => [здесь](#) Скачать CV'.

До участі у яких проектах ми пропонуємо доєднатися креативній молоді? Наведемо приклади.

1) В нинішні часи «коронавірусних» карантинів і локдаунів набула особливої актуальності прикладна наука *біоінформатика*. Суть досліджень у цій науці полягає в розробці логіко-алгоритмічних, статистичних методів, корисних для комп'ютерно-математичного аналізу розшифрованих кодів ДНК (людини і інших організмів). У 4-літерному алфавіті, ланцюжком довжиною понад три мільярди літер, записана (ким – *Природою? Еволюцією? Творцем?*)

вся генетична інформація про розвиток живого творіння, від моменту його зародження і аж до біологічної смерті. В молекулі ДНК закодована інформація про білки, які постійно синтезуються з амінокислот 20 типів у клітинах живого організму. Коронавірус «COVID-19» – це порівняно невелика за розміром послідовність нуклеотидів, згорнута у певну компактну глобулу, захищену білками. Комп'ютерно-математичне моделювання дозволяє науковцям теоретично експериментувати з «віртуальними мутаціями» відомих і уявних коронавірусів. В перспективі це допоможе лікарям і фармацевтам передбачувати майбутні пандемії, розробляти нові ліки, вакцини тощо.

Молоді, яка цікавиться дисциплінами *генетика, прикладна математика, програмування*, допоможуть долучитися до сучасних досліджень з *біоінформатики* такі джерела [2, 3, 4, 5].

2) На противагу поколінню 1980-х, коли *інформатика* тільки ставала повноправною навчальною дисципліною в школах і вишах, покоління сучасних старшокласників почувається вільно – «на ти», – із смартфонами, які нині є в кишені у кожного. А от запрограмувати нові додатки для смартфона вміє далеко не кожний. Тому що загальноосвітня навчальна програма з інформатики не вчить учнів цьому. Ті юні, хто мріють стати класними програмістами, мають самотужки, або в комп'ютерних гуртках МАН, ще в підлітковому віці вивчити програмування, наприклад, мовою Java, оволодіти інструментальними системами, за допомогою яких професійні програмісти на офісному персональному комп'ютері розробляють нові додатки (наприклад, використовують програмну систему Eclipse IDE for Java Developers). В МАН України щороку проводяться конкурси, змагання серед юних програмістів-старшокласників. Аналогічні чемпіонати «EcoSoft» серед молоді, яка навчається (в школах і в вишах), організовує НЕНЦУМ (<https://nenc.gov.ua/>). Цього року, через пандемію, змагання проводились дистанційно, в режимі online. Для заочного відбіркового туру було розроблене завдання з програмування «під мобільник»; тема завдання була нав'язана «всенародним опитуванням», яке у жовтні 2020 р., одночасно з місцевими виборами, відбулося в Україні [6]. Юних програмістів, які проявили майстерність виконувати подібні завдання з програмування, очікують на навчання, на роботу відомі софтверні вітчизняні і закордонні фірми. Філії таких фірм є і в Україні, і в Білорусі.

3) Познайомимо юного читача ще з одним проектом – екологічно чистою сонячно-водневою енергетикою, яка в 2021–2023 роках буде проектуватись в інтересах української антарктичної станції «Академік Вернадський». До реалізації цього інноваційного науково-практичного проекту запрошуються академічно обдаровані студенти бакалаврату, які готують себе до продовження навчання в магістратурі Київського академічного університету НАН України [7], а згодом – і до кар'єри науковця. Суть проекту в наступному.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень в Антарктиці на 2011–2023 роки» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2010-%D0%BF#Text>) йдеться про антарктичні дослідження, які виконуються не тільки безпосередньо на станції, але і на значному віддаленні від неї, на засніженому континенті і в океані. Аби забезпечити полярникам необхідну мобільність, і в той же час зберегти у первісному стані унікальну природу Антарктиди, доречно використовувати такі транспортні засоби, які працюють виключно на екологічно чистому пальному, яким є H_2 , і запаси якого можна напрацьовувати безпосередньо із оточуючого снігу і льоду, за допомогою розміщених поряд з станцією сонячних батарей. *Сонячно-воднева енергетика* – це основа для напрацювання *водню в Антарктиді*; вона має беззаперечний потенціал. Адже водень безпечний для оточуючого середовища, не токсичний, при спалюванні він не виділяє діоксид вуглецю, є придатним для використання як паливо в двигунах внутрішнього згорання (ДВЗ), у порівнянні з нафтопродуктами (бензином, соляркою тощо). Напрацьований і закумуляований упродовж «антарктичного дня» (який в Антарктиці триває півроку!) водень під час «антарктичної ночі» слугуватиме як екологічно чисте джерело енергії для отримання полярниками електрики і тепла. Важлива технічна задача – підвищення коефіцієнту корисної дії (ККД) системи сонячних батарей за рахунок автоматичного відслідковування руху Сонця. Вирішення цієї і супутніх проблем є метою проекту, який пропонує для реалізації НУЦ ПІ НАН України (<http://www.nucpi.nas.gov.ua/>).

В Кібернетичному центрі НАН України (м. Київ), де територіально розміщується НУЦ ПІ НАН України, є фахівці з розробки комп'ютерно-математичних моделей і методів для практичної реалізації оптимізаційних алгоритмів керування рухомими конструкціями. Апроксимаційні комп'ютерно-математичні алгоритми пошуку екстремуму дозволяють реалізувати надійне автоматичне управління орієнтацією напівпровідникових панелей сонячних електростанцій, щоб вони працювали з максимально можливим ККД. Ініціатор проекту – НУЦ ПІ НАН України, – співпрацює з Національним транспортним університетом (НТУ МОН України, <http://www.ntu.edu.ua/>). На участь викладачів і студентів цього вишу можемо розраховувати щодо переоснащення традиційного транспорту і ДВЗ, які нині експлуатуються на українській антарктичній станції «Академік Вернадський», на екологічно чисте водневе пальне [8, 9].

Наприкінці зазначимо, що вітаються й інші ініціативні науково-практичні проекти, про хід виконання яких юні вихованці МАН України, студенти вишів і аспіранти зможуть звітувати на регіональних конференціях «*Підготовка наукових кадрів: досвід проблеми, перспективи*» (Київ–Мінськ, листопад–грудень 2021 р.), публікувати звіти в матеріалах конференцій ГО «Інститут інноваційної освіти» – <https://novaosvita.com/>.

Список використаних джерел

1. Манжула А.М., Распопов В.Б. Інноваційна освіта академічно обдарованої молоді, учнів і студентів, які мріють вивчитися на науковця. – В зб.: Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 січня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. – 200 с. – С.: 3–13. – URL: <https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2021/02/ModScResParadigm-Kyiv-Jan2021.pdf>
2. Дромашко С.Е. Очерки биоинформатики / С.Е. Дромашко. – Минск: Беларус. навука, 2009. – 400 с. – URL: <https://en.calameo.com/read/00316837238fd5822d215>
3. Видеомикроскопия живых клеток *in vitro* с помощью видеокомплекса «Цитомир» / Я.И. Шейко, О.В. Квитко, И.И. Конева, Н.А. Балашенко, С.Е. Дромашко; Национальная академия наук Беларуси, ГНУ «Институт генетики и цитологии НАН Беларуси». – Минск, 2014. – 52 с. – URL: <https://en.calameo.com/read/003168372f73c10a39712>
4. Гупал А.М., Островський О.В., Распопов В.Б. Навчальний курс для магістрів, аспірантів і науковців «Біоінформатика». - В кн.: Сучасна наука: теорія і практика: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна наука: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 27–28 листопада 2015 р.) / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Запоріжжя: ГО «ІОМП», 2015. – 184 с. – С.: 24–29. – URL: <https://en.calameo.com/books/003168372afde33f8f223>
5. Распопов В.Б. О подготовке научных кадров в современной Украине / В.Б. Распопов // Магистерский вестник: сборник научных работ магистрантов и аспирантов / ред кол. М.Г.Жилинский (гл. редактор) [и др.]; ГУО «Институт подготовки научных кадров НАН Беларуси». – Минск: ИВЦ Минфина, 2020. – С.: 15–33. – URL: <https://ru.calameo.com/read/0031683728b199948170a>
6. “EcoSoft-2021”: Практичне завдання на заочний тур чемпіонату з інформаційних технологій та програмування серед юних програмістів України / Упоряд. Распопов В.Б.. – URL: <https://en.calameo.com/read/003168372432aee184e4d>
7. Київський академічний університет. – [Сайт]. – URL: <https://kau.org.ua/>
8. Распопов В.Б., Семяновский В.Н. Солнечно-водородная энергетика для украинской арктической станции «Академик Вернадский» / The 8th International scientific and practical conference «The world of science and innovation» (March 10–12, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. – Pp.: 540–559. – URL: <https://ru.calameo.com/read/0031683721bb9c3800598>
9. Про науково-практичні, навчальні і просвітницькі проекти, до участі в яких запрошуюється молодь / Распопов В.Б., Семяновський В.М. // XXVI Всеукраїнська конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів «Пріоритети української науки (Київ, 16 квітня 2021 р.): [текст доповіді]. – URL: <https://en.calameo.com/read/0031683723beb4411a3af>

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

УДК 378

Л.В. Біла,

викладач-методист

С.Б. Білий,

кандидат фізико-математичних наук, заступник директора
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАННЯ НА КУРСАХ ПРИКЛАДНОЇ ІНФОРМАТИКИ ДЛЯ АСПІРАНТІВ ТА НАУКОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ НАН УКРАЇНИ

Анотація. Автори діляться досвідом проведення контролю знань у вигляді конференцій, заліків, тестування, ділових ігор.

Ключові слова: онлайн-навчання, освітні технології, тестування, конференція, оцінювання, тьютор, інновація, контроль якості знань, гейміфікація онлайн-курсів.

*Гарних методів існує рівно стільки, скільки існує гарних вчителів.
Дьєрдь Поїа*

В 2008 році викладачем університету Острова Принца Едварда (Канада) Дейвідом Кормьєром розроблено педагогічну теорію, в якій все навпаки: слухачі самі проводять контрольні, заліки та навіть пишуть підручники. На протязі більш десяти років з моменту появи першого масового відкритого онлайн-курсу, МВОК (термін належить Дейвіду Кормьєру), вчені різних країн проводили дослідження, пов'язані з застосуванням даної технології в освіті, приділяючи особливу увагу терміну онлайн-навчання [2]. Популярність МВОК сьогодні стрімко зростає. Мають місце якісні зміни – це прагнення до сучасних мультимедійних технологій, елементів гейміфікації [4, с. 80–82] та комунікативної складової навчання.

Вдосконалення підготовки конкурентоздібних науковців передбачає створення гнучкого інтерактивного слухачецентрованого онлайн-середовища для засвоєння знань, навичок з метою подальшого їх використання в практичній та науковій діяльності. В зв'язку з цим важливим компонентом є систематичний контроль знань, вмінь, навичок слухачів.

Дотримуючись рекомендацій МОН України, на наших курсах створено свій набір інструментів для організації навчання та контролю знань.

Ми пропонуємо чотири методики проведення заліків: *онлайн-конференція, тестування, залік взаємоконтролю, залік у вигляді ділової гри.*

За допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій проводиться контроль знань:

- вступний (виявлення рівня володіння базовими знаннями, вміннями, навичками і готовність до сприйняття нового матеріалу);
- поточний (визначення успішності засвоєння навчального матеріалу, здійснення діагностики, постійного зворотного зв'язку і корекції);
- підсумковий (фіксація рівня знань по конкретній темі, розділу).

Мета оцінювання в курсі:

- визначення ступеня готовності слухачів до нового матеріалу;
- організація адаптивного навчання;
- діагностика досягнутих результатів навчання;
- виявлення відстаючих слухачів;
- успішність слухачів.

Онлайн-конференція. Одним з методів проведення заліку та контролю знань слухачів є онлайн-конференція. На протязі курсу демонструються математичні моделі з візуалізацією вирішення задач. Курс завершується конференцією в онлайн-режимі, де кожен з слухачів доповідає розв'язані ним задачі, які він вирішив за допомогою отриманих на курсах знань, використовуючи такі інструменти програмного забезпечення, як Wolfram|Alfa, ORIGIN, JAVA, C та інші [1, с. 17–23]. Як приклад, в Додатку 1, наводиться залікова робота одного із слухачів НУЦ ПІ НАН України.

Тестування слухачів. Для подолання формалізму та виявлення рівня і якості засвоєних слухачами знань, викладачі використовують тести:

- тренувальні;
- контрольні;
- підсумкові.

Такий підхід передбачає, що онлайн-навчання – це перш за все когнітивний та соціальний процес, а не просто процес передачі інформації за допомогою Інтернет. Результатом навчання є постійний зворотній зв'язок, який отримують викладачі, коли слухачі дистанційно проходять навчання, у вигляді тестів, робіт та спілкування. За допомогою контрольних програм здійснюється діагностика і корекція. Різномірні тестові завдання забезпечують індивідуальний підхід, і разом з тим, виключають можливість списування.

Залік взаємоконтролю. Інновація методу взаємоконтролю полягає в тому, що слухачі самі оцінюють свої знання. Викладач на першій установочній лекції мусить розповісти слухачам, в якій формі будуть

оцінюватися знання, отримані в кінці прослуханого курсу: екзамен, диференційований залік, чи просто залік.

Традиційне та дистанційне навчання мають як переваги, так і недоліки [3, с. 19–20]. Безсумнівно, дистанційна освіта закономірно і виправдано зайняла своє місце поруч зі стаціонарною. В даному випадку використовується технологія дистанційного навчання в комплексі з традиційними навчально-методичними засобами. Традиційна освіта є одним з найважливіших інститутів соціалізації особистості, її входження в різні колективи, формування активного члена суспільства. При цьому необхідно розуміти, що більш ефективною і затребуваною в сучасних умовах має бути змішана форма освіти з превалюванням традиційної.

Як відпрацьовано в минулому році, в ситуації, що склалася, пов'язаної з високим ризиком зараження коронавірусом, слухачі з'являються до навчального закладу як мінімум два рази: на вступне заняття для реєстрації та заповнення облікової карти слухача групи, отримання листів взаємоконтролю для заліку, та на заключне заняття для здачі заліку з прослуханого курсу та отримання посвідчення (за умовою відсутності локдауну).

На початку навчального року трохи змінено навчально-тематичний план, з 72 годин курсу в кінці кожної теми 1–2 години відводиться для повторення та контролю знань слухачів, який затверджується завучем та адміністрацією навчального закладу.

Викладач на першій лекції при вивченні нової теми демонструє на сайті номенклатурний аркуш з переліком питань за даною темою (їх може бути від 10 до 100), з зазначеними сторінками підручника, на яких можна знайти відповіді на ці питання, та датою проведення заліку стаціонарно, в навчальному закладі, після прослуховування онлайн-курсу. Під час проведення заліку з метою економії часу питання не зачитуються, так як не лише на сайті, а ще й у кожного слухача перед очима є роздрукований номенклатурний аркуш (Додаток 2). Перші слухачі, які відмінно відповіли на всі питання, і отримали залік, викладачем призначаються тьюторами. Вони приймають залік у решти слухачів. За кожну відповідь тьютором виставляється оцінка. Слухач, який відповів тьютору, підходить до викладача, вибірково відповідає на його запитання, та отримує залік. В разі нездачі заліку до слухача прикріплюється один з тьюторів, який допомагає своєму підшефному краще засвоїти матеріал теми. Слухачі відчувають, як не просто бути в ролі викладача, оцінювати слухачів та нести відповідальність за якість отриманих знань, таких необхідних в їх подальшій практичній діяльності. Відпрацьовування вмінь відповідати на номенклатурні питання теми допомагає не лише засвоїти максимальний обсяг матеріалу, але й сприяти активізації пізнавальної діяльності слухачів, формування вмінь колективної праці, реалізації ідей педагогіки співробітництва та гуманізації

навчання. Номенклатурний залік передбачає однакові умови для всіх слухачів, об'єктивність отриманої оцінки і допомагає уникати надмірних хвилювань, усунути елементи випадковості і об'єктивно оцінити рівень знань з усіх розділів.

Ділові ігри. Гейміфікація – це технологія застосування ігрових методик в навчанні. На заліках та на заняттях узагальнення і систематизації отриманих знань найбільш ефективними є ділові ігри, які дозволяють моделювати різноманітні ситуації, дають можливість знайти методи вирішення проблем і застосувати їх на практиці. Такі заліки демонструють здійснення міжпредметних зв'язків, реалізують ідеї педагогіки співробітництва [4, с. 79–82]. На заліку дотримуються принципів, характерних для ділових ігор:

- колективність прийняття рішення;
- вимушена активність;
- наявність ролей;
- досить довгий час ділової гри,
- наявність моральних стимулів.

Задача чи нездача заліку жодною з вище описаних методик, не є перемогою або поразкою, а повинна сприйматись як сигнал для вдосконалення знань, отриманих в навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. С.Б. Білий, Wolfram|Alfa – ваш помічник у навчанні та роботі. Національна академія наук України. Науково-учбовий центр прикладної інформатики 2015. – С. 17–23.
2. Massive open online courses. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.wikipedia.org>
3. Біла Л.В., Білий С.Б. Технології дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації з інформатики та інтернет технологій в НАН України в умовах пандемії COVID-19. Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій: Матеріали IV Міжнародної конференції науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 січня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. С. 14–23.
4. Беляя Л.В. Вашу зачетку! Профессионально-техническое образование. Москва: 1989, – №12. – С. 79–82.

Залікова робота слухача учбової групи
Олійник Олени Володимирівни
молодшого наукового співробітника к.ф.-м.н.
Інститут металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України

1. Необхідно апроксимувати експериментальні дані (наприклад, лінійною апроксимацією). В результаті експерименту за допомогою тонких стержнів методу резонансу були отримані пружні властивості монокристалів молібдену в залежності від температури.

Temp (°C)	$C_{11}, 10^9\text{Pa}$	$C_{12}, 10^9\text{Pa}$	$C_{44}, 10^9\text{Pa}$
-200	473.0 ± 0.094	156.2 ± 0.099	110.9 ± 0.0024
-100	468.8 ± 0.083	156.9 ± 0.088	110.1 ± 0.0021
0	463.7 ± 0.085	157.8 ± 0.090	109.2 ± 0.0021
100	457.8 ± 0.089	158.1 ± 0.095	108.2 ± 0.0022
200	452.2 ± 0.092	158.7 ± 0.096	107.2 ± 0.0023
300	446.2 ± 0.092	159.2 ± 0.096	106.2 ± 0.0023
400	440.3 ± 0.094	159.8 ± 0.099	105.1 ± 0.0023
500	434.5 ± 0.091	160.9 ± 0.096	104.0 ± 0.0022
600	428.0 ± 0.086	161.0 ± 0.090	102.9 ± 0.0021
700	421.5 ± 0.082	161.3 ± 0.086	101.8 ± 0.0020

Вводимо табличні експериментальні дані в середовище Wolfram | Alpha для модуля пружності C_{11}

{-200, 473.0},{-100,468.8},{0,463.7},{100, 457.8},{200, 452.2},{300, 446.2},{400, 440.3},{500,434.5},{600,428.0},{700,421.5}

Для лінійної апроксимації використовуємо оператор linear fit

linear fit $\{-200, 473.0\}, \{-100, 468.8\}, \{0, 463.7\}, \{100, 457.8\}, \{200, 452.2\}, \{300, 446.2\}, \{400, 440.3\}, \{500, 434.5\}, \{600, 428.1\}, \{700, 421.5\}$

Examples ↻ Random

Input interpretation:

fit	data	$\{-200, 473.\}, \{-100, 468.8\}, \{0, 463.7\}, \{100, 457.8\}, \{200, 452.2\}, \{300, 446.2\}, \{400, 440.3\}, \{500, 434.5\}, \{600, 428.1\}, \{700, 421.5\}$
	model	linear function

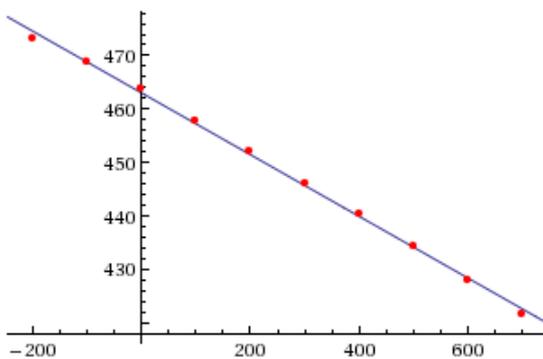
Least-squares best fit:

$$463.048 - 0.0577939 x$$

Fit diagnostics:

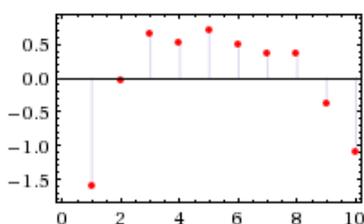
AIC	BIC	R^2	adjusted R^2
28.6251	29.5328	0.997963	0.997708

Plot of the least-squares fit

Enable interactivity

Plot of the residuals:

У підсумку отримуємо лінійну апроксимацію для модуля пружності C_{11} :

$$C_{11} = (463.048 - 0.0577939 * T) * 10^9 \text{ Pa.}$$

Аналогічно для модуля пружності C_{12} , C_{44} :

$$C_{12} = (157.54 + 0.0058 * T) * 10^9 \text{ Pa}$$

$$C_{44} = (109.115 - 0.0102182 * T) * 10^9 \text{ Pa}$$

1. Область визначення функції в Wolfram | Alfa.
2. Як знайти область визначення функції $f(x)$ і точки її розриву в Wolfram | Alfa.
3. Точки перетину графіка функції $f(x)$ з віссю Ox .
4. Як знайти точку перетину графіка функції $f(x)$ з віссю Ox в Wolfram | Alfa.
5. Як знайти безліч значень функції $f(x)$ за допомогою Wolfram | Alfa.
6. Безліч значень функції в Wolfram | Alfa.
7. Як знайти сімптоти графіка функції $f(x)$
8. Координати точок перетину графіка функції $f(x)$ з її асимптотами
9. Поведінка функції $f(x)$ біля її вертикальних асимптот
10. Вивчення розривних функцій за допомогою Wolfram | Alfa.
11. Як знайти критичні точки першого роду функції $f(x)$
12. Як знайти інтервали монотонності функції $f(x)$ в Wolfram | Alfa.
13. Як знайти точки екстремуму функції $f(x)$ в Wolfram | Alfa.
14. Як обчислити значення функції в точках її екстремуму в Wolfram | Alfa.
15. Як знайти критичні точки другого роду функції $f(x)$ в Wolfram | Alfa.

С.А. Бобик,

здобувач вищої освіти відділення «Початкова освіта»,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»,
науковий керівник: **Л.П. Перхач,**
викладач психології КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Сучасна професійна освіта спрямована не тільки на підготовку фахівця, який здатний до саморозвитку, творчого пошуку у своїй діяльності, але й особистості зі стійкою системою цінностей. Тому, метою кожної професійної освіти є підготовка фахівця, який буде носієм як професійної, так і загальнолюдської культури.

Професійна культура – система колективних цінностей, переконань, зразків і норм виробничої поведінки працівників-професіоналів. Вона формується як важливий механізм взаємодії, що допомагає людям жити в професійному середовищі.

Питання розвитку професійної культури майбутніх педагогів знаходить своє відображення у наукових пошуках О.Я. Савченко, К.В. Котуна, І.Ф. Ісаєва, Н.П. Краснова, О.М. Новицької, О.М. Попенко.

Проблеми практичного навчання під час педагогічної підготовки студентів в університетах Фінляндії досліджували П. Кансанен, Дж. Х'ютонен, П. Кансанен, К. Тіррі, М. Мері, Л. Крокфорс, Дж. Хусу.

Метою нашої статті є розкриття особливостей розвитку професійної культури майбутніх педагогів через інтенсифікацію процесу становлення та самовизначення майбутнього фахівця, актуалізацію та поглиблення теоретичних знань, активізацію процесу формування значущих якостей особистості та ознайомлення з особливостями підготовки вчителя з високою професійною культурою в освітньому просторі Фінляндії.

Новий час ставить нові виклики перед педагогами України: оволодіння сучасними технологіями навчання, передовими досягненнями педагогічного досвіду, вміння активно використовувати інформаційне середовище, сприймати інновації, творчо мислити, мати високу професійну компетентність. Виклики часу і зумовили розроблення Концептуальних засад реформування освіти – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу до розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей.

Тому сьогодні у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентностей (компетентнісного підходу). Однак, перехід на компетентнісні засади поки що недостатньо відображено у дидактичному і методологічному забезпеченні навчання, де все ще домінує знанневий компонент.

Варто зазначити, що Державний стандарт початкової освіти 2011 року переважно орієнтував освітян на формування в учнів молодшого шкільного віку предметних компетентностей, тоді як новостворені нормативи націлені на досягнення й ключових.

У світовому досвіді склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, отриманого особистістю. Підготовка педагога з компетентностями включає оволодіння необхідними базовими знаннями, формування провідних професійних умінь і навичок та особистісних якостей, що є складовою професіоналізму. Учитель має бути готовим до вмотивованої професійної діяльності, причому здатним не лише працювати по-новому, а бути ініціатором інноваційних процесів. Відтак сучасна підготовка повинна відповідати європейським стандартам. Саме тому, формування професійної культури особистості є однією з найголовніших проблем професійної підготовки студентів, а тому набуває важливого значення для професійного становлення майбутнього фахівця. З огляду на це, виникає нагальна необхідність особливу увагу звернути на професійну культуру педагога, бо тільки ерудований освічений фахівець, з високою професійною культурою, може успішно вирішити в школі актуальні проблеми сьогодення.

Реформування сучасної системи освіти в Україні у контексті приєднання до Болонського процесу вимагає заходів, спрямованих на забезпечення якості освіти згідно з міжнародними стандартами. Параметри міжнародних оцінок якості освіти PISA, CIVIC, PIRLS показником визначають результат освітнього процесу – формування компетентностей в професійній діяльності та стійкої мотивації до навчання упродовж всього життя [2, с. 24].

Закономірно, освітній процес у закладах вищої та фахової передвищої освіти України має відповідати цим вимогам. Потрібно активно впроваджувати інноваційні технології, і, таким чином, створити освітнє середовище для професійної підготовки педагогів, здатних виконувати суспільне замовлення.

Як приклад доречно навести досвід Фінляндії, яка за нетривалий проміжок часу створила феноменальне освітнє диво. Колись ця країна мала найнижчі показники у сфері освіти, а сьогодні Фінляндія посідає перше місце серед країн у ПМОУ (Програма Міжнародної Оцінки Учнів).

Основними чинниками, які вплинули на стандарти, становлення, реформування та прогресивний розвиток педагогічної освіти у Фінляндії є: удосконалення якості і статусу професії вчителя, створення високих академічних стандартів для майбутніх педагогів, уніфікування основних компонентів підготовки вчителів початкового навчання; надання теоретичної і практичної підготовки майбутньому вчителю.

Метою фінського уряду в галузі освіти є залучення країни до єдиного європейського освітнього простору з максимальним збереженням автентичності. Державні вимоги та відповідна підтримка – це гарантія успішності системи освіти у підготовці вчителів з досконалою професійною культурою [1; с. 312].

Головні ідеї Фінляндії щодо підготовки вчителя з високою професійною культурою: здатність мислити і діяти на основі теоретичних знань та наукового дослідження, обґрунтовувати педагогічні рішення за допомогою формальних і системних аргументів, використовувати практико-орієнтовний компонент, безперервна підготовка та тренінги.

Курикулум професійної підготовки майбутніх вчителів є неперевантаженим та гнучким. Він складається з конкретних навчальних модулів, а саме: комунікативно-орієнтовне навчання, основне базове навчання, вище педагогічне навчання, факультативне навчання [3; с. 9]. Окрім того, фінські педагогічні програми включають дослідно-базову підготовку, підсилену компетентностями, яких має набути майбутній вчитель. Саме цей курикулум позитивно позначається на якості знань та професійній культурі.

Отже, українській освіті варто виокремити прогресивні ідеї у фінському досвіді, які можна використати у професійній підготовці вчителя початкової школи в нашій державі загалом та для формування професійної культури

зокрема. Серед них – доступність, рівноправність, творчість вчителів у складанні програм, виокремленні методик навчання для учнів; полікультурність та полікомпонентність курикулуму у підготовці майбутніх вчителів початкової школи; мультидисциплінарність; соціально-гуманістична спрямованість професійної підготовки і соціальна відповідальність; інтерпретація та повне державне фінансування.

Список використаних джерел

1. Котун К.В. Особливості професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у Фінляндії / К.В. Котун // Вища освіта України, 2012. № 1. Дод. 3, т.1 : тем. вип. : Міжнародні Челпановські психолого-педагогічні читання. С. 309-314.
2. Лігум Ю.С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір // Педагогіка і психологія. – 2011. №2. С. 22-27.
3. Jakku-Sihvonen, H. Niemi (Eds.). Research-based Teacher Education in Finland reflections by Finnish Teacher Educators // Turku : Finnish Educational Research Association, 2007. P. 7-16.

Д.В. Борсук,

директор Спеціалізованої школи I-III ступенів №73 з поглибленим вивченням української мови, літератури та українознавства Шевченківського району м. Києва,
аспірант Національної академії педагогічних наук України
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В сучасному світі складно уявити людину яка б не користувалася планшетом, ноутбуком або смартфоном, це все нам необхідно щоб бути актуальним і затребуваним на ринку праці, людині потрібно орієнтуватися і розумітися на багатьох новинках.

Ми спостерігаємо прірву між поколінням сучасних здобувачів освіти та вчителями, і вже прийшов час старшому поколінню наздоганяти молодь.

А мотивом для вчителів має стати саме бажання оволодіти новими сучасними методами навчання і підвищити свої знання в ІТ. Вчителям потрібно розвиватися заради себе і заради наших наступних поколінь.

Хмарна освіта є одним із чинників розвитку творчого потенціалу, життєвої компетентності здобувачів освіти через використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Хмара – це сервер де зберігаються програми та дані, що з'єднуються з користувачем через мережі Internet.

Хмарні технології дають нам можливість використовувати програми без установки і доступу до особистих файлів і папок з будь-якого пристрою, який

має доступ до Internet. Можемо сказати що це онлайн-сервіс для інтернет-користувачів.

Впровадження хмарних технологій в закладах загальної середньої освіти стрімко зросло, завдяки чому освіта стала набагато доступнішою. Результат впровадження хмарних технологій ми спостерігаємо під час дистанційного навчання, адже, вчитися ми можемо скрізь. Хочеться зазначити що доступ до «хмари» можуть мати одночасно тисячі користувачів, звичайно яким надано право доступу.

З 2017 року спеціалізованої школа I-III ступенів № 73 з поглибленим вивченням української мови, літератури та українознавства використовує безкоштовну ліцензію версії Microsoft Office 365 A1.

Наші вчителі використовують хмарні технології для дистанційного навчання. Це дає змогу отримати миттєву комунікацію зі здобувачами освіти та колегами.

Переваги для вчителів:

- Працювати разом за допомогою функції спільного редагування в реальному часі й автозбереження, а також легко ділитися вмістом в веб-програмах, а саме у Word, PowerPoint та Excel.
- Кожен користувач має 1000 гігабайт у персональному хмарному сховищі, що вистачить для всіх файлів.
- Швидко впорядковувати листи завдяки веб-версії Outlook і поштової скриньці.
- Microsoft Teams – цифровий центр, де можна спілкуватися, а також працювати з вмістом і програмами, які підвищують продуктивність роботи.
- Вбудовані функції спеціальних можливостей і навчальні інструменти дають змогу покращити результати з читання, письма, математики, а також покращують комунікативні навички.
- Тримати все під контролем за допомогою цифрового блокнота OneNote.
- Бути на зв'язку з усіма педагогічними працівниками завдяки блокнотам OneNote для класу, персоналу й команд професійних спільнот (PLC).
- Проводити власноруч розроблені оцінювання з використанням Forms.

Хмарні технології – це не тільки майбутнє, багато в чому це вже і сьогодні.

ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Специфіка педагогічної діяльності ставить ряд вимог до особистості педагога, які в педагогічній науці визначаються як професійно значимі й особистісні якості. Останні характеризують інтелектуальну й емоційно-вольову сторону особистості, суттєво впливають на результат професійно-педагогічної діяльності і визначають індивідуальний стиль педагога. Учені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога. Робляться спроби виділити найсуттєвіші з точки зору ефективності педагогічної діяльності. Правомірним, на нашу думку, є виділення домінантних, периферійних, негативних і професійно недопустимих якостей. Отже: **домінантними** вважають якості, відсутність кожної з яких унеможливує ефективне здійснення педагогічної діяльності на уроці іноземної мови; **периферійними** – якості, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, проте сприяють її успішності; **негативними** – якості, що призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності; **професійно недопустимими** – ті, що ведуть до професійної непридатності вчителя іноземної мови.

Домінантні якості:

1. Гуманність – любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку.

2. Громадянська відповідальність, соціальна активність.

3. Справжня інтелігентність (від лат. *Inteligens* – знаючий, розуміючий, розумний) – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, ерудиція, висока культура поведінки.

4. Правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість. Високі вимоги до моральних і педагогічних якостей учителя.

5. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень.

6. Любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті.

7. Здатність до міжособового спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки учителя, спричиняє упевненість учнів у доброзичливості вчителя, його чуйності, доброти, толерантності.

Периферійні якості:

1. Привітність.
2. Почуття гумору.
3. Артистизм.
4. Мудрість (наявність життєвого досвіду).
5. Зовнішня привабливість.

Сукупність якостей учителя іноземної мови створює його авторитет. Авторитет педагога, як і авторитет представника будь-якої іншої професії, здобувається наполегливою працею. Якщо в межах інших професій звично звучить вислів «визнаний у своїй галузі авторитет», то у педагога може бути лише авторитет особистості.

Негативні якості:

1. Байдужість до вихованців.
2. Упередженість – виділення із середовища учнів «любимчиків» і «осоружних», прилюдне вираження симпатій і антипатій стосовно вихованців.
3. Зарозумілість – педагогічно недоцільне підкреслення власної вищості над учнем.
4. Мстивість – властивість особистості, яка проявляється у намаганні зводити особисті рахунки з учнем.
5. Неврівноваженість – невміння контролювати свої тимчасові психічні стани, настрої.
6. Байдужість до предмета, який викладається.
7. Розсіяність – забування, незібраність.

Професійні протипоказання:

1. Наявність шкідливих звичок, соціально небезпечних для суспільства (алкоголізм, наркоманія тощо).
2. Моральна неохайність.
3. Рукоприкладство.
4. Грубість.
5. Некомпетентність у питаннях викладання і виховання.
6. Обмеженість світогляду.
7. Безпринципність.
8. Безвідповідальність.

Різноманітні поєднання важливих якостей визначають індивідуальний стиль діяльності вчителя іноземної мови. Залежно від рівня ефективності педагогічної праці виділяють такі типи комбінацій професійно значимих якостей його особистості:

Перший тип – «позитивний без негатива». Цей тип відповідає високому рівню роботи вчителя.

Другий тип – «позитивний з негативом». Позитивні якості переважають над негативними. Останні визнаються учнями і колегами як несуттєві. Продуктивність роботи вчителя іноземної мови виявляється достатньою.

Третій тип – «позитивний, що нейтралізується негативом». Учителі цього типу мають розвинуті педагогічні здібності і позитивні особистісні якості, що дозволяє їм у певні періоди працювати успішно. Проте спотворення мотивів професійної активності – спрямованість на себе, кар'єрний зріст – здебільшого призводять до низького кінцевого результату. Педагогічна діяльність учителя є малопродуктивною.

Знання професійно-значимих особистісних якостей сучасного педагога, їх ролі у професійній діяльності дозволить вчителю діагностувати себе на предмет визначення ступеня сформованості їх на тому чи іншому етапі професійного становлення, визначати шляхи та засоби подальшого розвитку позитивних якостей і викорінення негативних [1, с. 234].

Список використаних джерел

1. Краевский В. В. Соотношение педагогической науки и педагогической практики. – М., 1997.
2. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. – К., 1997.
3. Падалка О. С., Нісімчук А. С., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. К., 2000.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2001. – 384 с.
5. Ветохов А. М. Условия успешного обучения иностранному языку // Іноземні мови. – 2000. – № 4. – С. 8–10.

УДК 378. 147: 371.

В.О. Заруцька,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

науковий керівник: **М.В. Жиленко,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки факультету психології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Анотація. Стаття присвячена визначенню сутності поняття «гейміфікація» у вищій освіті, його специфіки. Розкривається актуальність використання елементів гри у освітній діяльності, аналізуються основні переваги та можливі недоліки, що можуть виникнути у процесі реалізації. Визначається ставлення студентів до впровадження ігрових методів навчання.

Ключові слова: гейміфікація, ігрові елементи, гра, залучення методом гри.

Постановка проблеми. Наш світ увійшов в епоху четвертої промислової революції, яка характеризується діджиталізацією, переходом до віртуального простору та розширенням онлайн-послуг, акцентуванням уваги на створенні речей за індивідуальними показниками, поступова заміна масових продуктів унікальними[1]. Людство, а зокрема так зване покоління «Z» (термін, що застосовується для людей, які народилися між другою половиною дев'яностих та другою половиною двохтисячних: 1997–2010) [3], звикли до того, що будь-яку інформацію можна отримати надзвичайно швидко, не докладаючи для цього багато зусиль, достатньо лише підключення до мережі Інтернет. Згідно останніх досліджень, молоді люди не здатні довго утримувати увагу, швидко перемикаються і не мають достатньої мотивації на виконання діяльності, що вимагає значного рівня домагань. Освіта – як процес і результат передачі накопичених людством знань не відповідає потребам сучасної молоді. Їхнє кредо: «Легше, швидше, доступно, більш візуалізовано». Шукаючи відповіді на питання трансформації освіти у захоплюючий процес формування вмінь та навичок, набуття життєвого досвіду, зарубіжні дослідники ще раніше почали включали у нього елементи гри, а іноді – цілком перетворювати у ігрове навчання, що почало виявляти свою ефективність над класичними методами викладання.

Якщо ще десять років тому, говорячи про ігрові прийоми та методи у навчанні, ми одразу бачили перед собою образ дошкільняти чи школяра молодших класів, який ретельно вимальовує літери у прописах, отримуючи за це наклейку-зіроньку, то зараз все частіше педагоги відходять від обмеження ігрових технологій у якихось вікових періодах. Ігри, зокрема серйозні, симуляційні, рольові почали часто використовуватись у освіті дорослих. Адже вчені помітили, що вони підвищують мотивацію до навчальної діяльності, формують навички критичного та стратегічного мислення, розвивають креативність, об'єднують людей та покращують якість комунікацій всередині груп.

Молодь часто бачить життя як захопливу гру, квест із перешкодами, головоломку, чим успішно користуються маркетологи та організації, яким варто продати свій продукт. Варто лишень зайти у найближчу кав'ярню, щоб взяти каву із собою і отримати картку «шоста кава безкоштовно», де відмічають кожену чашку придбаного вами напою, щоб пригостити вас одного разу. Чи у супермаркет, де потрібно збирати фішки, щоб виграти автомобіль або що. Усі ці ваші збирання фішок (зірочок, кружечків, квиточків) і є включенням елементів гри, щоб зацікавити, звернути увагу і головне – продати. Освіта теж певним чином створює та реалізує освітні послуги, пропонує освітній продукт, який відповідає потребам суспільства, ринку праці та кожного окремо взятого індивіда. А заклади вищої освіти знаходяться в умовах конкуренції між собою за можливість залучення якнайбільших фінансових ресурсів та інтелектуального потенціалу. Ігрове

навчання та включення елементів гри у освітній процес – це те, що дозволяє знаходитись у ситуації «виграш-виграш» усім учасникам цієї навчальної взаємодії – здобувачам освіти та тим, хто надає дані послуги.

Стан дослідження. До проблеми впровадження ігрових технологій навчання у своїх роботах звертались такі класики наукової думки: А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, Г. Сковорода К. Д. Ушинский, Г. П. Щедровицький, В. Терський, І. Іванов, Л. Коваль. Переваги навчально-педагогічних ігор як методу активного навчання і підготовки майбутніх фахівців можна знайти у наукових доробках А. Вербицького, Л. Вишнякової, Р. Жукова, Д. Ельконіна, Ю. Кравченка, В. Комарова, В. Платова, В. Рибальського та інших сучасних учених, дослідників і педагогів-практиків.

Але все ж, незважаючи на значну зацікавленість цією темою науковців, наявністю великої кількості праць, присвяченій цій проблематиці, досі залишаються прогалини у питанні вдосконалення даної технології, а головне – у її впровадженні.

Мета статті – розкрити поняття гейміфікації як інструменту вдосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти, визначити переваги та недоліки застосування гейміфікації під час проведення семінарсько-практичних занять

Вона деталізується у **завданнях**:

- проаналізувати поняття «гейміфікація», його особливі риси та форми;
- визначити особливості включення елементів гри у освітній процес вищої школи;
- скласти рекомендації по використанню гейміфікації у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Гейміфікацію (геймізацію) варто розуміти як: «застосування дизайну ігрових елементів у неігровому контексті для зміни поведінки учасників» [7].

Розвиток даного терміну умовно можна розділити на два етапи:

Перший (до розвитку комп'ютерних технологій) – ще у далекому 1896 році, американська компанія Sperry and Hutchinson Co., випустила спеціальні тематичні марки, які користувачі мали можливість обміняти на певні товари [5]. Протягом усього ХХ століття гейміфікація використовувалась здебільшого як маркетинговий інструмент заради зацікавлення людей певними товарами, та залучення до збільшення їх продажів.

Другий (пов'язаний із розвитком науки та техніки, створенням комп'ютера та використання його можливостей) – 2002 року ігровий дизайнер Нік Пелінг використав поняття ігрофікації при розробці інтерфейсу для банкомата [4]. Трохи пізніше, у 2008 році, слово «гейміфікація» використав Бред Теріл, у своєму блозі, описавши його як: «використання ігрової механіки й застосування її для інших інтернет-властивостей для збільшення залучення» [8].

Гейміфікація – це комплекс мотиваційних управлінських технік, запозичених в комп'ютерних ігор та їх творців [2].

Гейміфікація – це використання елементів гри для побудови системи мотивування до навчального процесу.

Використання гейміфікації у освітньому процесі дозволяє вирішити такі завдання як:

- підвищити рівень продуктивності навчальної діяльності студентів;
- виявити лідерів та аутсайдерів, що допоможе покращити організацію діяльності у групі та нормалізувати психологічну атмосферу;
- визначити траєкторію розвитку кожного конкретного студента і академічної групи в цілому і стимулювати їх розвиватися в цьому напрямку;
- надати усім учасникам освітньої взаємодії якісний та оперативний зворотний зв'язок за результатами діяльності;
- показати цінність результатів роботи кожного із студентів;
- поліпшити якість комунікації в студентській групі;
- знизити кількість конфліктів;
- об'єднати студентів загальною ідеєю, сформувати навички роботи у команді;
- сформувати у студентів ціннісно-мотиваційну сферу, етичні якості, які необхідні їм, у майбутньому, для виконання професійної діяльності.

Гейміфікація може проявлятися у трьох формах:

- 1) Змагання (найчастіше використовується для ігрової мотивації) – використовуються такі елементи як турнірні таблиці, чітко визначені цілі та правила, є один переможець і «приз», який є вагомою частиною гри;
- 2) «Безпрограшна» («Win-win») – в грі немає переможця, усі насолоджуються процесом гри, кожен отримує якісь певні «бонуси» у вигляді накопичень знань, сформованих умінь та навичок і вдало проведеного часу;
- 3) Естетична – мета якої візуалізувати для усіх учасників цілі та завдання, зробити прозорими результати діяльності кожного із членів команди. Часто такі ігри стосуються виключно діяльності конкретної організації, а не сфери, в якій вона працює.

Використання гейміфікації дозволяє спрямовувати людську поведінку. Завдяки цьому у ній можна віднайти подібність із технологіями переконування, які розроблені для впливу на поведінку особистості без жорсткого примусу до кардинальних змін [6]. Схвалення через нарахування бонусних балів та рух вгору у рейтинговій таблиці може бути стимулом діяти у схвалюваний спосіб. Для того, щоб досягнути бажаної мети люди готові замінити неідеальні моделі поведінки на більш ефективні, прийнятні. Гейміфікація дозволяє подолати бар'єри у спілкуванні та розрізнення у

віці/статусі/статі/матеріальному становищі тощо. Кожна академічна група має власну специфіку спілкування – може використовувати сленгові слова, зрозумілі виключно їм скорочення та асоціації, жести тощо. Викладачеві, особливо значно старшому за віком, може бути дещо складно порозумітись із студентами. Але включення елементів гри у навчання створює вільний від специфічних слів простір, і дозволяє учасникам сконцентруватись виключно на спільній меті та її досягненні. Це допомагає подолати обмеження, емоційну скутість, страх бути незрозумілим чи висміяним іншими учасниками.

Гейміфікація використовує ігрові патерни для розв'язання практичних ситуацій, життєвих чи професійних завдань. Вона здатна залучати досвід кожного із учасників для пошуку відповідей. Її метою є створення простору для адекватної конкуренції та співпраці, роботи у команді.

Переглядаючи виступ Джен Макгоніал про користь ігор (зокрема онлайн), на TedEX, можна виокремити 4 характеристики, які має містити в собі процес, для того, щоб можна було назвати його гейміфікованим:

1. Чітко визначені цілі, які створюють мотивацію участі у грі;
2. Логічні та послідовні правила, що створюють рамки та обмеження для досягнення поставлених цілей;
3. Наявна система зворотного зв'язку, яка дає гарантії, що поставлені цілі є досяжними та реальними, а гравці дотримуються правил;
4. Добровільна згода учасників на участь у грі та дотримання правил задля досягнення цілей

Гейміфікація використовує елементи гри, але основа процесу залишається незмінною.

Існують чіткі вимоги до впровадження ігрових елементів, а, отже, використання гейміфікації. Це змотивоване тим, що будь-яке залучення ігрових технік до освітнього процесу може покращити його, або ж навпаки – знехтувати усіма попередніми зусиллями. Ігрові елементи не можуть надати знання з конкретної дисципліни студентові із нуля, пояснити те, в чому людина абсолютно не розуміється, виправити помилки, які були ще допущена на рівні планування та менеджменту, виховати конкретну якість, але здатні покращити взаємодію між студентами, підкреслити сильні сторони та підвищити мотивацію до використання якоїсь конкретної стратегії поведінки.

Можна виокремити такі правила використання ігрових елементів у процесі навчання:

- Конкретизуйте!

Гейміфікувати можна лише ті процеси, які мають чітко визначені та прописані цілі та завдання, що є досяжними та вимірними у часі. Сформулювати адекватну мету гри – часовитратно і не так легко, це вимагає цілісного бачення усієї гри в загальному та аудиторії, на яку вона

спрямована. Але без визначеної мети неможливо адекватно сформулювати завдання для кожного із учасників та результати, які ми прагнемо отримати.

- Дослідите свою ЦА (цільову аудиторію).

Щоб створити сприятливі умови для досягнення бажаного результату, насамперед, необхідно зрозуміти, на яку аудиторію ми направимо цей виховний вплив – якщо це академічний колектив, то вік учасників, гендерна приналежність, установки та цінності, які у них провідні мотиви у навчальній діяльності, яка навчальна успішність, часто трапляються конфлікти у групі чи ні. Від цього буде залежати дизайн гри, стиль її подачі та спосіб взаємодії із учасниками. Важливим є також розуміння очікувань учасників гри та можливість співвіднести їх із власними, та програмовими результатами навчання.

- Відшукайте власні механізми для збалансування конкуренції та співпраці.

Відійдіть подалі від рейтингових дошок та додаткових балів як мотиваційних компонентів. Ми відходимо від змагальності, не заперечуючи конкурентоздатність кожного окремого члена групи, але намагаючись зробити акцент на об'єднанні та зміні фокусу на пошук емоційно-ціннісних факторів мотивації. Навчаюся через гру не задля +1 бал, а тому що цікаво, тому, що розумію, тому що відчуваю себе цінним та залученим, на мене не тисне чиясь перевага.

- Скорочуйте рутину. Додавайте більше креативу, хороших жартів та можливостей для студентів самим стати творцями ігрового процесу.

Використати ігрові елементи у освітньому процесі – це не про показати презентацію, сказати про це декілька слів і поставити «виконано». Це про творче перетворення педагогічної дійсності. Майданчик для генерування ідей та залучення до цього студентів.

- Шукайте дієві інструменти. Перевіряйте їх доцільність та ефективність.

- Чітко визначте критерії результативності.

Механізми, які допоможуть вам зрозуміти чи була досягнена навчальна мета, чи ви відхилились від попереднього курсу. Бажано означити точки перевірки на декількох етапах проведення гри, щоб вчасно виявити неточності і скорегувати діяльність студентів та власну.

- Міксуйте.

Суть гейміфікації якраз у тому, щоб не боятись поєднувати різні ігрові елементи. Не береться один-єдиний шаблон гри і навчальна тема підлаштовується під нього, навпаки – беруться найкращі частини різних ігрових технік і створюється унікальний продукт, який відповідає запитам аудиторії та здатен покращити ефективність досягнення програмованих результатів навчання.

Незважаючи на те, що використання ігрових елементів у організації освітнього процесу дає багато переваг, завжди можливі ризики та недоліки, іноді навіть ті, про які ми не здогадуємось на початку роботи.

До переваг, аналізуючи літературу із даного питання, ми можемо віднести:

1. Використання елементів гри дозволяє сформувати певні навички та змотивувати до прояву бажаних стратегій поведінки студента, без зайвого тиску та відчуття, що його до чогось примушують. Це відбувається радше на підсвідомому, рівні прийняття правил групи тощо.
2. Наочність. Це ліпше візуалізує та підкреслює ті питання, які складно продемонструвати за допомогою традиційних методик навчання.
3. Стимулює інтерес та пізнавальну діяльність. Стає цікаво, чим здатен здивувати викладач. Навчання перетворюється у захопливий творчий процес, до якого хочеться долучатись і співавтором якого хочеться стати. Відходимо від рутини та занурюємось у творчу перетворювальну діяльність.
4. Залученість. Включення ігрових елементів не залишає когось осторонь, уся академічна група долучається до вирішення спільних завдань, до того ж добровільно.
5. Є чітко визначені правила, що дозволяють регулювати діяльність та позбавляють її хаотичності.
6. Розвиток творчого та критичного мислення.
7. Можливість для самореалізації кожного із учасників.
8. Відстежування прогресу кожного із студентів на різних етапах виконання ігрової діяльності та допомога на кожному із них (за необхідності).
9. Підвищення згуртованості кожного із членів колективу під час спільного вирішення конкретної проблеми. Формування доброзичливої атмосфери у групі.

Але, окрім того, звісно, можна простежити підводні каміння – недоліки, про які варто пам'ятати, намагаючись мінімізувати їх негативний вплив. До них відносять:

- Поверхневність. Не завжди ігрові техніки дозволяють ґрунтовно та наповнено дослідити якусь конкретну навчальну тему. Через поєднання гри та навчання легко можна загубити ось саме це навчання, перетворивши увесь процес виключно у розвагу, що знижує його освітню цінність.
- Короткостроковий ефект. Якщо не розрахувати чітко наповнення гри, то легко можна зіткнутись із тим, що задоволення від діяльності залишиться, а знання – швидко зникнуть.

- Змагальність, розвиток нездорової конкуренції. Це стосується тих випадків, якщо викладач вирішив таки залучити рейтингові таблиці, бонуси, із стратегією «переможець отримує все». Це може лише розвинути дух агресивного суперництва, негативних емоцій та підвищити конфліктність у академічному колективі. Але, на цей випадок, існують ігри, які дотримуються принципу «win – win» і зберігають нерви і студентам, і педагогу.

На базі нашого університету, ми провели опитування серед студентів 1 курсу магістратури, що навчаються за ОНП «Педагогіка вищої школи», стосовно недоліків у використанні ігрових технологій: чи вони є, які вони і як цьому зарадити.

37,5% студентів відповіли, що не бачать можливих недоліків у використанні ігрових технологій, ще 37,5% – що їм складно знайти відповідь на це питання, бо воно потребує більше часу і більш глибокого аналізу. 25% визнали, що недоліки будуть присутніми, але цілком нормально, адже не існує досконалих систем чи методів.

Ми цікавились, які саме ризики вони вбачають у цьому, і тому в анкеті, окрім запропонованих варіантів, респонденти могли написати свій власний, чим деякі із них скористались. Лідерами голосування стали – «нестача часу на традиційні методи передачі та засвоєння знань», «формування несерйозного ставлення до навчання», після них за кількістю голосів йшли - «підвищення нездорової змагальності та конфліктів всередині групи», «погіршення дисципліни та руйнування авторитету викладача». Були ще особисті варіанти, такі як – «совковість викладачів», «непідготовленість викладачів до таких форм діяльності», «будь-яка гра цікава, коли вона нова, з часом вона може набриднути і бути неефективною». Нам, як дослідникам, був дуже цінний такий активний фідбек. Відповіді на ці запитання приводять до висновків, що перш ніж включати у освітню діяльність будь-яку дидактичну гру, потрібно перевірити готовність та здатність викладачів оперувати цим інструментом, провести навчання викладачів, пояснити, допомогти зрозуміти саму структуру гри. До того ж, враховувати, що гра має мати змінні елементи, доповнення, не бути абсолютно сталою, щоб не набриднути.

Знаючи про ризики, ми шукаємо шляхи їх передбачення та корекції. І звісно ж, до цього ми спробували залучити наших респондентів, даючи їм змогу поміркувати детальніше над цим.

Найцікавішими, на нашу думку, були: збереження більшої частини традиційної подачі матеріалу, зробити ігрові завдання опційними; ефективний і розумний розподіл теоретичного матеріалу та інтерактивного; проведення навчання серед викладачів старшого покоління більш досвідченими колегами, адже *docendo discimus*; формування уявлення, що навчання може бути різним, і що гра – це частина навчання, а не ознака його

профанації; збалансованість з іншими видами активності на занятті, а також належний інтелектуальний рівень ігрової взаємодії, завдання мають бути на рівні середньому і вище і відповідно, такою ж має бути винагорода.

Висновки. Отож, можна підсумувати, що гейміфікація як використання ігрових елементів у процесі навчання не є універсальним інструментом, який може підійти усім і всюди. Потрібно ретельно прорахувати деталі: що саме викладач хоче покращити, пояснити, виховати, навчити завдяки використанню ігрових технік, особливості академічної групи та дисципліни, в контексті якої це все має відбуватись (її мета, очікувані результати тощо), тривалість заняття, взаємини між викладачем та студентом – чи вони побудовані на довірі і студенти охоче сприймають пропозиції «ззовні», чи на авторитаризмі, і будь-яка ініціатива, з боку педагога, буде сприйматись як примус. І лише маючи усі ці дані, можна обирати яким чином включати ігрові елементи у освітню діяльність студентів, і як зробити це дозовано, щоб не перейти у надмір. Адже згідно опитування, яке було нами проведене, студенти вважають, що якщо навчання буде виключно розвагою, то воно значно втратить у продуктивності. Тому важливо намагатись дотримуватись балансу – теорії та практики, ігор та письмових завдань, усного та візуального повідомлення навчальних матеріалів тощо.

Список використаних джерел

1. Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 3–4 жовтня 2020 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2020. – 78 с.
2. Л. Сергеева. Гейміфікація: ігрові механіки для мотивації персоналу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://lib.iitta.gov.ua/6072/18F_\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/6072/18F_(1).pdf) – Назва з екрану.
3. Покоління Z [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki_Z – Назва з екрану.
4. Anderson E. F., McLoughlin L., Liarakapis F., Peters C., Petridis P. & de Freitas S. (2009). Serious Games in Cultural Heritage, VAST-STAR. In proceedings of The 10th International Symposium on Virtual Reality, Archaeology and Cultural Heritage VAST, (pp. 29–48). Msida : Faculty of ICT, University of Malta
5. Christians, G. (2018). The Origins and Future of Gamification. Senior Theses. University of South Carolina. Retrieved from https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1255&context=senior_theses.
6. Hamari, J., Koivisto, J., & Pakkanen, T. (2014). Do Persuasive Technologies Persuade? — A Review of Empirical Studies. In: Spagnolli, A. et al. (Eds.), Persuasive Technology, LNCS 8462, pp. 118-136. Springer International Publishing, Switzerland
7. Huotari, K. & Hamari, J. (2011). “Gamification” from the perspective of service marketing. In proceedings of CHI : Workshop Gamification: Using Game Design Elements in Non-Game Contexts, Vancouver, BC, Canada, 2011, May 7–12. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Kai_Huotari/publication/267942356_Gamification_from_the_perspective_of_service_marketing/links/56274fbb08ae4d9e5c4e792d.pdf.

8. Terrill, B. (2008, June 16). My Coverage of Lobby of the Social Gaming Summit. Bret on Social Games, blog. Retrieved from <http://www.bretterrill.com/2008/06/mycoverage-of-lobby-of-social-gaming.html>

V.O. Zarutska M.V. Zhylenko,

The gamification in the educational process of higher education: benefits and risks.

Summary. The article is devoted to defining the essence of the concept of «gamification» in higher education, its specifics. The relevance of the use of elements of the game in educational activities is revealed, the main advantages and possible disadvantages that may arise in the implementation process are analyzed. The attitude of students to the introduction of game teaching methods is determined.

Keywords: gamification, game elements, game, involvement by game method.

UDC 811.111:004.77=111

*Zoia I. Kovalenko, Liudmyla A. Toryanik,
Liudmyla V. Semenova, Viktoriia V. Chitishvili,
National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine
ludmilatoranik@gmail.com*

NEW TECHNOLOGIES AS VIRTUAL RESOURCES IN TEACHING ENGLISH UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION

Changes in the modern world, as an objective tendency to cooperation in the methods and forms of functioning of all spheres of life, demonstrate to scientists new conditions and facts for the explanation of which new concepts are needed. The term "globalization" for this reason has attracted tremendous attention for more than a decade, because with its help researchers are trying to generalize and explain the processes that take place in the world.

Globalization also concerns education. Modern approaches to education are associated with the challenges of its globalization, global universities and the global market for educational services. The globalization of education contributes to the standardization of teaching under the influence of modern social technologies and the emergence of global researched networks. The main factor that made influence on education is the economic ideology of globalization, which underlines the primary importance of the market, privatization and the reduction of the role of the public sector.

Globalization has objective nature. Globalization is the result of economic, political, institutional and social changes caused by radical transformations associated with the transition of Ukraine to the market economical relations. Implementation of the market in the field of education leads to the fact that the defining

factors for its development are such concepts as «choice», «competition», «standards» and «freedom».

Increasing competition in the context of growing globalization brings to the system of education every time more serious requirements: 1) ensuring continuous training, retraining and professional development of personnel; 2) cost-effective use of it in the constantly changing conditions of the market economy; 3) need to give the future employee a broad education, including knowledge in the field of entrepreneurship, on crisis management, maneuverability in choosing the direction of production development, drawing up strategic plans and appropriate design of labor collectives; 4) teaching staff skills for the perception of new knowledge that will be needed to perform specific work in a competitive environment.

In the last 20 years many countries around the world have been reformed the national education systems, the content and direction of which is increasingly determined by globalization. The transformation of education into an important factor in the competitiveness of not only individual producers but also national economies as a whole requires a system of education of great flexibility, openness to change and the ability to respond adequately to them.

One of the most ambitious international projects focused on the formation of the unified educational space is the implementation of the provisions of the Bologna Declaration. In June 1999 in Bologna, Italy education ministers of 29 European countries, including Ukraine, signed the «Declaration on the European Region of Higher Education». Its goal is to integrate the national educational systems of Europe into the unified European educational space.

Globalization is the most functional challenge that has been encountered by culture and education in its long history. External educational institutions must adapt quickly to the impact of globalization and the spread of new technologies.

Nowadays the study of English has some difficulties. Exactly the use of information and communication technologies can greatly facilitate studying of the modern vocabulary of foreign language for future specialists. Considerable attention should be paid to the application multimedia technologies, which simultaneously use texts, graphics, video material, sound effects, animations – all this is a collection of audio and visual effects along with interactive software that affects emotional and conceptual spheres, contribute to a more effective assimilation of linguistic material. Combination of visual image, text and audio provides an opportunity for integrated development language skills for a student in a foreign language. This process has interactive character due to two-way communication: the ability to communicate with the computer, when the student and computer can ask questions and get answers to them. It is well known that the learning efficiency increases with the use of visual illustrations, and multimedia tools combine videos, audio materials, illustrations, tables, etc. on one CD or DVD. Thanks to this technologies educational systems of the new generation have emerged,

which transform the process of learning in an exciting game. It should be noted that new information technologies do not stand in one place, they quickly develop, are refined. Internet resources that replaced audio materials, CD and DVD open up great opportunities for students studying English.

There are obvious advantages of using the Global Network. Internet creates the conditions for obtaining various information in any point of the globe: the national science material, to get acquainted with articles from newspapers and magazines, use virtual tours, on-line radio, 3D panoramas, Google maps, to read an interesting book, for example about the lives of residents of different countries of the world, and so on. This information is on our view is necessary for students not only for preparation for classes, but also for leisure activities, for personal and intellectual development.

Anyone who learns a foreign language sooner or later faces the problem of correct pronunciation. There is a wealth of electronic resources where you can listen to the speakers of the language and improve your skills yourself. This resource will help you, such as RhinoSpike. It is a collection of several thousands of texts read by native speakers. The database is constantly replenished, and you can apply yourself by sending your own text and after a while listen to it in audio format. You can find a huge amount of electronic and audiobooks in English. The site will please even children. There are plenty of written lessons and dictations here. You can study up to 2000 words for one course Assistants in self-language learning are various online platforms, constructed so that the user independently chose a way of learning. For example, today popular Lingua Leo platform, which uses game mechanics to learn foreign languages. Here the user can learn the language in the form that he likes more, read texts or listen to audiobooks or watch video clips. There is also an app for iOS and Android. This resource presents the most common words and phrases that English speakers use in everyday speech. In the section English Lessons; you will find 100 situational dialogues with useful phrases voiced by native speakers. Also, on the site there are collections of 1500 most necessary English words and 1000 useful phrases in English. To each word and phrase there is a translation into Russian, so studying on this site is convenient and without a dictionary. The audio track for each exercise is presented in two versions: normal and slow.

The second option is useful to those who are still poorly perceived speech by ear. Pay attention to the dialogs: you can listen to them completely or listen separately to each phrase at a normal or slow pace. In addition, you can hear the sound of a single word when you click over it. This site is something like Lingualeo. Here you are also offered word cards that you can learn by doing several different exercises with them. There is also a library with books, audio and video materials classified by levels of knowledge. Any word is translated by mouse click, and you can add it to your dictionary for study. In addition, you can add your own text or an interesting video from YouTube to explore. This is convenient if you want to

disassemble the material not using an interpreter program, but yourself, using the built-in dictionary on the site. In this case, you can add words of interest to your own dictionary for study. On the site you can install a free extension for the browser, which will translate English words on any site by mouse click and add them to your dictionary.

On this site the frequency dictionary of the English language is presented. You can select the first thousand of the most frequently used words in the menu and study them. When you hover on a word or a black square next to it, a window with a translation into Russian and transcription pops up, and when you click on it you will hear the sound of the word. The only downside of this site is the lack of context, so you learn only individual words, not the rules for their use. However, if you need to work on vocabulary and you prefer Russian-language sites this resource will suit you.

Here you will find tests of English for beginners. Using these tasks, you will check how well you know the basic words, and you will be able to learn new vocabulary, guessing its meaning on the explanations. The tests on this resource are fairly simple and allow you to repeat the basic words of the English language. Try to solve tasks, even if you do not know all the right answers, and when the system gives you the right word, try to remember it.

The final goal of teaching foreign languages is to teach free orientation in a foreign environment, that is, communication. Teaching the true language, Internet helps in the formation of acquired habits and conversational skills, as well as in teaching vocabulary and grammar, providing a sincere interest and, therefore, efficiency.

References

1. Brown Ph. The globalization of positional competition Sociology. – Cambridge, 2000. – Vol. 34. – № 4. – P. 633–653.
2. Brock-Utne, B. The Global Forces Affecting the Education Sector Today – The Universities in Europe as an Example / Birgit Brock-Utne// Higher Education in Europe. – 2002. – XXVII. – № 3. – P. 283–299.
3. Marginson S. Dynamics of National and Global Competition in Higher Education. Higher Education. 2006. Vol. 52. № 1. Pp. 1–39.
4. Marginson S. Emerging Countries Need World-Class Universities. University World News, 2012, issue 214.
5. Macionis J., Gerber L. Sociology. Toronto: Pearson, 2008.

Є.Ю. Кучеренко,

аспірант кафедри технологій спеціальної та інклюзивної освіти
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний
університет», вулиця Генерала Батюка, 19, Слов'янськ, Донецька область, 84100
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5089-4039>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Проблема формування навичок читання молодшими школярами з розладами аутистичного спектру (РАС) набуває в сучасній корекційній педагогіці все більшої актуальності. Варто зазначити, що проблематика розладів аутистичного спектру не є новою. Відповідно до світової статистики понад 1% від загальної кількості людської популяції мають порушення аутистичного спектру. В українських реаліях це близько 75,3 тис. осіб віком до 18 років з діагнозом «РАС» (станом на 01.01.2021 року) (Дані Державної служби статистики України, 2020 [1]).

Діагностична категорія РАС згідно Міжнародної статистичної класифікації хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям (МКХ–10) об'єднує якісні порушення соціальної взаємодії і способів спілкування з обмеженим, повторюваним репертуаром інтересів та стереотипними феноменами поведінки. Науковці відмічають, що діти з аутистичними порушеннями сприймають оточуючий світ відмінним від нормотипових однолітків способом. При цьому більшість дослідників схиляються до думки, що РАС позначається на усіх рівнях психічної організації дитини. Так, у своїй монографії Т. Скрипник зазначає, що зовнішню (зорову, слухову, тактильну) або внутрішню (відчуття болю, вібрації) інформацію діти з РАС схоплюють фрагментарно і непослідовно, а окремі враження від довкілля настільки захоплюють їхню увагу, що роблять їх нечутливими до сприймання всього іншого, а передусім – до здатності синтезувати фрагменти дійсності у повну реальну картину [2, с. 8].

Спектральний характер аутистичних порушень проявляється у розмаїтті комбінацій зазначених проявів та особливостей розвитку навіть у межах вузьких вікових груп. Варто зазначити, що серед дітей з РАС, які здобувають або невдовзі почнуть здобувати початкову освіту, є достатня кількість дітей, чий рівень когнітивних, мовленнєвих та поведінкових навичок є достатнім для навчання в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл. І за останні роки чисельність таких дітей суттєво збільшилася.

За таких умов цілями втручання стають не лише підвищення адаптивних можливостей учнів з РАС та розвитку в них навичок соціально-комунікативного плану, а й формування ключових та предметних компетентностей. Однак варто зауважити, що, незважаючи на свої середні

та, навіть, вищі за середні інтелектуальні здібності, діти з аутистичними порушеннями демонструють значні відмінності в опануванні академічних навичок і можуть мати істотні труднощі у навчанні. Особливо це стосується опанування складних наскрізних умінь та навичок, таких як читання.

Хоча усім дітям з РАС притаманні дефіцит соціально-комунікативних навичок, мовленнєві (в деякій мірі) та поведінкові порушення, інші їхні здібності сильно варіюються під впливом різноманітних чинників: функціонального розвитку дитини, її інтелекту, довкілля, своєчасного й адекватного втручання [4]. У понятті «відхилення в розвитку» дітей з аутизмом В. Тарасун виокремлює дві складові: біологічну і соціально-психологічну (в основу розладу покладено не порушення розвитку, а особистість дитини, її взаємини з оточуючими) [3]. Інтелектуальний розвиток дитини також позначається на процесі навчання, але не є основною причиною різноманітних труднощів, які відчувають діти з РАС при отриманні освіти. Тому освітній процес дітей з аутистичними порушеннями є доволі складним.

Формування читацьких навичок у молодших школярів є запорукою ефективного навчання та має наслідки протягом усього життя людини в особистісній, соціальній та професійній сферах. Це положення розповсюджується і на учнів з аутистичними порушеннями. Серед провісників, які з високою вірогідністю дозволяють прогнозувати успішне опанування учнями молодших класів з РАС базових навичок читання, слід виділити невербальні здібності (зорово-слухове сприйняття), розвинутий словниковий запас (формується за візуальною підтримкою) та фонологічну обізнаність (усвідомлення звуку та змішування звуку).

Читання є складним психофізіологічним процесом, зорієнтованим на розшифровку і розуміння письмового повідомлення. У ньому беруть участь різні аналізатори: зоровий, мовно-руховий, мовно-слуховий. В основі читання лежать складні механізми взаємодії аналізаторів і тимчасових зв'язків двох сигнальних систем [6, с. 387]. Таким чином, для здійснення читання необхідна чітка координація механізмів нервової рецепції, в результаті чого встановлюється асоціація зорових, слухових і моторних образів букв. Під час читання основна функція мозку не зводиться до автоматичної реєстрації зображень, які поступають, а полягає в наданні їм певних значень, виходячи з контексту. Тобто, читання є складною навичкою, заснованою на низці взаємодіючих процесів, які можуть розпадатися з різних причин.

Базовим вмінням, яким повинен оволодіти читач, є графемно-фонематичний код перетворення. Багато дітей з РАС володіють автоматичним розпізнаванням слів, на відміну від продуктивності в розумінні читання, яка, зазвичай, нижче очікуваної з урахуванням хронологічного віку або рівня інтелекту. Проста модель читання, згідно якої

розуміння прочитаного є результатом продукту розшифровки та розуміння усного мовлення, сприяє поясненню успішності молодших школярів з РАС на рівні читання дискретних слів та простих коротких речень, але ніяк не інтерпретує виникнення проблем свідомого читання текстів.

Варто зазначити, що фенотип когнітивної та соціальної комунікації РАС також впливає на розуміння мовлення та читання у багатьох учнів з аутизмом протягом шкільних років. Неоднорідність профілів читання школярів з РАС і, зокрема, невідповідність між високим рівнем декодування та зниженим розумінням слів проявляється в умовному розумінні, передусім, тоді, коли читачеві доводиться встановлювати зв'язки у тексті або потрібна обробка глибшої і неявної інформації.

Отже, відсутність розуміння може бути пов'язана з невикористанням семантичних або синтаксичних ключів. Більше того, навички раннього усного мовлення є критично важливими для подальшої продуктивності читання, хоча слід брати до уваги й інші провісники, такі як невербальні когнітивні здатності та тяжкість РАС [7, с. 830].

Проблеми розуміння прочитаного також можна пояснити з інших позицій, наприклад, з позиції психологічних теорій, які були запропоновані для кращого розуміння феномену РАС. Одна з найвідоміших стосується дефіциту за теорією розуму, тобто здатністю робити висновки про психічні стани інших людей. Щоб зрозуміти текст, читач повинен побудувати мислиме уявлення про текст і зробити висновки про переконання, емоції та наміри як персонажів історії, так і самого автора. Крім того, діти, які страждають на РАС, виявляють більше труднощів у розумінні текстів із високим соціальним змістом, у складанні висновку про наміри персонажів та встановлюючи причинно–наслідкові зв'язки між подіями історії [9, с. 235].

Дефіцит виконавчих функцій (обробка та аналіз інформації), які включають довільну увагу, планування, когнітивну гнучкість (здатність людини адаптуватися до змін, зокрема, перемикатися з виконання поточних задач та ефективно реагувати на нові), гальмівний контроль та робочу пам'ять, також властивий дітям з РАС. Щоб зрозуміти текст, необхідно звернути увагу та забезпечити активацію інформації в робочій пам'яті або гальмування недоречних деталей, що не завжди та не в повній мірі відбувається у дітей з аутистичними порушеннями в процесі читання. Також є дані щодо взаємозв'язку між читанням слів й нейропсихологічними завданнями зміни виконавчих функцій та стійкою увагою у школярів з РАС, хоча довготривала ефективність цих завдань не мала істотного значення у прогнозуванні продуктивності читання (Т. Мей (T. May), Н. Райнехарт (N. Rinehart), Дж. Відлінг (J. Wilding), К. Корніш (K. Cornish) [8]). Хороший читач також повинен контролювати розуміння прочитаного відповідно до контексту, фільтруючи відповідну інформацію для доступу до значення слів.

Також слід відзначити, що труднощі із захопленням відповідної інформації тісно пов'язані з іншою когнітивною теорією, яка пояснює особливості обробки інформації при РАС – слабка центральна узгодженість [5, с. 26]. З цієї позиції, діти з РАС характеризуються тенденцією до детально зорієнтованої обробки текстової інформації за рахунок узагальнення (глобальності). Цей когнітивний стиль може впливати на інтеграцію інформації та формування макроїдей, ключових процесів для адекватного досягнення розуміння. Насправді читачі з РАС стратегічно не використовують контекст і зазнають труднощі у співвідношенні прочитаного зі своїми попередніми знаннями [5 с. 30].

Таким чином, характерними особливостями формування читацьких навичок дітьми з РАС є несформованість передумов таких навичок (у т.ч. недоліки мимовільного і довільного запам'ятовування; нестійкість, зниження концентрації уваги, підвищене відволікання; недостатньо розвинуті когнітивна гнучкість та словниковий запас) та порушення усвідомлення прочитаного (істотні труднощі з усвідомленням значень простих образних виразів, самостійним застосуванням контексту з метою осмислення назв важких слів і словосполучень тощо).

Список використаних джерел

1. Дані Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: монографія. К.: Видавництво «Фенікс», 2010. 368 с.
3. Тарасун В. Аутологія: теорія і практика. Підручник. К.: «Вадекс», 2018. 590 с.
4. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 385 с.
5. Baixauli I., Berenguer C., Colomer C., Casas A. M. Communicative skills in Spanish children with Autism Spectrum Disorder and children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Analysis through parents' perceptions and narrative production. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2018. Vol. 50. P. 22–31.
6. Cain K., Oakhill J. V. Profiles of children with specific reading comprehension difficulties. *British Journal of Educational Psychology*. 2006. № 76. P. 683–696.
7. Davidson M. M., Weismer E. S. Characterization and prediction of early reading abilities in children on the autism spectrum. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2014. Vol. 44. P. 828–845.
8. May T., Rinehart N. J., Wilding J., Cornish K. Attention and basic literacy and numeracy in children with Autism Spectrum Disorder: A one-year follow-up study. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2015. Vol. 9. P. 193–201.
9. Troyb E., Orinstein A, Tyson K. Academic abilities in children and adolescents with a history of autism spectrum disorders who have achieved optimal outcomes. *Autism*. 2014. Vol. 18. P. 233–243.

I.O. Lukyanchenko,

Candidate of Science in Pedagogical Studies, Associate Professor,
Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages,
The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky"

EVALUATION STRATEGY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHERS' DISCOURSE IN HIGHER SCHOOL

Over the years there has been continuing interest to teachers' discourse in an EFL classroom. According to the definitions suggested in the linguistic dictionaries discourse is understood as "coherent speech in combination with the non-linguistic circumstances of its flow, speech in combination with living life: its event context, speakers' socio-cultural, pragmatic, psychological characteristics" [1, p. 92]; "speech viewed as a purposeful social action, as a component involved in the interaction of people and the mechanisms of their consciousness (cognitive processes)" [2, p. 136–137]. In other words, discourse implies verbal communication as interaction in a certain situation. In its turn, classroom discourse is defined as "verbal interaction in the classroom" [3]. Thus, it is a certain type of discourse and an indispensable part of work in EFL classroom.

A crucial role in the classroom discourse plays teacher's discourse as a means of realizing speech control over the foreign language activities' organization, management and monitoring. The way teachers talk determines not only how well they conduct their lessons, the type of interaction in the classroom and the kind of language used by the teacher greatly influence the success of teaching-learning outcomes (Celce-Murcia & Olshtain (2000), Xuemei Meng & Xuesong Wang (2011)).

On the one hand, discourse is connected with the pragmatic situation, on the other – with the mental processes of communicants, i.e., with the communication (speech) strategies used in a concrete situation. Communication strategy is understood as "a set of speech actions aimed at solving the general communicative task (goal) of the speaker" [4, p. 109], which "involves the selection of facts and their presentation in a certain light in order to make impact on the intellectual, volitional and emotional spheres of the addressee" [5, p. 85–86]. Each communication strategy is characterized by a certain set of speech tactics – specific speech moves that construct a strategy.

According to research works in the field (Karasik (1999), Pospelova (2009), Popova & Popova (2018)) there are five main communication strategies of teacher's discourse: explanatory strategy, evaluation strategy, organizational strategy, monitoring strategy, facilitating strategy. In this study the focus is on evaluation strategy as evaluation "appears to be one of the most potent forces influencing education" [6, p. 467], it helps "encourage students' better and greater

involvements to fulfill their teaching aims and build up a good relationship with students” [7, p. 170].

Therefore, this study concerns the following RQ: what verbal elements are used by native and non-native EFL teachers to express communication tactics within evaluation strategy in their discourse in Higher School?

As research material we used EFL classroom observations involving 8 native (NS) and 8 non-native (NNS) EFL teachers’ lectures and practical lessons in Higher School. The total amount of the analyzed classes was 32, among them 26 practical lessons and 6 lectures of interactive character.

Evaluation strategy in teacher’s discourse is realized, first of all, in the student’s work assessment through praise (positive) or blame (negative), through criticism, which may be combined with praise as it is aimed not only at assessment according to the scale but also at motivating students, encouraging their “fighting spirit”. When implementing evaluation strategy teachers use various tactical moves, verbal means. Thus, in our study we analyzed verbal realization of evaluation strategy in NS and NNS EFL teachers’ discourse in Higher School according to three criteria: the frequency of evaluation strategy implementation in teachers’ discourse; tactics used to implement evaluation strategy; verbal elements used to implement evaluation strategy.

Research has demonstrated that evaluation strategy is more frequent in NS teachers’ discourse when interacting with students of different English proficiency levels (Intermediate and Upper-Intermediate). The results show that NS teachers use evaluation strategy four times as much as NNS teachers.

As to the tactics used by NS and NNS teachers of English to implement evaluation strategy, it is possible to single out, first of all, tactics of action assessment and monitoring (*e.g. That’s right! That’s better than ever. Perfect! Very good! That’s not half bad.*), though the tactics of students’ work stimulation also may be used for this purpose (*e.g. Good Ann! Thank you for nice explanation*). Tactics of action assessment and monitoring are typical for both NS and NNS teachers’ discourse as one of teacher’s specific tasks is to assess students’ achievements.

To implement these tactics of evaluation strategy words or phrases containing direct assessments (*e.g. Excellent. Satisfactory. Wrong. Exactly right. Much better. Not bad.*), emotional and evaluative vocabulary (*e.g. GREAT! MARVELOUS! Jolly good! That’s coming along nicely.*) or phraseological units (*e.g. You are really going to town. You’ve got that down pat. That’s the shot/spirit*) may be used. As it was mentioned, these verbal elements may be of positive (*e.g. That’s a lot better. Quite right*) or negative (*e.g. Unfortunately not/you are wrong*) character.

Some differences are observed in the variety and choice of verbal elements for evaluation strategy realization in classroom discourse of NS and NNS teachers of English. Research has demonstrated that the inventory of verbal means implemented by NS teachers is more varied. Although using one-word praises to implement evaluation strategy is the most typical for both NS and NNS teachers of

English (e.g. *Fine! Good.*), NS teachers use emotional vocabulary (as e.g. *MARVELOUS! FANTASTIC! SUPERB!*) much more often, whereas NNS teachers are more reserved in their speech (e.g. *Good. Nice. Fine!*).

One more common feature for NS and NNS EFL teachers' discourse is to use short phrases to implement evaluation strategy (e.g. *Well done. Good work. You are absolutely right. Right on.*). Extended phrases are also implemented but not so often (e.g. *You are getting better with it all the time. Not bad but you still have some trouble with your spelling. Good try but not quite right.*) and they are also more emotional in the speech by NS teachers (e.g. *I couldn't have given the better answer myself.*) and more reserved in NNS teachers' discourse (e.g. *There is nothing wrong with your answer.*). However, NNS teachers use extended phrases two times as much as NS teachers mostly implementing evaluation strategy to assess student's work through criticism combined with praise (e.g. *Your pronunciation is good but ...*). At the same time phraseological units that are usually constitute a part of extended phrases are more often observed in the NNS teachers' discourse (e.g. *You really hit a home run there*).

It is noteworthy that NS teachers of English personalize the praise-phrase using the student's name three times as much as NNS teachers (e.g. *Ok, good job, John.*). At the same time NNS teachers use the student's name in 89% of cases when they implement evaluation strategy giving negative assessment.

According to our observations, implementing evaluation strategy for positive assessments of students' work, both NS and NNS teachers of English mostly use so called "general praise" that contains little task-related information. However, NNS teachers more often focus on task achievement and students' efforts (e.g. *Not bad but you need some more practice with these words.*).

The research concludes that regardless of their language backgrounds, the NS and NNS teachers of English all use evaluation strategy extensively in conducting their teaching in the EFL classroom. At the same time, implementing evaluation strategy NS and NNS teachers demonstrate different ways of using tactical moves, both in quantitative ratio and in the way of implementation in teachers' discourse. In general, the NS and NNS teachers use very similar typical verbal elements to implement evaluation strategy among which one-word praises or short phrases are the most common, extended phrases are less frequent. However, it is found out that, on the one hand, one-word praises used by the NS teachers of English are more varied than those used by NNS teachers, on the other hand, for NS teachers' discourse it is typical to use praise-phrases where the focus shifts from the student to the emotional state of the teacher that is a rare case for NNS teachers' speech.

Thus, this study confirms that teacher's discourse is not universal for all cultures as in each language culture there are some specific values that underlie the cognitive picture of the world.

References

1. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов н/Д : Феникс, 2010. 562 с.
2. Арутюнова Н.Д. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990. С. 136-137.
3. Олешков М. Ю. Основные параметры модели профессиональной коммуникации (на примере дидактического дискурса). *Социокультурные проблемы в образовании : межвуз. сб. науч. трудов / под ред. А.А. Вербицкого, Н.В. Жуковой.* Москва : РИЦ МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2006. С. 62-71.
4. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Омск : Изд-во Омск. гос. ун-та, 1999. 284 с.
5. Борисова И. Н. Категория цели и аспекты текстового анализа. *Жанры речи.* Саратов : Колледж, 1999. Вып. 2. С. 85-86.
6. Crooks T. J. The Impact of Classroom Evaluation Practices on Students. *Review of Educational Research.* Vol. 58. No. 4, (Winter, 1988). P. 438-481.
7. Lai J. Interpersonal Functions of EFL Teachers' Evaluative Discourse. *International Education Studies.* 2010. No. 3(2). P. 167-173.

Розділ 2

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Л.А. Стецюк,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Хмельницького музичного коледжу ім. В. Заремби
науковий керівник: *Л.М. Гавриленко,*
кандидат педагогічних наук, завідувача відділом «Спів»
Хмельницького музичного коледжу ім. В. Заремби

ЗВОРОТНІЙ БІК УКРАЇНСЬКОГО ЕТНО-ДЖАЗУ

Український етно-джаз є новий напрямок сучасної поп-музики, який увібрав в себе характерні риси світового джазового мистецтва та мелодику української культури з автентичною манерою виконавства, недостатньо ще вивчений науковцями.

Традицію вивчення джазу в Україні заклали В. Симоненко і В. Олендарьов. Серед молодих українських дослідників можна виділити С. Давидова, Н. Дрожжину, В. Откидача, М. Смородську та Лі Шуай. Привертають увагу сучасні наукові розвідки з обраної теми: А. Огородної «Етноджаз як соціокультурний феномен» [3], публікації А. Тулянцева, М. Сазонова «Бенд Leleka Berlin: український фольклор і джаз» [5], В. Тормахової під назвою «Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез» [4], публікації за останні роки К. Гончарук в «Українській музичній газеті» [1, 2] про вітчизняних виконавців та гурти, які працюють в стилі етно-джазу.

Витоком більшості стилєвих напрямків є джаз, який у свою чергу походить від сплаву фольклору з академічною музикою. Оскільки джаз породжений фольклором, він схильний до вбирання різних проявів фольклорної образності, стилістики, жанрів, манери виконання та особливостей музичної мови [4, с. 2]. Крім цих критеріїв, головні складові фольклору, а саме колективність, синкретизм, анонімність, імпровізаційність притаманні джазу, року і поп-музиці. Це проявляється на різних рівнях. Наприклад, в поп-музиці синкретизм пісні-танцю-гри з публікою є необхідним атрибутом шоу під час концерту, а імпровізація відходить на другий план або ж взагалі не вживається. Слід також відзначити, що фольклор був основою виникнення всіх музичних напрямів, при цьому

залишаючись самостійною гілкою музичної культури і донині є джерелом розвитку академічної професійної музики в Україні.

Але сьогодні гостро стоїть проблема відсутності передачі фольклору від старшого покоління до молодшого. Як зазначає лідерка групи «OWAMO» Любов Гук із публікації К. Гончарук «Міні комунікацію між фольклором та сучасним слухачем реставрують українські етно-гурти. Оці бабусі то є «останній вагон», їхні доньки не співають, а сини тим паче, відповідно фолк приречений, він не передається з покоління в покоління, збереження фольклору просто необхідне в іншому форматі» [2]. Ми можемо зараз тільки записати пісні, але відтворити їх не можливо, як бабусі (першоджерела), тому що вони живуть в певному середовищі, відтворення це завжди є вторинне виконання. Коли вторинне відтворення не викликає зацікавлення у слухачів: культура не розвивається.

Таким чином, виконання фольклору, яке було колись реальним стає формальним і врешті-решт зникає з пам'яті людей, тому новий напрямок поп-музики – етно-джаз і є таким шляхом збереження народних пісень серед молоді. Наша реальність дійсно болюча, тому що 90% українців не знають жодної української народної пісні. Процес масштабної глобалізації може стерти всі кордони між народами, тобто настане день коли німця не можна буде відрізнити від британця, світ буде об'єднуватися на універсальних принципах і тоді чи не найостанніші розрізнення будуть належати культурі у різних народах, і саме збереження та популяризація фольклору через етно-джаз може зберегти нашу неповторність. Музика передає час, вона пов'язує минуле, теперішнє і має заявки на майбутнє, у ній момент реальності, те що було і те що буде. Таким чином, молодь, слухаючи етно-джаз, який летить з ефіру, чи з концертної естради може піти зворотним шляхом, тобто дізнатися про народне першоджерело і таким чином відкриває для себе автентичну, відбудеться таке диво і ми пізнаємо більше українських пісень і Різдво не обмежиться двома-трьома колядками.

Отже, реальність вже давно ставить інше питання: як зробити так щоб наші пісні, наш фолк і культура були конкурентоздатні у світі? За допомогою українських гуртів, які працюють в стилі етно-джазу: «Leléka berlin», «JoryJ kloc», «Русичі», «Правиця», «ShockolaD», «OWAMO», Гурт Аби МС і Тетяна Радостева, виконавців Марини Юрасової (псевдонім «Млада»), Іларії, Петра Полтарьова, Тамари Лукашової, бас-гітариста Ігора Закуса (співзасновника проєктів «Jazz-Коло» та Z-Band, автора альбому етно-джазової музики «Коломийки Live», а також збірки джазових аранжувань української народної музики під назвою «Ukrainian Roots in Jazz»), піаніста Джона Стетча (автора альбому «Українці», в якому використані українські сюжети та композиції: «Коломийка-фантазія», «Карпатський блюз», «Діти Чорнобиля») український етно-джаз перебуває в постійному розвитку та оновленні, набуваючи нових особливостей в процесі поєднання з

фольклорними мотивами, сміливо інтегрується з різними стилями, напрямками, синтезуючи традиції та новаторство, формуючи культурний простір сучасних українців.

Список використаних джерел

1. Гончарук К. «JoryJ kloc» : музика, що змінює фолк-матрицю // Українська музична газета, №2, квітень-червень, 2016, С. 7.
2. Гончарук К. Любов Гук: фольклору потрібне переформатування // Українська музична газета, № 3, липень- вересень, 2016 р. С. 9.
3. Огороднова А. Этноджаз как социокультурный феномен: автореф. дис....канд. философских наук: спец. 24 00 01 – теория и история культуры, Белгородский национальный университет, Белгород, 2008, 25 с.
4. Тормахова В.М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П.І. Чайковського. Київ, 2007. 17 с.
5. Тулянцева А., Сазонова М. Бенд Leleka Berlin: український фольклор і джаз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://grani-print.dp.ua/index.php/mtd/article/view/44> (дата звернення 11.03.2021).

Г.З. Штангрет,

асистент кафедри іноземних мов
Національного лісотехнічного університету України
вул.Генерала Чупринки, 103, м. Львів, 79057
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9481-267X>

УПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасні освітні трансформації та актуалізовані соціальним дистанціюванням виклики перед системою освіти спонукають педагогічно-викладацьку спільноту до пошуку, апробації та впровадження ефективних педагогічних практики розвитку компетентностей здобувачів освіти. Однією із важливих у системі підготовки здобувачів вищої освіти компетентностей є іншомовна. Адже саме завдяки їй студент має можливість безбар'єрних комунікацій, може успішно побудувати свою професійну кар'єру, бути конкурентоздатним на сучасному мінливому ринку праці, проявляти професійну мобільність у різних ситуаціях.

При здійсненні викладання іноземної мови для здобувачів освіти немовних спеціальностей актуалізується необхідність створення сприятливих педагогічних умов для набуття студентами умінь, навичок комунікативно виправдано послуговувати іншомовним словом задля досягнення професійних цілей.

У багатьох наукових розвідках здійснюється пошук ефективних методик і практик формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей. Дослідники обґрунтовують думку щодо ототожнення іншомовної підготовки студентів із обов'язковим компонентом підготовки кадрів у закладі вищої освіти загалом та вбачають доцільність у професійно-орієнтованому навчанні з іноземної мови [14, с. 56]. До ефективних способів формування іншомовної компетентності студентів немовного напряму підготовки науковці відносять використання можливостей Інтернету (соцмережі, чати, телеконференції, відеоконференції, можливість публікації власної інформації, створення власної домашньої сторінки і розміщення її на Web-сервері; доступ до інформаційних ресурсів: довідкові каталоги, пошукові системи [11, с. 183].

Наукова практика також доводить ефективність використання в іншомовній підготовці студентів особистісно-діяльнісного підходу із урахуванням пріоритету індивідуальності, самоцінності майбутнього фахівця, потреб студентів у майбутній професійній діяльності, їхніх індивідуально-психологічних особливостей [9, с. 188]. Науковцями-практиками підтверджується ефективність формування іншомовної компетентності студентів-нефілологів у ході навчання діловому спілкуванню та вказуються чинники активізації іншомовної компетентності: орієнтація на продуктивну діяльність студентів, активна педагогічна підтримка творчості студентів, мотивоване ставлення студентів до оволодіння іноземною мовою ділового спілкування [6, с. 85]. При цьому потенційно ефективним методом формування іншомовної компетентності вважається ділова гра як «процес розв'язання студентами ряду професійних задач, спрямованих на досягнення загальної мети – навчання, виховання та розвитку особистості студента» [5, с. 47].

Заслуговують на увагу умови формування іншомовної компетентності студентів немовного напряму підготовки, серед яких: раціонально-взаємозалежна система навчання іноземної мови, інтенсифікація самостійної навчальної діяльності студентів, проблемність, залучення студентів до дослідницької, моделюючої діяльності [8, с. 364]. Практичне спрямування викладання іноземної мови забезпечує реалізація компетентнісного підходу [12], інформаційна насиченість освітнього процесу у поєднанні педагогічними інноваціями та інтерактивом [10, с. 86–89], проектні технології [13, с. 153–160]. Особлива роль відводиться саме інтерактиву, завдяки чому студенти навчаються іноземної мови у ході колективної взаємодії [15, с. 165].

Ураховуючи освітні виклики сучасності, дослідники вбачають доцільність організації дистанційного навчання іноземної мови студентів-нефілологів. Саме дистанційне навчання вважається фактором мотивації до набуття іншомовної компетенції, проте його організація залежить від мети,

вибору моделі дистанційного навчання, можливостей програмного забезпечення, компетентності педагогічних кадрів та готовності учасників освітнього процесу до взаємодії у мережі [7, с. 99]. Позитивний вплив на формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей має змішане навчання, що передбачає використання ІКТ, онлайн-сервісів, додатків WhatsApp та Instagram для сприяння вивченню мови [1–4].

Проаналізовані наукові розвідки дають підстави сформулювати ряд ефективних педагогічних практик формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей: організація іншомовної підготовки у дистанційному та змішаному форматах із використанням сучасних цифрових інструментів; упровадження педагогічних новацій і інтерактивних методів; професійно-орієнтаційна спрямованість викладання іноземної мови у вищій школі, залучення студентів до дослідницької, проєктної, моделюючої діяльності у ході набуття ними іншомовної компетентності; реалізація у викладацькій діяльності компетентнісного, особистісно-діяльнісного підходів.

Отож, ефективність формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей залежить від оптимально сконструйованого формату викладання та підбору адекватних цифрових, інтерактивних інновацій задля навчально-методичного супроводу набуття умінь і навичок студентів.

Список використаних джерел

1. Andujar A. Analysing WhatsApp and Instagram as Blended Learning Tools. 2020. doi: <https://www.igi-global.com/chapter/analysing-whatsapp-and-instagram-as-blended-learning-tools/238672>
2. Sari F. M., Wahyudin A. Y. Undergraduate students' perceptions toward blended learning through instagram in english for business class. *International Journal of Language Education*. 2019. Vol. 3(1). P. 64-73. doi: 10.26858/ijole.v1i1.7064
3. Moradimokhles H., Hwang, G. J. The effect of online vs. blended learning in developing English language skills by nursing student: an experimental study, *Interactive Learning Environments*. 2020. doi: 10.1080/10494820.2020.1739079
4. Pivneva S., Vitkovskaya N., Makarov O., Benikovna D. Integration of network capabilities of blended learning. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 1, 7. P. 192-206.
5. Волкова Л. В. Ділова гра як метод підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2019. №1(28). С. 43-58.
6. Вороніна К.В., Валійова Т.Б. Формування умінь ділового спілкування у студентів немовних спеціальностей засобами іноземної мови. *Scientific Journal Virtus*. 2020. №40. С. 84-87.
7. Корж О.Ю., Романюк Л.В. Особливості дистанційного навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*. Луцьк, 2020. Том 2. С. 98-99.
8. Лівенцова В.А. Формування комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики*

навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2005. Вип. 7 С. 361-365.

9. Мельник А.І. Особливості формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності студентів немовних вишів на основі особистісно-діяльнісного підходу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2016. Вип. 61. С. 186-189.
10. Мороз Л.В., Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Використання інноваційних технологій у процесі іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей. *Наукові записки РДГУ*. 2016. Вип.14 (57). С. 86-89.
11. Радзівська О. В. Інноваційні технології як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції здобувачів ступеня вищої освіти немовних спеціальностей. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2016. Вип. 2. С. 181-185.
12. Решитько А.Д. Викладання англійської мови студентам немовних спеціальностей на основі компетентнісного підходу. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/72268/1/Reshytko_Article.pdf;jsessionid=66A59B20C8AB243A9474BC3EA1B727F3 (дата звернення: 04.04.2021).
13. Салащенко Г.М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проектних технологій. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 3 (68). С. 153-160.
14. Смірнова О.О. Проблема формування професійних компетенцій в процесі вивчення іноземної мови у студентів немовних спеціальностей. *Молодий вчений*. 2019. № 4.3 (68.3). С. 54-56.
15. Супрун О. Використання інтерактивних методів навчання у процесі викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2019. №1 (22). С. 162-169.

А.Ю. Ярощук,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Львівського національного університету імені Івана Франка

МОЖЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ ДО ПИСЬМА

На сучасному етапі розвитку освіти доведено взаємозв'язок між дизартрією і порушенням читання і письма. Про це стверджували такі дослідники, як О. Архипова, Л. Белякова, О. Боряк, Г. Волкова, Н. Гаврилова, В. Галущенко, А. Голуб, Л. Дідкова, В. Іванова, В. Кондратенко, С. Конопляста, Р. Лалаєва, І. Марченко, Ю. Рібцун, О. Стребелева, Ю. Тубичко, М. Хватцева, С. Шаховська, М. Шеремет.

Дизартрія – це порушення вимовної сторони мовлення, що виникає при ураженні центральної і периферичної нервової систем. Як вказує Л. Белякова, різні форми і класифікації дизартрії, в залежності від характеру і тяжкості ураження самої нервової системи [1, с. 5].

При розгляді особливостей усного мовлення у вихованців старшого дошкільного віку, встановлено, що порушення звуковимови і просодики, призводять до вторинних порушень: несформованості фонематичних процесів і лексико-граматичної будови мовлення. Процес письма взаємопов'язаний з процесом усного мовлення і здійснюється, тільки на основі досить сформованого рівня його розвитку.

В. Кондратенко та Ю. Волошина констатують, що у вихованців з дизартрією є відхилення в мовленнєвому і психомоторному розвитку, спостерігається несформованість процесів вищої психічної діяльності (уваги, пам'яті, мислення, низький мотиваційний рівень) [2, с. 39].

Для ефективного опанування навичкою письма, потрібно, щоб у дитини був сформований на достатньому рівні ряд мовленнєвих і немовленнєвих функцій: слухова диференціація звуків, правильна їх вимова, мовленнєвий аналіз і синтез, розвиток дрібної моторики рук. Завдання логопеда полягає в тому, щоб підготувати дітей до письма, тобто розвинути механізми, необхідні для його здійснення, створити умови для накопичення рухового й практичного досвіду й, передусім, ручної вмілості, без якої неможливо швидко й успішно засвоїти навичку письма [3, с. 47].

До теперішнього часу проблема розробки корекційної програми для дітей з дизартрією, що дозволяє попереджати порушення письма, принципово не ставилася.

Оскільки у дітей з дизартрією порушено формування базових компонентів мовленнєвих і немовленнєвих функцій, які є основою для оволодіння письмом, можна вважати, що у них не сформовані передумови оволодіння письмом, що вимагає розробки комплексної програми корекції [3, с. 47].

На думку О. Боряк, система підготовки дітей з дизартрією до письма передбачає два основних взаємопов'язаних напрямки роботи: 1) корекцію вимови, тобто постановку і уточнення артикуляції звуків, при позначенні яких літери замінюються на письмі, розрізнення їх на слух; 2) послідовний і планомірний розвиток звукового аналізу та синтезу слова на основі розвитку фонематичних процесів [3, с. 48].

Для продуктивного досягнення результатів робота повинна проводитися спільно з логопедом, необхідні також консультації лікаря-психоневролога та головного спеціаліста з лікувальної фізкультури. Для корекції дизартрії, перш за все, необхідно встановити тісний контакт з дитиною, уважно, дбайливо ставитися до неї. Навчання полягає в корекції дефекту мовлення і підготовки до засвоєння грамоти. Шляхи компенсації залежать від природи дефекту та індивідуальних особливостей дитини [4, с. 53].

Артикуляційна гімнастика з дітьми старшого дошкільного віку проводиться як в пасивній, так і в активній формі. Пасивні рухи органів артикуляції, які виконує логопед, сприяють включенню в процес

артикулювання м'язів до цього бездіяльних. Це створює передумови для формування довільних рухів мовленнєвого апарату. Що стосується масажу, то він виявляє загальний позитивний вплив на організм в цілому, викликаючи сприятливі зміни в нервовій і м'язовій системах, що відіграють основну роль в мовленнєво-руховому процесі [4, с. 53].

В ході проведення констатувального дослідження за результатами вивчення загального анамнезу було встановлено, що у всіх досліджуваних дітей перинатальний, натальний та постнатальний періоди відрізнялися патологічним перебігом. Тому, у всіх дітей анамнез обтяжений. На етапі констатації при відтворенні просодичних конструкцій у більшості дітей ЕГ та КГ не відзначається модуляція висоти тону, не виявлена адекватність відтворення інтонації фрази. Дітям важко змінювати логічний наголос у фразах. Слабко розвинені у дітей і навички відтворення відображеного темпу мовлення.

Також стан просторових уявлень дітей-дизартриків потребує корекції. Діагностика кінетичної основи рухів руки дітей з дизартрією показала, що правильне відтворення представленого зразка можливе у цих дітей після чотирьох і п'яти демонстрацій або після трьох демонстрацій з другої і більше спроб. Дослідження ритмічної здібності в дітей з дизартрією показало, що дітьми можуть бути виконані тільки прості ритми. Діагностика вміння диференціювати звуки на слух показала, що у вихованців ЕГ та КГ порушена диференціація 1–2 груп звуків.

Вивчення стану немовленнєвих і мовленнєвих процесів, урахування їх взаємозв'язку, дозволив уточнити структуру мовленнєвого дефекту, клінічний висновок. Це обумовлює вибір методів в логопедичній роботі.

Отже, виявлено, що вирішуючи проблему корекційно-логопедичної роботи з дітьми з дизартрією з підготовки їх руки до оволодіння письмом, ми готуємо їх до оволодіння цією базовою шкільною навичкою, на якій практично будується все подальше навчання. Незаперечну роль у підготовці дітей до письма відіграє освоєння ними різноманітних образотворчих графічних умінь: розфарбовування, штрихування.

На формувальному етапі з вихованцями експериментальної групи для розвитку точності й упевненості руху руки, розвитку моторної-зорово-моторної координації використовувалися ігри, у яких дітям необхідно було проводити паралельні лінії в певному напрямку. Також зорово-моторну координацію розвивали у процесі виконання таких завдань: домалювати фігуру за зразком, скопіювати фігуру, скласти фігуру з деталей за зразком, також розвивальні ігри. Пальчиковий масаж став стимулятором діяльності мозкових структур, забезпечуючи розвиток дрібної моторики та подолання мовленнєвих порушень. Проводилася спеціальна робота не тільки з розвитку моторики, але й цілеспрямована робота з формування базисних графічних рухів.

На розвиток спритності, точності, координації, синхронності рухів пальців рук спрямовувалися різні методики і вправи загального характеру, які включалися у різні види діяльності: конструювання з кубиків, розкладання й складання розбірних іграшок, предметних, різних картинок, складання з паличок або сірників геометричних фігур, зображень, букв, обведення контурів предметних зображень, розфарбовування контурних зображень предметів кольоровими олівцями, вирізання кольорових смужок, фігурок по контурах, намотування ниток на катушку, клубок, розстібання й застібання гудзиків, розшнуровування і зашнуровування черевиків, робота із пластиліном, робота з мозаїкою, багаторазове стискання пальців у кулак й розжимання пальців, багаторазове й почергове виконання рухів руки (кулак-долоня-ребро, почергова зміна положень рук).

Запропонована система логопедичної роботи є ефективною, тому що у дітей з експериментальної групи показники, пов'язані з станом пальцевої, артикуляційної моторики, мимічної мускулатури, а також звуковимови і фонематичні процеси підвищилися в порівнянні з показниками констатувального етапу експерименту.

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту підтвердив актуальність і правильність використання корекційної роботи в умовах логопедичної групи. Здійснена логопедична робота з підготовки дітей з дизартрією до письма дала більш високі результати у експериментальній групі у порівнянні з контрольною, що доводить її ефективність.

Таким чином, щоб оптимізувати процес корекції і розвитку мовленнєвих і немовленнєвих функцій у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією, в зміст логопедичної роботи повинні бути включені наступні напрямки:

- розвиток просодики мовлення;
- нормалізація м'язового тону, координації рухів;
- розвиток голосу, дихання, фонематичних процесів;
- просторової орієнтації.

Отже, при систематичній роботі згадані напрямки дозволяють досягти позитивних результатів. Таким чином, ефективність запропонованого змісту логопедичної роботи підтверджується результатами контрольного дослідження.

Список використаних джерел

1. Белякова Л.И. Логопедия. Дизартрия Москва : Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 2013. 287 с.
2. Кондратенко В.О., Волошина Ю.А. Особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з дизартрією. Логопедія. 2013. № 4. С. 39–43.
3. Боряк О.В. Результати дослідження факторів ризику виникнення дизартрії. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2010. Вип. 1. С. 47–53.
4. Градова Г.Н., Волокитина Т.В. Дизартрия : от теории к практике : учебное пособие. Архангельск : Издательский дом САФУ, 2016. 103, [1] с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

А.Ю. Козак,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Донецького національного університету імені Василя Стуса

науковий керівник: **О.В. Білецька,**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології, заступник декана з навчально-методичної роботи факультету іноземних мов Донецького національного університету імені Василя Стуса

**СЕМАНТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ
ІМЕННИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОСЛИН ТА ЇХНІХ ЧАСТИН У СУЧАСНИХ
НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

1. Кожна мова світу знаходиться в безперервному та постійному розвитку. У зв'язку з цим з'являються нові слова та їхні значення, що потребують не лише відображення у словниках, але й глибокого і регулярного їхнього дослідження. Одним з найпродуктивніших способів збагачення словника сучасних німецької та української мов є словотвір, в цілому, та словоскладання, зокрема. Важливу роль у дослідженні та розвитку словоскладання відіграли такі лінгвісти, як I. Barz, E. Donalies, W. Fleischer, W. Schindler, Г.О. Винокур, К.О. Левковська, М.А. Магеррамова, І.Г. Ольшанський, Є.В. Розен, М.Д. Степанова та ін. Постійне розширення лексичної системи за рахунок утворення нових одиниць шляхом словотвору, а також дослідницький інтерес до вивчення цього питання зумовлюють *актуальність* пропонованого дослідження.

Об'єктом дослідження є складні іменники на позначення рослин та їхніх частин у сучасних німецькій та українській мовах.

Предметом дослідження є структурні та синтаксичні особливості зазначених одиниць.

Мета роботи полягає у дослідженні структурних та синтаксичних особливостей іменникових композитів на позначення рослин у сучасних німецькій та українській мовах.

Матеріалом дослідження слугують 167 лексичних одиниць німецькою мовою та 27 лексичних одиниць українською мовою, отриманих методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел, а саме: універсальний словник сучасної німецької мови DUDEN та Великий тлумачний словник української мови.

2. Пропоноване дослідження присвячене аналізу іменникових композитів на позначення рослин та їхніх частин у сучасних німецькій та українській мовах, напр.:

нім.: *Der Lebensbaum* 'туя', *die Rohr-pflanze* 'цукрова тростина', *der Kastanie(n)baum* 'каштан';

укр.: райдерезо, сім'я-ніжка, стоголовник.

2.1 Аналіз структури зазначених одиниць показав, що вони складаються з двох безпосередніх складників – детермінативу (перший безпосередній складник) та основного слова (другий безпосередній складник), напр.:

нім.: *der Birkenpilz* 'підберезник', *der Pflaumenbaum* 'слива', *der Fliegenpilz* 'мухомор'.

укр.: каменеломка, дивосил, міжплідник.

2.2 Структурно-семантичний аналіз зв'язків між безпосередніми складниками композитів показав, що всі складні слова німецькою мовою мають виключно детермінативний тип зв'язку, при якому основне слово визначає весь композит, а детермінатив, що залежить від нього, додає додаткових характеристик, 167 одиниць, 100 %, напр.: *das Riedgras* 'осока', *der Aprikosenbaum* 'абрикоса', *der Lorbeerbaum* 'лавр'. При аналізі вибірки українською мовою, було виявлено, що типи зв'язку представлені як детермінативним, так і копулятивним. Загалом серед композитів переважає детермінативний тип зв'язку, 17 одиниць, 63 %, напр.: *свинорий*, *двосім'янка*, *перекотиполе*. Копулятивний зв'язок між безпосередніми складниками композитів представлений 10 лексичними одиницями, 37 %, напр.: *мати-мачуха*, *сім'яніжка*, *середоплодень*.

2.3 Аналізуючи лексичні одиниці за їхнім значенням було виділено 5 тематичних груп: дерева, трав'янисті рослини, гриби, водорості та частини рослин. Тематична група дерев об'єднує усі назви дерев та кущів та містить 49 лексичних одиниць на німецькій мові та 1 – українською, напр.: *der Birnbaum* 'груша', *der Drachenbaum* 'драцена', *der Ölbaum* 'оливкове дерево', *рай-дерево*. Тематична група трав'янистих рослин налічує 73 складних слова у німецькій, та 16 слів в українській мові, напр.: *der Pfefferminze* 'м'ята', *die Ringelblume* 'календула', *die Schafgarbe* 'деревій', *стоголовник*, *перекотиполе*, *золототисячник*. Група слів, що відносяться до частин рослин, представлена 23 композитами у німецькій та 9 в українській мові, напр.: *das Keimblatt* 'брунька', *die Sprossachse* 'стебло', *das Hüllblatt* 'покривний листок' *міжплідник*, *сім'явмістище*, *сім'яніжка*. Кількісно найменшою виявилась група водоростей, яка представлена лише 2 композитами німецькою мовою, напр.:

die Blaualge ‘синьо-зелені водорості’, *die Blutalge* ‘червоні водорості’. В українській мові складних слів на позначення водоростей знайдено не було.

2.4 Дослідження синтаксичних відношень між безпосередніми складниками показало, що типізовані композити досить поширені в обох порівнюваних мовах та представлені 92 одиницями в німецькій, та 18 лексичними одиницями в українській мові, напр.: *der Blütenstaub* ‘пилінок’, *die Glockenblume* ‘дзвіночок’, *die Schlingpflanze* ‘ліана’, *перекотиполе*, *тілоріз*, *трілисник*. Кумулятивні відношення були виявлені у 48 композитах в німецькій, та 6 лексичних одиницях в українській мові, напр.: *der Biberbaum* ‘магнолія’, *das Schöllkraut* ‘чистотіл’, *der Ölbaum* ‘оливкове дерево’, *сім’ядоля*, *золототисячник*. Найменш численною стала група ідіоматичних композитів – 25 складних слів в німецькій, та 4 – в українській мові, напр.: *die Himmelsleiter* ‘синюха’, *die Pfefferhütlein* ‘бруслина’, *der Schneeball* ‘калина’, *мати-мачуха*, *біловус*.

2.5 Також за синтаксичними відношеннями між безпосередніми складниками складних слів можна виділити: атрибутивні композити, які представлені 8 одиницями німецькою та 3 одиницями українською мовою, напр.: *die Blaubeere* ‘лохина’, *der Flachwurzel* ‘мичкувата коренева система’, *die Blaualge* ‘синьо-зелені водорості’, *сухоребрик*, *біловус*, *чистотіл*, генітивні композити – налічують у німецькій мові 20 слів, а в українській – 4, напр.: *das Wurzelhaar* – *das Haar der Wurzel*, ‘кореневий волосок’, *der Beerenstrauch* – *der Strauch der Beeren* ‘ягідний кущ’, *der Sporenbhälter* – *der Behälter den Sporen* ‘спорова коробочка’, *сім’явмістище*, *сім’яніжка*. Найчисельнішою групою є прийменникові композити – 155 слів німецькою та 17 слів українською мовою, напр.: *das Hasenrappel* ‘мальва’, *das Löffelkraut* ‘ложечник’, *der Eierpilz* ‘опеньки’, *підберезник*, *прищвіток*, *міжплідник*.

3. У ході роботи було виявлено, що проаналізовані слова частіше поєднуються за допомогою детермінативного типу зв’язку, при якому основне слово характеризує композит в цілому, а детермінатив, що залежить від нього надає додаткових характеристик. Найчисельнішою тематичною групою є група трав’янистих рослин. За синтаксичними відношеннями між безпосередніми компонентами складних слів переважають прийменникові та типізовані композити.

Список використаних джерел

1. Duden (2016): Die Grammatik. Unentbehrlich für richtiges Deutsch. 9., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage. Berlin: Dudenverlag (Duden 4). 716 S.
2. Danzl L. Kontrastive Lexikologie der deutschen und ukrainischen Sprachen. 400 S.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

Ю.Ф. Матей,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра історичного факультету
Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди
науковий керівник: **С.В. Мірошніченко,**
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії
Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ (2001–2006 рр.)

На відміну від інших пострадянських конфліктів, у придністровському випадку діє ціла низка факторів, що сприяють пошуку політичного врегулювання проблеми. Збройне протистояння 1992 р. було коротким і супроводжувалося значно меншими жертвами, ніж війни в Таджикистані, Абхазії чи Нагірному Карабаху. Так, з липня 1992 р. не було зафіксовано жодного випадку відновлення вогню. Сторони конфлікту підтримують торговельні та транспортні зв'язки, політичні контакти. Ще у травні 1997 р. між Молдовою та Придністровською Молдавською республікою (далі – ПМР) був підписаний меморандум про основи нормалізації відносин, в якому сторони зафіксували намір «будувати свої відносини в рамках спільної держави» [1].

Однак політичне врегулювання конфлікту так і не було досягнуто; більш того, у 2014–2015 рр. все частіше стали з'являтися повідомлення, що свідчили про зростання напруженості в зоні конфлікту та можливість його ескалації. Чинний переговорний формат не дозволив знайти баланс інтересів молдовської та придністровської еліт і ключових зовнішніх гравців – Росії та Європейського союзу.

Європейський Союз став проявляти інтерес до придністровської проблеми лише у 2001–2003 рр. Запланований вступ до Союзу Румунії мав зробити ЄС сусідом Молдови та, безумовно, посилював інтерес Брюсселя до ситуації в країні. Керівництво ЄС розглядало придністровський конфлікт як основну перешкоду до поліпшення політичної, економічної та соціальної ситуації в колишній Молдавії. Так, наприклад, у Стратегії ЄС щодо Молдови на 2002–2006 рр. було заявлено, що країна «може домогтися лише обмеженого просування до демократичної консолідації та поліпшень в економіці до тих пір, поки існує придністровська проблема» [2].

Керівництво ЄС із чимраз більшим занепокоєнням сприймало ту наполегливість, яку проявляла Росія у своїй політиці на пострадянському просторі. Недотримання Росією термінів виведення Оперативної групи російських військ (ОГРВ) з Придністров'я, зафіксованих у підсумковому документі Стамбульського саміту ОБСЄ 1999 року, розцінювалося як посягання на нейтральний статус Молдови.

У березні 2003 р. Європейська комісія виступила з масштабною ініціативою Європейської політики сусідства. Заявлялося, що «ЄС повинен відігравати більш активну роль у сприянні вирішенню конфліктів в Палестині, Західній Сахарі та Придністров'ї». Передбачалося «більше залучення ЄС в управління кризами», можливість його участі у «постконфліктному забезпеченні внутрішньої безпеки» і «фінансування постконфліктного відновлення і розвитку» [3]. Придністров'я було названо «магнітом, який притягує організовану злочинність», здатним дестабілізувати або відкинути назад процес державного будівництва, політичної консолідації та сталого розвитку [4, с. 373].

Матеріалізація заявленої зацікавленості ЄС в придністровському питанні не змусила себе довго чекати. У лютому 2003 р. ЄС і США ввели заборону на видачу віз лідерам ПМР, звинувативши їх в обструкції політичного врегулювання. У березні 2003 р. Європейська комісія ініціювала тристоронні консультації між ЄС, Молдовою та Україною з проблеми спільного контролю на молдавсько-українському кордоні [4, с. 375].

З боку ЄС була зроблена спроба переглянути формат проведення миротворчої операції. У червні 2003 р. Нідерланди поширили серед країн-членів неформальний документ, який передбачав заміну тристороннього миротворчого контингенту силами ОБСЄ, що знаходилися під управлінням ЄС. Пропозиція була заблокована російською стороною [5, с. 87].

Активізація ЄС була сприйнята російським керівництвом як спроба порушити статус-кво, що склався навколо Придністров'я, і втягнути Молдову у сферу впливу євроатлантичних структур. Росія відреагувала рішучою спробою домогтися прориву в політичному врегулюванні придністровської проблеми та збереження надійних гарантій своїх інтересів в Молдові. Московією був запропонований і узгоджений із Кишиневом і Тирасполем «план Козака», який передбачав федералізацію Молдови та перебування російського миротворчого контингенту в країні до 2020 р. Проте, «План Козака» не враховував ні інтересів ЄС у Молдові, ні можливостей Брюсселя домогтися їх реалізації, ні проєвропейських настроїв значної частини молдавської політичної еліти. План, таким чином, спирався на помилкове припущення, що Росія може домогтися розв'язання придністровського питання, діючи в односторонньому порядку [6, с. 10].

Місія ОБСЄ була ознайомлена з «Планом Козака» лише за три дні до його офіційного представлення Кишиневу та Тирасполю. Ключові елементи плану – широкі можливості впливу на законодавчий процес у майбутній федерації, надані Придністров'ю, і продовження російської військової присутності в колишній Молдавії – були неприйнятними для Заходу. На Молдову був здійснений тиск з боку ЄС, США і голландського представництва ОБСЄ, у результаті якого президент В. Воронін відмовився від «Плану Козака» за день до запланованої дати його підписання [6, с. 11].

Таким чином, ЄС та Росія вступили у відкритий дипломатичний конфлікт із придністровського питання. Росія звинуватила ОБСЄ у перетворенні його в «інструмент в руках окремих держав» [4, с. 378], а на зустрічі міністрів закордонних справ організації у грудні 2003 р. не вдалося прийняти підсумкову політичну декларацію через суперечності навколо проблематики конфліктів у Молдові та Грузії. Зовнішня політика Кишинєва стала прозахідною, а російсько-молдавські відносини, навпаки, істотно погіршилися.

У 2004-2006 рр. ЄС продовжував демонструвати рішучий настрій на врегулювання придністровського питання на сприятливих для молдовської сторони умовах, послідовно нарощуючи тиск на ПМР. Заборона на видачу віз придністровському керівництву щорічно продовжувалася. У вересні 2004 р. ЄС ввів систему подвійної перевірки експортованої сталі з Молдови, яка означала необхідність отримання металургійним заводом, що знаходиться в придністровському місті Рибниця, експортних сертифікатів, які видаються молдавською владою [4, с. 381].

У вересні 2005 р. Росія і ПМР погодилися змінити формат переговорного процесу: ЄС і США стали спостерігачами, а Молдова, Придністров'я, Росія, Україна та ОБСЄ – учасниками переговорів (формат «5+2») [5, с. 169].

Попри запуск переговорного процесу за новою схемою, ЄС і Молдова спробували скористатися приходом на початку 2005 р. до влади в Україні В.А. Ющенко, який у своїй політиці орієнтувався на євроатлантичні структури, для посилення економічного тиску на Придністров'я. У червні 2005 р. В.Н. Воронін і В.А. Ющенко направили листа керівництву ЄС із проханням про допомогу у встановленні механізму міжнародного митного контролю на придністровській ділянці молдавсько-українського кордону. Уже наприкінці листопада 2005 р. була розгорнута Місія ЄС з прикордонної допомоги Молдові та Україні, наділена правом відвідувати будь-який пункт на молдавсько-українському кордоні, вивчати митні документи та вимагати їх коригування [7].

У грудні 2005 р. Україна підписала з Молдовою декларацію, що зобов'язувала її визнавати, при переміщенні придністровських товарів через кордон, тільки молдавські митні печатки, отримати які придністровські експортери могли лише за умови реєстрації офіційною молдавською владою [5, с. 214].

У відповідь на введені обмеження, ПМР призупинила участь у переговорному процесі. Росія значно збільшила обсяги допомоги ПМР, а наприкінці березня 2006 р. ввела ембарго на імпорт винної продукції з Молдови (формально мотивоване невідповідністю її російським стандартам). У вересні 2006 р. у ПМР було проведено референдум, на якому взяли участь 78,6% виборців від загального числа внесених у списки.

Населення висловилося за незалежність і можливість інтеграції в майбутньому з Росією (97,1% за, проти – 2,3%) [8].

Відтак, можна стверджувати, що, незважаючи на нерівномірну динаміку свого залучення в придністровське врегулювання, ЄС став другим, поряд із Росією, ключовим зовнішнім гравцем у цьому процесі. Без активної участі ЄС неможливо не тільки політичне врегулювання придністровського питання, а й розв'язання поточних проблем, породжених фактичним співіснуванням на території колишньої Молдавії двох державних утворень, і подальше підтримання статус-кво, що склався в зоні конфлікту.

Список використаних джерел

1. Меморандум об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем от 8 мая 1997 г. URL: <https://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/peace/Mol%2019970508.pdf> (дата звернення: 15.04.2021).
2. Country Strategy Paper 2002–2006. National Indicative Program 2002-2003 for Moldova. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/moldova/csp/02_06_en.pdf (дата звернення: 15.04.2021).
3. The EU Economy 2003 Review. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication7694_en.pdf (дата звернення: 16.04.2021).
4. Гросул В. Я., Гузенкова Т. С. Приднестровье // Молдавия. Современные тенденции развития. Российская политическая энциклопедия, 2004. С. 373-382.
5. Етнополітичний конфлікт у Придністров'ї у контексті українсько-молдовських міждержавних відносин / В.В. Коцур. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 272 с.
6. Єрмоленко Д. Придністровський конфлікт у міжнародних відносинах: витоки, сучасний стан та перспективи розв'язання / Д. Єрмоленко // Віче. 2009. № 6. С. 10-12.
7. Місія Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону Україні та Молдові (EUBAM). URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/misiya-vropeyskoi-komisii-z-nadannya-dopomogi-v-pitannya-kordonu-ukraini-ta-moldovi-eubam/> (дата звернення: 17.04.2021).
8. Україна не визнала проросійський референдум у Придністров'ї. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2006/09/18/3157007/> (дата звернення: 17.04.2021).

А.С. Сопельняк,

аспірантка 2 року навчання кафедри історії України
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ДЕРЖАВНИЦЬКА ІСТОРИОСОФІЯ ПРОФЕСОРА Я.Р. ДАШКЕВИЧА

Ярослав Романович Дашкевич – видатний український історик, археограф, сходознавець (спеціалізувався на вивченні вірменських колоній на території України та Польщі), професор Академії Наук України, автор більш ніж 1700 наукових публікацій. Окрім цього професор Я. Дашкевич – патріот з активною громадською позицією. Ледь не щотижня він подорожував у різні кінці України, щоб взяти участь у регіональній конференції, часто навіть необласного рівня, з'їздити до Києва, аби прочитати чергову лекцію для різних культурологічних клубів про репертуар української книжки, історико-географічний атлас України, українську державність різних періодів її історії тощо [1, с. 348].

І це не дивно, тому що Ярослав Романович виховувався у родині справжніх героїв визвольних змагань 1917–1921 рр. українського народу за незалежність. Його мати – Олена Іванівна Степанів – український історик, географ, перша в Україні жінка, яка офіційно була зарахована на військову службу як офіцер, четар Української Галицької Армії, жінка, яка служила в Українському легіоні, громадська та військова діячка [2, с. 577]. Батько – Роман Іванович Дашкевич – відомий історик та адвокат, суспільно-політичний діяч, керівник спортивного клубу «Луг», підполковник Українських Січових стрільців, генерал-хорунжий армії Української Народної Республіки, один із засновників української артилерії [3, с. 589]. Я. Дашкевич органічно продовжував громадянську традицію, що була закладена його батьками. Продовжував й історіографічну національну традицію. Бо з дитинства бував у домі Івана Крип'якевича, товаришував з його синами: Романом та Богданом. А через свою матір мав опосередковане особисте знайомство з Михайлом Грушевським.

Ярослав Романович Дашкевич був пов'язаний із усіма проявами політичного та культурного галицького життя 20–30-х років ХХ ст. І тому став не лише істориком, а й активною громадською людиною, яка поклала на себе моральне зобов'язання відповідальності за Україну, тягар спадкоємця того блискучого культурного та інтелектуального спадку національної еліти початку ХХ ст. [1, с. 349].

Коли у 1939 р. наближався «золотий вересень», Я. Дашкевич залишився у Львові та у несприятливій 50–80-ті рр. виконував обов'язок охоронця української державності. Утім, вирвати Україну з духовно-культурного рабства з боку радянської влади завдання не з легких. Головна біда – вплив російських ідей на українську інтелігенцію [1, с. 351].

Сучасна українська ситуація ніби не дає шанс для такої духовної сепарації. Проте нинішня ситуація є заручницею давньої історичної проблеми, що склалася з козацьких часів – орієнтація на сусідні держави.

Це добре показав Я. Дашкевич у статті про Павла Тетерю. Він писав: «Трагедія України у XVII ст., полягала у тому, що як соборна держава могла виникнути та зміцніти лише під протекторатом одного з прихильників-сусідів» [4, с. 180].

Я. Дашкевичу було важче за своїх попередників, тому що царський диктат та переслідування не можливо порівняти з переслідуваннями комуністичного режиму. Відкрито опиратися системі як і Я. Дашкевич наважилися з істориків хіба ще М. Брайчевський та Я. Дзира. Інші пристосувалися та писали так, щоб догодити радянській владі.

Україна 60–80-х рр. XX ст. мала низку солідних проукраїнських істориків, серед яких Я. Ісаєвич, І. Бутич, С. Білокінь, М. Крикун, Ф. Шевченко, О. Мацюк та інші. Проте лідером та символом незламності був Я. Дашкевич. Йому вдалося жодного разу не зрадити собі, й попри тиск системи, писати свої твори виключно крізь призму національного пріоритету [5, с. 250].

Я. Дашкевич закінчує свої студентські студії за радянської системи, яка розглядала історію як чільний інструмент партійної ідеологічної машини. Мабуть, не є випадковістю, що за освітою Ярослав Романович став філологом, що спеціалізувався з вірменознавства та в царині історико-філологічних досліджень інших кочових народів українських степів [6].

З історії вірменських колоній в Україні була захищена його кандидатська дисертація «Вірменські колонії на Україні в джерелах і літературі XV–XIX ст.» в Інституті історії Академії наук Вірменської РСР в Єревані. А ще багато ним написано з спеціальних історичних дисциплін: історичної бібліографії, ономастики, картографії, археографії, етнографії та джерелознавства.

Лише за часів перебудови Я. Дашкевич одержав можливість сказати своє вагоме слово як історик громадсько-політичного життя та національно-визвольного руху середини минулого століття. Ще у 1960-ті роки його талан історика-концептуаліста, систематизатора та аналітика був оцінений визначним архівістом, редактором низки фахових археологічних видань – Іваном Бутичем, який у кожний випуск «Архівів України» та збірника «Історичні джерела та їх використання» вміщав статті, публікації джерел та рецензії, що вийшли з-під пера Я. Дашкевича. За радянськими канонами більше двох разів на рік одного автора не можна було друкувати і тому матеріали історика виходили під десятком псевдонімів.

У 1970-ті роки друкуватися можна було хіба що за кордоном. У другій половині 1980-х років актуальні з суспільно-історичної точки зору статті Я. Дашкевича «миттєво» розбиралися різними періодичними виданнями. У цей час і наступне десятиліття він стає улюбленим автором усіх львівських часописів, київського щорічника «Україна. Наука і культура», «Україна в

минулому», журналів «Українські проблеми», «Київська старовина», «Пам'ять століть», «Українського археографічного щорічника».

У 1980-х – 1990-х рр. Я. Дашкевич був надзвичайно плідним істориком – за показником праць десятирічної давності він мав більш ніж тисячу позицій праць [7]. Але водночас його історіографічний доробок довгий час залишався поза увагою. І тільки з появи збірки праць Я. Дашкевича «Постаті» (перше видання побачило світ у 2006 р.) науковий доробок вченого займає своє почесне місце в структурі української історіографії.

Я. Дашкевич на порозі 1990-х років був найпалкішим пропагандистом повернення до джерел національної історіографії. Національний дискурс, на його думку, має бути домінуючим концептуальним чинником для сучасного українського історика. Причому проблема полягає не лише у тому, що ще циркулює стара радянсько-російська модель історичного процесу на Сході Європи. Адже під впливом швидких суспільних зрушень старі кадри науковців швидко перебудовувалися й ставали адептами національної історіографії. Марксизм підмінявся національним дискурсом, а в методологічному та світоглядному плані праці цих істориків залишалися тим самим радянським історіописанням [8, с. 87].

Взагалі за жанровою тематикою всі історіографічні праці Я. Дашкевича можна умовно поділити на біографічні студії та проблемо-тематичні дослідження. Останні могли б скласти другий том українознавчих публікації історика в царині історіографії.

Варто мати на увазі, що статті Я. Дашкевича писалися у різні проміжки історичного часу. Тому оцінки історика варто розглядати в контексті конкретно-історичної ситуації, яка була в Україні на момент написання певної статті [9, с. 355–356]. Так, наприклад, опубліковані у збірнику «Постаті» статті писалися Я. Дашкевичем у різні часи, більшість із них належать до останніх часів радянської епохи та початкових років відродження новітньої української держави. Відтак їхньої об'єднуючою тематикою є заклик до повернення істориків до національної схеми історіографії. Історик радить дивитися на поле української історії крізь призму інтересу власної нації та держави, а не очима істориків сусідньої держави і передусім Росії.

Таким чином, Я. Дашкевич не дивлячись на всі перипетії його життя за радянського режиму постійно наголошував на необхідності боротьби українського народу за власну незалежність та самобутність породжуючи тим самим національний дискурс в українській історіографії.

Список використаних джерел

1. Гирич І. Ярослав Дашкевич – історіограф новітньої України // Між наукою і політикою. Історіографічні студії про вчених-концептуалістів / І.Б. Гирич. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2012. С. 348–355.
2. Дашкевич Я. Олена Степанів та її «Сучасний Львів». Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури. 3-е випр. й доп. вид. Львів: Піраміда, 2016. С. 577–583.
3. Дашкевич Я. Генерал Роман Дашкевич. Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури. 3-е випр. й доп. вид. Львів: Піраміда, 2016. С. 588–591.
4. Дашкевич Я. Павло Тетеря. Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури. 3-е випр. й доп. вид. Львів: Піраміда, 2016. С. 180–200.
5. Сварник Г. Дашкевич Ярослав Романович // Енциклопедія сучасної України. К., 2007. Т. 7 : Г-Ді. С. 250–251.
6. Дашкевич Я. Вірменія і Україна [Зб. наук. статей та рецензій, 1954–1989]. Львів – Нью-Йорк, 2001.
7. Ярослав Романович Дашкевич: Біобібліографічний довідник. К., 1993. 84 с.
8. Дашкевич Я. Р. Україна вчора і нині: Нариси, виступи, есе. К., 1993.
9. Гирич І. Основні історіографічні ідеї Ярослава Дашкевича // Між наукою і політикою. Історіографічні студії про вчених-концептуалістів / І.Б. Гирич. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2012. С. 355–358.

Розділ 4

БОГОСЛОВ'Я

УДК 13.159.9:27

С.П. Синій,

orcid.org/0000-0002-1440-5053

викладач історії, пастор церкви Христа Спасителя, м. Херсон, Україна

Н.В. Шевельова-Гаркуша,

orcid.org/0000-0002-1440-5098

кандидат філологічних наук, доцент кафедри АПМС

Херсонської державної морської академії,

магістрант Кременчуцької євангельської семінарії, м. Херсон, Україна

natalishg50685@gmail.com

КАТЕГОРІЯ «БОЖОЇ ЛЮБОВІ» У БІБЛІЙНОМУ РОЗУМІННІ

С.П. Синій,

orcid.org/0000-0002-1440-5053

преподаватель истории, пастор церкви Христа Спасителя, г. Херсон, Украина

Н.В. Шевелёва-Гаркуша,

orcid.org/0000-0002-1440-5098

кандидат филологических наук, доцент кафедры АПМС

Херсонской государственной морской академии,

магистрант Кременчугской евангельской семинарии, г. Херсон, Украина

natalishg50685@gmail.com

КАТЕГОРИЯ «БОЖЬЕЙ ЛЮБВИ» В БИБЛЕЙСКОМ ПОНИМАНИИ

Аннотация. Статья посвящена вопросам, которые касаются природы любви, качеств Бога, проявления любви в человеке, а также влияния Божьего Духа в человеке на его психоэмоциональное состояние, когнитивное (мыслительные процессы) и физическое здоровье. Автор рассматривает тайну Божьей любви в рамках библейского учения, обесценивание значимости любви в современном мире, научное обоснование любви, а также её проявление на физиологическом уровне. В заключительной части статьи автор анализирует такие качества Бога, как самодостаточность, суверенность и независимость, а также то, для чего был создан человек, и Кто является истинным источником любви в мире.

Ключевые слова: самодостаточность, богоподобие, суверенность, Дух Божий, жестокосердие, любовь, духовные принципы.

Вступительная часть. Абсолютно каждый человек хоть раз в жизни задумывался о смысле своего существования и о том, для чего он пришел в этот мир. И это извечный вопрос, на который человечество пытается ответить уже на протяжении многих веков. Люди всегда стремились познать смысл бытия и понять, является ли наш мир только материальным или он намного сложнее и таит в себе духовное начало.

Все ученые мира давно пришли к выводу о том, что всё во вселенной подчинено чёткому порядку. Всё формируется, действует и развивается в жизни по определённым законам. Никакой случайный сам по себе возникший взрыв согласно популярной теории взрыва не мог образоваться от перенагрева или переохлаждения частиц во вселенной и трансформировать затем абсолютный хаос и полную дезорганизованность в чёткий порядок. Это невозможно и противоречит всем законам физики [5, с. 95].

Высокая организованность и симметричность разных структур прослеживается во всём: не только в животном и растительном мире на Земле, но и в космическом пространстве со всем множеством галактик, планет и небесных светил, расположенных определённым образом на чётко установленном расстоянии. Такая чёткая организация бытия возможна только благодаря вмешательству высшей Божественной силы, Которая и управляет всем во вселенной [17, с. 128].

Материальное бытие разумно и предсказуемо. Оно не может быть иррациональным, нелогичным и хаотичным. Писание говорит, что Сам Творец Разумен, Последователен и Рационален, а потому и продукт Его творения является таковым. Всё в этом мире определено и находится в зависимости от Бога [4, с. 114].

Бог есть начало всех начал. Именно Он, Бог-Отец и Создатель, является началом и концом всего сущего на Земле и во вселенной [1, с. 458]. Так говорится в Писании: *«Я есмь Альфа и Омега, начало и конец, говорит Господь, Который есть и был и грядет, Вседержитель»* (Откр. 1:8). *«Всё через Него начало быть, и без Него ничто не начало быть, что начало быть»* (Ин. 1:3).

Сам Бог как Творец есть порядок, *«потому что Бог не есть Бог неустройства...»*, – говорит Апостол Павел (1Кор.14:33). И этот порядок, который присутствует в нашей жизни во всём, является проявлением Божьего характера, любви и Божественной сущности. Всё в мире созиждется на Божьей любви, и ничто не может существовать без неё. Так устроил всё во вселенной Господь Бог. И это главный Божий Закон [14, с. 17].

Основная часть изложения. Любовь Господа является для нас непостижимой Божественной тайной, сокрытой Всевышним от человека. Божья любовь – это некое всеобъемлющее великое и неопишное чувство, принесённое в этот мир и данное нам Богом. Это нечто совершенное, таинственное и необъяснимое, что не поддается анализу и не может быть постигнуто

человеческим разумом в полной мере [13, с. 198]. Предлагаем некоторые выводы и фрагменты из исследований, которые легли в основу книги [14]:

• **Тайна Божьей любви.**

Любовь сокрыта в самом Боге, но Господь дал нам её как истинный подарок небес, очень ценный и несоизмеримо дорогой. Господь вдохнул в человека дыхание жизни и вместе с этим излил Свою совершенную любовь в сердце каждого из нас. И эта любовь как чистая «живая вода», светлое, пришедшее на землю с небес чувство, является самым ценным подарком, который Господь Бог мог только нам дать [15].

Божья любовь по своей сути от самого начала создания мира и по сей день остаётся для нас неизведанной тайной и огромным неразгаданным чудом. И познать это великое чувство мы можем только через Господа, потому что именно Он является единственным источником Божественной любви. Апостол Иоанн пишет так о Божьей любви: «*Бог есть любовь, и пребывающий в любви пребывает в Боге, и Бог в нём*» (1 Ин. 4:16).

Всевышний через Апостола раскрывает нам Свою Божественную тайну, которая заключается в том, что Сам Бог и есть любовь. Человека всегда влечёт тайное и непознанное. Такими нас создал Всевышний. Но из всех качеств Господа именно любовь привлекает человека, и он начинает «тянуться» к Богу, стремиться познать и пребывать в Нём, учиться у Него и расти духовно, чтобы постигать саму суть Божественной любви на протяжении всей своей жизни [11, с. 13].

В Библии нет упоминания о том, что Бог есть разум, сила или справедливость. Писание открывает нам то, что Бог обладает этими качествами. Более того, Он Сам является источником этих сильных качеств, которые присущи и нам как высшему Божьему творению. Эти качества проявляются в Господе и Его поступках очень отчётливо. Но наряду с этим самым первым и главным качеством Бога остаётся именно умение любить и отдавать Свою любовь [3, с. 5].

• **Призыв Бога «достигать любви».**

В своём первом послании Апостол Иоанн говорит так: «*Кто не любит, тот не познал Бога, потому что Бог есть любовь*» (1 Ин. 4:8).

Согласно Писанию, человек не может любить по-настоящему, если не познал Бога. И, наоборот, человек способен любить по-настоящему только тогда, если он смог познать любовь Божью. Это объясняется тем, что, не зная Божьей любви и не имея в своей жизни модели или примера для наследования, человек не может выстраивать отношения внутри семьи, с окружающими его людьми и с самим Богом так, как этого хочет и учит нас Господь [20, с. 11].

Само выражение «*познать Господа*» означает понять Бога, Его сущность, характер, как Он выражает и раскрывает Себя через всё, что нас окружает, через Его Слово, законы, поступки и повеления.

Апостол Иоанн говорит, что любить можно научиться, только познав Бога. Это огромный труд, требующий усилий и желания с нашей стороны. И Апостол Павел призывает нас к этому. *«Достигайте любви»*, – говорит Павел в 14 главе в своём первом послании к Коринфянам.

Согласно Священному Писанию познать Бога, измерить, взвесить, оценить и понять Его любовь в полной мере невозможно. Апостол Павел говорит в своём послании в Ефес, обращаясь ко всем христианам как к святому отделённому от мира народу: *«И тогда вы будете достаточно сильны, чтобы вместе со всем святым народом Божьим постигнуть ширину и длину, высоту и глубину любви Христа и познать её, хотя она и превосходит всякое познание»* (Ефес. 3:18-19 пер. Кузнецовой В.Н.). Павел утверждает, что Божья любовь выходит за грани нашего человеческого понимания. Она *«превосходит всякое наше разумение»*, а это значит, что понять Божью любовь во всей её ширине, глубине и высоте своим разумом человек не может [7, с. 136].

Ещё задолго до прихода Христа на землю люди пытались найти ответ на вопрос: *«Что же такое любовь?»*. Так, к примеру, греческий философ Платон за 400 лет до рождения Христа, объясняя природу любви, говорил: *«Любовь не от мира сего. Она не здешний цветок. Любить значит прикасаться к тайне, но прикасаться к тайне ещё не значит постичь её...»* [14, с. 21].

И это достаточно точное метафоричное определение любви античного мыслителя говорит о том, что любить значит прикасаться к тайне, к чему-то вечному и подлинному, чистому и неизменному. И это абсолютная правда, потому что любовь, сокрытая в Боге, есть великое таинство [5, с. 12].

Но наряду с этим мы должны всячески стремиться к познанию этого великого чувства на протяжении всей нашей жизни и учиться любить так, как любит нас Христос. Только так, познавая Бога, пребывая в Его Слове, молитве, постоянном общении с Ним, мы можем научиться любить по-настоящему, той безусловной и искренней любовью, которой любит нас Господь.

•Обесценивание значимости Божьей любви.

В погоне за какими-то материальными вещами и суетой, проживая свою жизнь *«на поверхности»*, а не *«духовной глубине»*, современный человек всё меньше ценит истинную любовь [19, с. 17]. В современном мире всё больше прослеживается тенденция к обесцениванию этого понятия. Само слово любовь потеряло в каком-то смысле свою ценность и уникальность. Оно стало восприниматься как нечто обыденное и простое, и даже избитое на слух.

Писание говорит, что лукавый как настоящий мастер лжи создаёт подмену Божьим истинам. Добавляя 1% лжи к 99% правды, сатана изменяет то, что дал нам Бог, и предлагает людям искажённый вариант истины как норму. Так, любовь, которую предлагает нам сатана, является эгоистичной, слепой, потребительской, которой сопутствуют чувства ревности и зависти [14, с. 24].

Но Божья любовь совсем другая. Она созидает, отдаёт и заботится, но не о себе, а о ближнем. Это жертвенная, милосердная, самоотверженная,

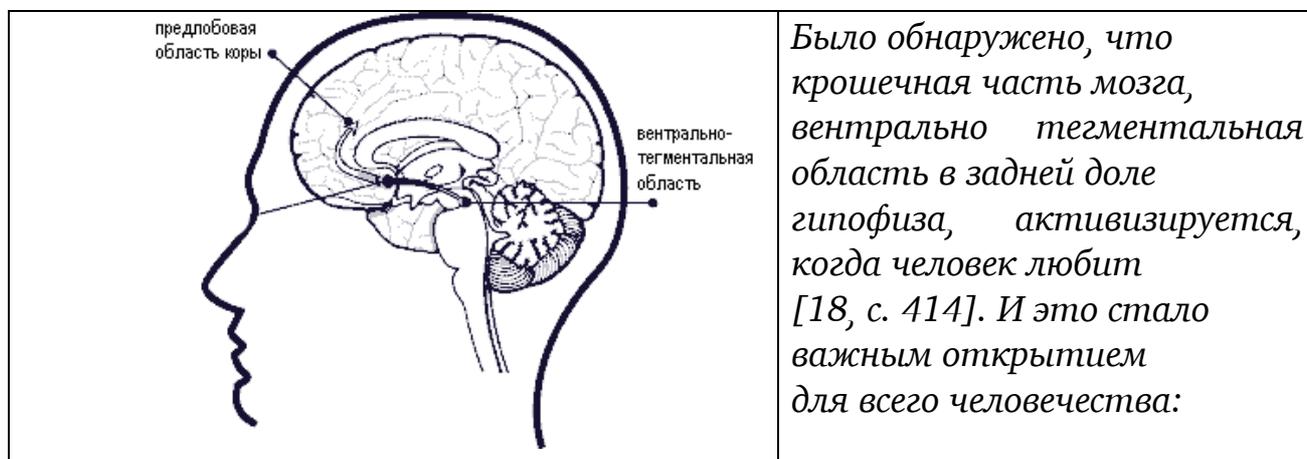
бескорыстная и всепрощающая любовь. Это любовь, которая не раздражается, не гордится, не завидует, всё прощает и не ищет своего (1 Кор. 13 гл.). Это та любовь, которая в греческом языке называется *любовь-агапе*, которая является высшей степенью возвышенной любви [16, с. 51]. И это единственная истина, которая приносит настоящую радость и вечную жизнь. Так говорит Христос: «Я есмь путь и истина и жизнь» (Ин. 14:6).

Бог является для нас примером и источником всякой правды и истины. И для того, чтобы не потерять ориентир на своём жизненном пути подобно тому, как моряки, которые держатся заданного курса по данным гирокомпаса, мы должны держаться Бога и не отходить от Него. Мы должны познавать Всевышнего, идти Его путём и стараться достигать Божьей любви, уподобляясь Господу в святости. Это самая важная и самая сложная задача, которую Господь поставил перед нами.

Создавая человека, Господь дал нам способность любить и стремиться к тому, чтобы быть любимыми. Всевышний устроил нас так, что человек не может жить без любви, потому что любовь для нас имеет крайне важное значение. Любовь и родственные ей чувства милосердия, добра, всепрощения, сострадания и радости должны присутствовать в жизни каждого человека и проявляться во всех его мыслях, словах, делах и поступках благодаря действию Святого Духа в нас [8, с. 72].

•**Научное обоснование любви.**

Учёные нейробиологи, Кэролайн Лиф, Хелен Фишер и другие, которые исследуют работу головного мозга, сделали огромный прорыв в науке. Они зафиксировали особую часть мозга человека, которая называется «пищевым центром» или «центром насыщения», она отвечает за поиск пищи, воды и воздуха. И именно эти три базовые составляющие отвечают за всю жизнедеятельность человека. Было также обнаружено, что эта же часть мозга, отвечающая за регулирование базовых инстинктов человека, отвечает за чувство любви и влюбленности [6, с. 145].

1) выработка гормонов любви и счастья:

В ходе исследования было установлено, что у человека, который любит, в активной части его головного мозга выделяются гормоны серотонин, дофамин и окситоцин, которые в простонародье называются «гормонами счастья и любви».

2) потребность человека любить и быть счастливым:

Учёные пришли к выводу, что помимо трёх базовых потребностей, таких как дышать, утолять голод и жажду, у человека есть ещё одна четвёртая неотъемлемая потребность – любить. Потребность любить оказалась жизненно важной для человека наряду с другими базовыми физиологическими потребностями. Таким образом, учёные на физиологическом уровне доказали то, что Бог заложил в самом человеке огромный потенциал – стремление любить и быть любимым [18, с. 9].

3) влияние Божьего Духа в человеке на его состояние:

Учёные установили, что выработка гормонов счастья и любви у людей зависит от их внутреннего духовного настроения, от того, какой дух наполняет их. Дух человека играет важную роль в регулировании настроения, моторных, когнитивных и вегетативных функций организма. То есть от духа человека и от выработки соответствующих гормонов на физиологическом уровне зависит поведение, психическое, эмоциональное и физическое состояние людей.

Человек, который имеет в себе Божий Дух, несёт в себе дух любви, радости, милости и счастья, что, в свою очередь, заставляет в нервной системе человека вырабатывать гормоны счастья, влияющие на позитивные слова и добрые поступки. Так, люди способны любить и быть счастливыми, потому что такова их природа, отражающая Божью сущность и Божий Дух в них самих. Такие люди всегда долго живут, умеют радоваться мелочам, любить, имеют крепкое здоровье и хорошую выносливость [6, с. 145].

4) негативное влияние нечистого «унылого духа» в человеке на его состояние:

Если же человек отвергает Бога, и если Дух Божий не наполняет его, тогда в человеке начинают доминировать негативные мысли, чувства нелюбви, эмоции гнева, ревности, зависти, раздражения, непросщения. Эти чувства являются разрушительными и несут за собой деструктивное влияние на весь человеческий организм в целом.

Неумение любить и ощущать себя счастливым приводит человека в глубокое уныние, депрессию, а его тело начинает быстро стареть, болеть и так же быстро, в итоге, умирает. Таким является влияние нечистого духа в человеке, который ведёт его к гибели, к духовному, психическому и физическому разрушению. Так говорит Писание о нечистом духе лукавого как о воре душ человеческих: «Вор приходит только для того, чтобы украсть, убить и погубить» (Ин. 10:10).

Именно поэтому важно хранить свой дух и настрой в Божьем наполнении [18, с. 17]. Так говорит Библия: *«Господь же да управит сердца ваши в любовь Божию и в терпение Христово»* (2 Фес. 3:5); *«Будем же любить друг друга, потому что любовь от Бога, и каждый, кто любит, рожден от Бога и знает Бога. Кто не любит, тот не знает Бога, потому что Бог есть любовь!»* (1 Ин. 4:7-8).

• **«Зерно Божьей любви» в человеке как в «храме Бога живого».**

Согласно Писанию, мы являемся творением Бога, Создателя мира и вселенной, Который сотворил нас уникально по Своему подобию: *«И сотворил Бог человека по образу Своему, по образу Божию сотворил его; мужчину и женщину сотворил их»* (Быт. 1:27). Господь вдохнул в человека Свою часть, и это была Его любовь. Так говорит Писание: *«Любовь Божия излилась в сердца наши Духом Святым, данным нам»* (Рим. 5:5).

На физиологическом уровне Он дал нам гормон любви окситоцин, но в духовном плане Он вложил в человека часть Себя, Свой Дух и дал любовь и сердце, способное любить: *«Тогда Господь Бог создал человека из земного праха и вдунул ему в ноздри дыхание жизни, и человек стал живым существом»* (Быт. 2:7. Пер. РБО).

Будучи Божьим творением, мы должны понимать, что в каждом из нас живёт та часть Всевышнего, которую Он вложил в людей. Именно поэтому люди, которые имеют в себе Дух Божий, названы в Писании «сынами и детьми Божьими». Так, богоподобие Божие в человеке заключается в наличие Святого Духа в нас, Которым мы как народ Божий водимы по жизни [12, с. 82].

Это и есть то, что делает нас способными любить: *«Ибо вы – храм Бога живого, как сказал Бог: «Вселюсь в них и буду ходить в них; и буду их Богом, и они будут Моим народом»* (2 Кор. 6:16). Бог есть любовь, и человек, как следствие, есть любовь [14, с. 29].

Сила Божьей любви есть у каждого из нас. Это та сила, которая творит добро, созидает, вдохновляет, покрывает, милует, сорадуется счастьем другого, сопереживает несчастью ближнего, не ищет своего, не гордится, не обижается и всё прощает. Так говорит Писание: *«Любовь долго терпит, милосердствует, любовь не завидует, любовь не превозносится, не гордится, не бесчинствует, не ищет своего, не раздражается, не мыслит зла, не радуется неправде, а сорадуется истине; всё покрывает, всему верит, всего надеется, всё переносит. Любовь никогда не перестает»* (1 Кор. 13:4-8).

Но если в сердце человека нет любви, если он не культивирует в себе это «зерно любви» от Бога, тогда все черты Божьего образа в нём искажаются. Тогда человек становится злорадным, обидчивым, надменным, эгоистичным, завистливым, ревнивым, мстительным и недоброжелательным. И только в том случае, если человек впустит Бога в своё сердце и полюбит Его, только тогда он сможет по-настоящему обрести доброе и любящее сердце, способное

вместо злобы и обид хранить добро, мир, всепрощение и Божью радость в нём [13, с. 199].

• **Самодостаточность Бога.**

Самодостаточность Бога является одним из главных качеств нашего Творца. Бог создал человека как Своё любимое творение с особой радостью и трепетом, чтобы дать ему возможность чувствовать Его любовь, любить и быть счастливым в общении с Ним и с другими людьми. И в то же время Бог не зависит ни от нас, ни от чего-либо другого во вселенной [2, с. 26].

По Своей сути Бог как Творец всего сущего был, есть и всегда останется Совершенным и Самодостаточным, потому что Он не зависит ни от кого и ни от чего, что находится вне Его. И если бы людей не было, Он бы от этого не уменьшился и не пострадал. Господь является Личностью в абсолютном смысле. Бог не зависит ни от чего и ни от кого [9, с. 160].

Всевышний Самодостаточен, Бессмертен, Независим и Неизменим вчера, сегодня и всегда. Он Вечен и Вездесущ. Он обладает абсолютной суверенностью и независимостью. И ничто не может этого у Него отнять или уменьшить [12, с. 143]. Он находится вне каких-либо условностей и ограничений.

Только Бог является истинным источником счастья, любви, живой энергии мира и добра. Писание говорит нам следующее о величии Бога и Его суверенности: *«Ибо Им создано всё, что на небесах и что на земле, видимое и невидимое...; и Он есть прежде всего, и все Им стоит»* (Кол. 1:16-17).

Проявляя акт свободной воли, Всевышний создал человека по Своему особому плану, согласно которому Бог стремился к тому, чтобы:

1) Прославить Своё имя и проявить на земле Свою любовь через людей. Господь Бог, являясь воплощением любви, хотел явить Себя в славе, подарить миру Свою любовь и выразить её в человеке и через него. Создавая людей, Всевышний продумал все так, чтобы мы могли быть похожими на Него во всём и умели любить так же, как Он любит нас. Господь как Творец всего хочет, чтобы мы несли Его свет и любовь тем людям, которые отвергли Всевышнего по своему незнанию, греховности и жестокосердию. Прославлять Господа и служить Ему – это главное предназначение и цель жизни человека, ради которой Всевышний и создал нас. Всё во вселенной говорит о Его величии и славе [5, с. 117].

2) Иметь близкие взаимоотношения и доверительное общение с людьми. Создав людей, Бог как наш Любящий Небесный Отец хотел пребывать со Своим любимым творением в постоянном общении и радости. Он хотел, чтобы мы сохраняли духовное единство с Ним. Всевышний стремился к тому, чтобы мы могли поддерживать с Ним духовно близкие отношения подобно тому, как люди это делают в своих обычных семьях. Господь хотел, чтобы мы всегда чувствовали Его любовь, заботу, поддержку и дарили Ему свою любовь в ответ. Он дал нам Свой Дух, Который жаждет общения с Нашим Небесным Отцом [10, с. 107].

Царь Давид говорил так: *«Боже! Ты Бог мой, Тебя от ранней зари ищу я; Тебя жаждет душа моя, по Тебе томится плоть моя... чтобы видеть силу Твою и славу Твою»* (Пс. 62:2-3).

От начала творения Бог хотел стать человеку другом. Это была Его воля и желание. Он приходил к первому человеку Адаму в прохладе дня, чтобы побыть с ним вместе в общении. Они упивались и наслаждались этим временем общения, радовались и пребывали в любви и мире друг с другом.

Но после грехопадения эта связь и близкие отношения с Богом были утрачены. Человек потерял ту истинную любовь, которой его наделил Господь. Так качество любви человека изменилось. Он стал любить себя и весь мир для себя [5, с. 119].

Но как и раньше Господь и сегодня готов открываться людям, делиться с ними Своей любовью, радость, миром и добром. Он хочет, чтобы человек знал Того, Кому служит, Кто любит его и печётся о нём как Отец [12, с. 18]. Всевышний всегда открыт для общения с нами, в котором Он может утешить нас, порадоваться с нами и помочь нам найти выход, направляя нас по жизни подобно тому, как родители помогают и направляют своих детей. Это и есть проявление настоящей дружбы с Богом-Отцом, которую Он нам даёт как бесценный подарок небес.

Выводы.

1. Бог проявил и наполнил Своей любовью всё, потому что Бог есть любовь, и это одно из Его главных качеств. Любовь – это огромное чудо, которое каждый человек ищет в своей жизни, но которое разгадать и объяснить никто из людей до сих пор так и не смог. Любовь – это основа всего существующего в мире. Это великая тайна. Это особый Божий замысел. Это то, что движет Богом и является главной причиной, согласно которой Всевышний создал вселенную и всё живое, населяющее её.

2. Любовь сокрыта в самом Боге, но Господь дал нам её как истинный подарок небес, очень ценный и несоизмеримо дорогой. Господь вдохнул в человека дыхание жизни и вместе с этим излил Свою совершенную любовь в сердце каждого из нас Духом Своим Святым.

3. Люди способны любить и быть счастливыми, потому что такова их природа, отражающая Божью сущность и Божий Дух в них самих. Человек, который имеет в себе Божий Дух, несёт в себе дух любви, радости, милости и счастья, что, в свою очередь, заставляет в нервной системе человека вырабатывать гормоны счастья, влияющие на позитивные слова и добрые поступки.

4. Если же человек отвергает Бога, и если Дух Божий не наполняет его, тогда в человеке начинают доминировать негативные мысли, чувства не любви, эмоции гнева, ревности, зависти, раздражения, непощения, что также негативно сказывается на его здоровье.

5. Самодостаточность Бога является одним из главных качеств нашего Творца. По Своей сути Бог как Творец всего сущего был, есть и всегда

останется Совершенным и Самодостаточным, потому что Он не зависит ни от кого и ни от чего, что находится вне Его. Бог находится вне каких-либо условностей и ограничений. Только Бог является истинным источником счастья, любви, живой энергии мира и добра.

Перспективы дальнейшего исследования проблемы. Тема Божьей любви и её проявление через Дух Божий, наполняющий людей, требует более детального и глубокого анализа в рамках Библейского Писания, что и является перспективой дальнейшего исследования данного вопроса.

Список использованных источников

1. Барт К. Церковная догматика / Пер. с нем. (Серия «Современное богословие»). – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – Том. 1. – 542 с.
2. Дехтяренко Р.Б. Святой Дух. – Минск: Изд. «Славянское Евангельское Общество», 2008. – 356 с.
3. Дуглас К. Любовь Божия в жизни. – Кишинев: Международная Ассоциация «XXI век», 1990. – 30 с.
4. Коттрелл Дж. Что Библия говорит о Боге Творце. Серия: Учение о Боге. – Херсон, ТХИ, 2015. – Том 1. – 356 с.
5. Коттрелл Дж. Что говорит Библия о Боге Вседержителе. – Херсон: «Наднипряночка», 2007. – 444 с.
6. Лиф К. Включите свой мозг. – К.: Брайт Стар Пабблишинг, 2016. – 145 с.
7. Ллойд-Джонс М. Бог Дух Святой / Пер. с англ. – Харьков: Изд. Д.Р. Ткаченко, 2003. – 256 с.
8. Ллойд-Джонс М. Бог Отец, Бог Сын / Пер. с англ. «Добра новына». – Х.: Изд. Д.Ф. Ткаченко, 2001. – 330 с.
9. Ллойд-Джонс М. Самодостаточный Бог. – Харьков, БІБЛОС-АЛЬФА, 2009. – 160 с.
10. Мак-Грат А. Введение в христианское богословие / Пер. с англ. – Одесса: «Богомыслие», 1998. – 493 с.
11. Мелло А. Божья любовь в Псалмах / Пер. с ит. (Серия «Современная иблеистика»). – М.: Изд. ББИ, 2014. – 92 с.
12. Санников С.В. Подготовка к крещению. – О.: ОБС, 2005. – 528 с.
13. Синий С.П., Шевелёва-Гаркуша Н.В. Категория «Духовной жажды» с христианской точки зрения. – Международный сборник научных трудов, посвящённый IV Международной научно-практической конференции в Германии. – Берлин: Littera Verlag, 2021. – С. 198-208.
14. Синий С.П., Шевелёва-Гаркуша Н.В. Размышления о вечном. – Том 1. – Харьков: СП «Озёров», 2020. – 354 с.
15. Синий С.П. Размышление пастора. Живая Вода [Электронный ресурс] // Запись от 06.04.20. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o5orUrcGYmg> (дата обращения: 30.02.2021).
16. Сордж Б. Огонь Божьей любви. – СПб: Библейский взгляд, 2010. – 217 с.
17. Урманцев Ю.А. Симметрия природы и природа симметрии. – К.: Либроком, 2009. – 229 с.
18. Фишер Х. Почему мы любим: Природа и химия романтической любви. – К.: Альпина Паблишер, 2016. – 414 с.
19. Фостер Р. Прославление дисциплины / Пер. с англ. – М.: Изд. «Религиозная организация «евангельский Христианский Центр Апостола Павла»», 2012. – 236 с.
20. Чепмен Г. Языки Божьей любви. – СПб: Библия для всех, 2004. – 240 с.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

С.В. Білаш,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі реформування економіки України виникає необхідність якісного вдосконалення системи соціального захисту населення. Перш за все це стосується сфери охорони здоров'я громадян. Ключовим елементом у цьому виступає забезпечення гідного рівня надання медичних послуг для всіх верств населення. На жаль, як показує практика, поточна ситуація, яка сформувалась у вітчизняному медичному секторі залишає бажати кращого. Так, за роки незалежності медицина не лише не наздогнала рівень розвинутих країн, а й стала практично нездатною забезпечити необхідний медичний догляд, зберігається стійка тенденція до перевищення рівня смертності над народжуваністю.

Досвід багатьох розвинених країн з потужною системою охорони здоров'я, доводить, що розвиток медицини, підвищення її ефективності та якості досягається за впровадження загальнообов'язкового медичного страхування, що є особливо актуальним у медичній галузі України.

Стан охорони здоров'я в нашій країні вкрай незадовільний. Заходи щодо охорони здоров'я в Україні передбачають надання безкоштовних послуг медичного забезпечення, яке фінансує держава, та можливість оформлення громадянами та підприємствами договорів медичного страхування. Однак стан медичної галузі свідчить про нестачу коштів для надання громадянам навіть первинної медичної допомоги. Погіршує ситуацію і факт недофінансування медичної галузі, що обумовлюється відсутністю передумов для надання якісної медичної допомоги в необхідних обсягах, зокрема й для незахищених верств населення [1].

На сьогодні, медичне страхування здійснюється у добровільній формі і є одним із видів особистого страхування. Проте на фоні прийняття в 2018 році Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», згідно з яким розпочалась реформа фінансування медичної галузі ситуація мала б змінитись у кращому напрямі.

Зараз можна впевнено стверджувати, що Україна стоїть на межі впровадження загальнообов'язкового медичного страхування. Так, в Україні планується застосовувати модель медичного страхування, згідно з якою страхова медицина має фінансуватися з усієї суми податків, а не лише тих, які платять працевлаштовані офіційно. Окрім того, страхова медицина буде характеризуватись універсальним покриттям, тобто все населення нашої країни буде мати право на її отримання. У межах цієї моделі виділяється набір медичних послуг і ліків, що оплачуються державою, а все що виходить за межі даного переліку оплачується пацієнтом самостійно. Застосування даної моделі наближено до потреб України, оскільки у нас присутній великий прошарок соціально незахищеного населення, поруч із значною тінізацією економіки [3].

Одними з основних причин низького рівня охоплення населення медичним страхуванням є недостатній розвиток медицини профілактики; перетинання ринків обов'язкового та добровільного страхування; відсутність бажання поліпшувати якість медичних послуг, що надаються, медичними установами. Досить важливим аспектом у даному питанні є те, що на сьогодні для розвитку добровільного медичного страхування обов'язковим є розуміння самої сутності медичного страхування та його завдань.

Ці факти ще раз доводять неготовність до введення обов'язкового медичного страхування Україні, що спричинено в першу чергу відсутністю фундаментальних передумов для його проведення. Зазначені вище кроки, якраз і формують базу для наступного введення даного виду страхування в нашій державі [5].

Важливим у цьому процесі є також врахування того факту, що медичне страхування є складним за своєю сутністю, а отже, вимагає залучення до процесу кваліфікованих спеціалістів. Паралельно цьому, обов'язковою умовою є розвиток інституту незалежних експертів, обов'язком яких є оцінювання правильності лікування, аналіз відповідності причин відмови у виплатах коштів вимогам договору страхування та чинному законодавству тощо [2].

Очікується, що з прийняттям закону про обов'язкове медичне страхування мають бути застраховані всі жителі України, а страхові поліси будуть надаватись страховими компаніями, що спеціалізуються на «лайфовому» страхуванні в частині обов'язкового медичного страхування. До таких страхових компаній будуть висуватись вимоги з приводу стабільності фінансового стану і здатності організувати лікування застрахованих осіб [4].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зауважити, що ситуація, яка склалась в Україні наразі, як ніколи вимагає рішучих дій. В медичній галузі з року в рік знижується довіра населення до лікарів, одночасно зі зниженням якості надання послуг. Економічна необхідність обов'язкового медичного страхування зумовлена потребами фінансування медицини як галузі соціальних послуг. Значення обов'язкового медичного страхування в системі соціального захисту громадян полягає в забезпеченні та відновленні здоров'я та працездатності членів суспільства. Так, досвід останніх років показує, що вже прийняті деякі вдалі кроки на шляху до перетворення сфери охорони здоров'я на ефективну галузь економіки. Поруч із цим, на практиці, процес законодавчого закріплення обов'язкового медичного страхування натикається на певні бар'єри, пов'язані з відсутністю у держави послідовного механізму з формування передумов для розвитку страхової медицини в країні.

Список використаних джерел

1. Волохова Л.Ф., Остапенко Д.О. Медичне страхування та його розвиток в Україні. Финансовые услуги. 2017. № 1. С. 35-39.
2. Інноватика на фінансових ринках : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. С.В. Онишко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 466 с.
3. Політека. Медичне страхування в Україні: переваги та недоліки в 2019 році: веб-сайт. URL: <https://politeka.net/uk/news/society/1162605-medicinskoestrahovanie-v-ukraine-preimushhestva-i-nedostatki-v2019-godu>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні» [Електронний ресурс] // Ліга закон. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH72J00A.html.
5. Шевчук О. Нездорова ситуація: чи має обов'язкове медичне страхування шанси в Україні. VOX Ukraine. 2017. URL: <https://voxukraine.org/uk/obovyazkove-medichne-strahuvannya-ua/>

V.V. Halushchak,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Fundamental and Special Disciplines
Chortkiv Educational and Scientific Institute of Entrepreneurship and Business
Western Ukrainian National University, Chortkiv, Ukraine

ECONOMIC PSYCHOLOGY AS AN IMPORTANT TOOL OF ECONOMIC THEORY

The history of the development of economic psychology as a science is partly connected with the history of economics. Therefore, we note that scientists, starting with Adam Smith, have always studied a person who acts rationally, logically and predictably. Such behavior was explained by objective economic laws that existed outside the individual and in a particular area, such as the economy. Such a synthesis of economic and psychological ideas about the man in action, including in the field of entrepreneurship, has always existed in the research of economists. Adam Smith, reflecting on human behavior, concluded that human actions in the economy are associated with its psychological characteristics [7, p. 53].

The first significant research in this area was conducted by G. Tard. In 1902 he published a two-volume work entitled «Economic Psychology», which reflected the impact of socio-economic relations on human behavior. Thus, the term «economic psychology» was used for the first time. And economic and psychological realities, especially norms and values in society, formed the basis of legislation in business life. But the book by Gabriel Tarde became interesting to researchers only after a hundred years of its existence, because contemporaries of the scientist almost did not notice the book. In the seventeenth and eighteenth centuries. T. Hobbes, K. Helvetius, R. Cumberland, B. Mandeville, following A. Smith, considered the intentions of the subject to economic activity as a result of «economic selfishness», «personal interest» of man [9]. In the XIX century the founders of marginalism W. Jevons, L. Walras and K. Menger used the psychological aspects of personality in economic research [5, p. 22]. Thus, W. Jevons relied on J. Bentham's psychological theory of pleasure and suffering as two motivating elements for human activity. On this basis, he formulated the law of diminishing marginal utility, proving that human choice is often based not on the desire for profit, but on emotions [3].

Ethnicity and features of the national mentality were often accepted as motivation for human actions in the economy. Thus, scientists A. Wagner and J. Gildenbrand considered the class affiliation of man in terms of economy, its dependence on the social stratum, group, nation, and people in their historical development. In the 1950s, these studies were continued by G. Schmolders. Austrian school of national economy, existing at that time on the contrary, considered economic relations through the prism of personal factors – human needs. At the

same time, the school of empirical psychology of X. Münsterberg was developing in Germany, which dealt with the problems of monotony of labor, organization of labor and the degree of fairness of wages [8, p. 21]. Another area of human research, from the point of economics view, is the disclosure of moral and value aspects of its consciousness. Thus, in modern works the subject of research is the ethics of entrepreneurship and ethical aspects of property (A. Ryan, D. Holwell). The next stage of research was determined by the works of G. Katon and P. Renaldo, because the fifties of the last century coincide with the period of marketing formation. Therefore, their research was aimed at studying the economic behavior of consumers and entrepreneurs and was based on a sense of expectation [8, p. 23]. Thus, the founder of marketing F. Kotler studied the socio-psychological differentiation of needs and demands of consumers, resulting in identifying the most important market segments, and G. Becker [1, p. 18] subjected to a detailed analysis of socio-psychological mechanisms of economic behavior of people, including deviant.

Since the middle of the XX century, the actual psychological direction of human research, from the point of economics view is gaining special scope due to the work of such researchers: K. Warnerida, P. Veble, D. Kahneman, W. Smith, J. Katon, A. Kitov, Malakhov and others. It should be noted that modern psychological science today distinguishes economic psychology into a separate branch (O. Deineka, A. Zhuravlyov) [2, p. 45; 5, p. 9].

Economic psychology gained special significance and a new impetus in the first years of market formation, when the economic consciousness of the population began to change significantly under the influence of institutions prone to transformation: redistribution of property, privatization, cyclical inflation, production crisis and decline in production [1, p. 35].

Thus, in the mid-1990s, the works of Ukrainian researchers performed within the psychology of management began to appear, in which the problems of economic psychology were analyzed (G. Shchekin, V. Vitlinsky, V. Loznytsia, A. Kiselyov, P. Drucker, Yu Dainovsky and others). The interest of domestic scientists is also concentrated on the human factor in economics (V. Lagutin) and business psychology (V. Rybalko) [10].

It should be emphasized that the development of economic psychology today is of particular practical importance. Firstly, reality demonstrates the gap between economic and social policy. The ongoing economic reforms are neither methodologically nor practically focused on taking into account the human factor in the life of society, which can really be both a mechanism for inhibiting economic reforms and the basis for their effective implementation. Secondly, one cannot ignore that circumstances that are based on multifaceted economic interactions are behavioral patterns of human activity [1, p. 34].

Since the subject of psychology is human behavior in society, economic psychology is a category that studies human behavior in the system of economic

relations. At the same time, the level of economic development of the country and the standard of living of the population determine the state of the psychological climate. That is why economic theory today acts as an interdisciplinary science and uses in its arsenal the tools of other sciences – physics, mathematics, logic and applied disciplines, such as economic psychology. Thus, economic psychology studies the psychological foundations of economic behavior and its consequences and today is an important tool of economic theory [6, p. 54].

In addition, if the economy explores the attitudes of people and patterns associated with the receipt of income and spending of any economic agent, state, firm, household, the psychology pays most attention to the study of the emotional and cognitive world of both individuals and social groups in which they are united. At the same time, the basis of understanding the subject of economics is subjectivism (the attitude of people in the reproductive process), because the relationship is always personal and psychological [4, p. 48].

Thus, we can note that economic psychology studies, first of all, the features of human economic behavior (conscious or unconscious). In turn, by behavior we mean activity, activities, action, functioning. Thus, human behavior is a system of interconnected reactions carried out by living organisms, including humans, to adapt to the environment. And it is in psychology that behavior is seen as a type of human activity, as a form of activity, its external side. Therefore, we consider the economic behavior of man his conscious activity in the field of management. It should also be noted that the sphere of the unconscious, of course, affects human actions, but we proceed from the task of determining the influence of consciousness on decision-making and economic activity. Thus, economic behavior also implies the presence of human needs and the availability of limited economic resources in the form of their own abilities, capital and stocks [6, p. 65].

In turn, for the formation of ideas about human behavior, it is important to determine its position on the proposals of labor markets, goods and finance, fiscal authorities; the influence of mass communications (advertising, election campaigns, socio-political programs), government statements and invitations to illegal income from the shadow economy. Therefore, people's behavior, their consumer preferences, motivation to achieve something and the way to satisfy needs are greatly influenced by mental qualities: hard work, obligation, punctuality, patriotism, collectivism, thrift, openness, religiosity, patience, consumer culture.

Thus, scientists are increasingly convinced that consumption should be studied in the context of human relationships. In addition, the causal series that accompanies the act of purchase is not the same for everyone. Many variants of behavior in such situations can be explained mainly by internal differences of personality, as a result of which the same external factors are perceived differently, causing according to their nature, different behavior [6, p. 68]. Economic psychology is the psychology of economic behavior of an economic entity, as which a person can act as an individual or as a personalized representative of an

enterprise, family, state and others. Accordingly, the laws of psychology are superimposed on economic laws.

References

1. Dancheva OV, Schwalb Yu.M. Practical psychology in economics and business. Kyiv: Libra, 1998. 270 p.
2. Deineka OS Economic psychology. St. Petersburg: СПбГУ, 2000. 230 с.
3. Economic Encyclopedia: in three volumes. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/istor-ecom/1601-dzhevons-jevons-vilyam-stenli.html>
4. Kitov AI. Introduction to economic psychology. Moscow, 1983. 520 p.
5. Lisovitsky VM History of economic thought. Kyiv: CNL, 2004. 220p.
6. Saimon G. Decision theory in economic theory and the science of behavior. Milestones of economic thought. St. Petersburg: School of Economics, 1999. Т. 2. S. 54–72.
7. Smith A. Wealth of nations. Research on the nature and causes of the well-being of nations / trans. A. Vasilieva. Kyiv: Nash Format, 2018. 722 p.
8. Fedulova LI Economics of knowledge. Kyiv, 2009. 600 p.
9. URL: <http://philosophy.ru/upload/iblock/188/188449b965cf9ae51e24c7ff16722043.pdf>
10. URL: https://pidruchniki.com/87766/psihologiya/istoriya_viniknennya_rozvitku_ekonomichnoyi_psihologiyi

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОБРАЗ ПАРТНЕРА» В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

У наукових розробках З. Фрейда, насамперед, слід звернутись до поняття «комплекс Едипа». Науковець пояснював, що завдяки складному безсвідомому процесу, діти можуть переносити любов, яку вони відчують до одного з батьків (батька або матері) на своїх потенційних партнерів. Тобто, відповідно до міркувань З. Фрейда, вибір партнера – це процес спрямований образом одного з батьків протилежної статі, де хлопці в більшій мірі орієнтовані на потенційну партнерку, яка нагадує його матір, а дівчата, в свою чергу, до хлопця, який нагадує їм їх батька [4, с. 3–178].

Дещо іншої думки з цього приводу дотримувався К. Юнг, який зазначав, що вибір партнера, що є схожим на одного з батьків, здійснюється особистістю свідомо і обумовлений любов'ю до батька або матері. В той же час, відповідно до уявлень К. Юнга про колективне безсвідоме, у кожного чоловіка є певний образ (архетип), котрий не є образом певної жінки. Цей образ в основному не усвідомлюється, однак, тим не менш, він проектується на кохану людину та є одним з головних факторів атракції до неї. В тому випадку, коли образ та конкретна людина не співпадають – виникає

конфлікт. Саме в цьому, на думку дослідника, один партнер вбачає «відторження» іншим партнером. Цей образ має назву «аніма», а також носить еротичний та емоційний характер. Аніма – архетипічна форма, що виражає образ жінки, який закладений в генах чоловіка. Тобто, коли чоловік зустрічає жінку, яка відповідає даному архетипу, тоді у нього виникає симпатія до неї [1, с. 17–22].

Отже, можна відмітити, що поняття «образ партнера» не існує як певна самостійна категорія, а формується у особистості під дією певних факторів та найближчого оточення, де не є виключенням первинні агенти соціалізації, у ролі яких найчастіше виступають батьки.

С.В. Ковальов зазначає, що образ партнера формується в процесі взаємовідносин та комунікації між протилежними статями. Дослідник підкреслює, що пізнання людини людиною, як процес, закінчується складанням образу-уявлення. Причому, інша людина сприймається не тільки в своїх вихідних фізичних (об'єктних) якостях (стать, зріст, вага, елементи зовнішності, фігура), але і як особистість (з точки зору персональних якостей).

Є.І. Головаха, досліджуючи життєву перспективу та ціннісні орієнтації особистості дійшов висновку, що в зміст соціально-психологічного образу-уявлення іншої людини входять визначення здібностей і потреб, темпераменту, характеру, а також інтересів, тобто тих особливих характеристик, які не дані в безпосередньому сприйнятті. Уявлення про особу узагальнюється у вигляді взаємних суджень, в яких переважає оцінка здібностей, характеру, знань, іншої людини.

О.О. Бадалов встановив, що образ іншого – це кінцевий результат міжособистісного пізнання, що перетворюється в інформацію, яка регулює вироблення конкретних патернів поведінки.

Ґрунтуючись на розвідках як зарубіжних, так і вітчизняних психологів, ми можемо зазначити, що образ партнера передбачає конструювання певного уявлення про представника протилежної статі, у якому поєднуються набори певних фізичних (зріст, вага, фігура, статура, колір очей та волосся та інше) та психологічних якостей (особливості темпераменту, характеру, інтересів, способів проведення дозвілля, рівень інтелекту, показники мужності-жіночності) у різних варіаціях, оскільки кожен формує власний образ партнера, а тому можна відмітити, що його конструювання має індивідуальний характер. Однак в той же час слід зазначити, що формування образу партнера відбувається під дією певних факторів та найближчого оточення, де не є виключенням первинні агенти соціалізації, у ролі яких найчастіше виступають батьки.

Науковці зазначають, що ідеалізація партнера є однією з найхарактерніших особливостей закоханості. З точки зору психології, закоханість – це здебільшого почуття, для якого властивий стан афекту.

Почуття закоханості є схожим на почуття кохання, однак закоханість має свій особливий зміст [3, с. 185–186].

Закоханість – це не перший етап кохання, а самостійне почуття. Перша закоханість є новоутворенням періоду ранньої юності, у 16–18 років, і найчастіше переростає із дружніх стосунків молодих людей. Для почуття закоханості характерні інстинктивність та ідеалізація, крихкість та тимчасовість, зосередженість на собі і своїх переживаннях; певна дезорганізація особистості та експлуатація фізичного контакту.

Закоханість має свої певні фази розвитку, динаміку. Ключовий момент – це існування давно вже існуючого у підсвідомості певного еталону бажаного чоловіка чи жінки. Однак, відносини, що склалися на ілюзіях, хоча і можуть тривати досить довго, але зазвичай закінчуються незадоволеністю та розставанням. Закоханість визначається вперше дійсно інстинктивним почуттям молодої людини до іншої статі і швидким «замкненням» її інтересів на певному «об'єкті» [2, с. 138–141].

Отже, можна відмітити, що почуття закоханості є передумовою зародження та розвитку дошлюбних стосунків, де останні, в свою чергу, є основою для зародження любові до партнера в подальшому. Однак, саме в період закоханості відбувається ідеалізація особистісних рис партнера.

Список використаних джерел

1. Гаврилова Е.А. Психологическая характеристика выбора брачного партнера – основа для развития гармоничных отношений в браке / Е.А. Гаврилова // Актуальные вопросы современной психологии: Материалы I Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, март 2011 г.). – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – С. 17–22
2. Отчич С.В. Психологія любові та диференціація поняття кохання та закоханості / С.В. Отчич // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – Серія. «Психолого-педагогічні науки». – 2014. – № 2. – С. 138–141
3. Солотина Т.В. Психология любви, или какого цвета ваша личность? / Т.В. Солотина. – СПб.: Издательство «Питер», 2012. – 192 с
4. Фрейд З. Три очерка по теории сексуальности / З. Фрейд. – М.: АСТ, 2006. – С. 3–178.

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВИЗНАЧЕННЯ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Віковий період юнацтва це перш за все різнопланове явище, яке вміщує в себе такі сфери як: соціальна, особистісна, професійна, духовна та практична. І як визначають дослідники даного напрямку, пріоритетом цього процесу є вибір сфери діяльності в майбутньому. Тому не дивно, що

самовизначення пов'язано із завданнями як соціального, так і особистісного характеру, і перед юнаками стають питання до самих себе, таких як : «ким бути?» і «яким бути?», що пов'язані з визначенням життєвих перспектив та з проектуванням себе майбутнього.

Формування життєвих планів є придбанням ранньої юності. Предметом роздумів перед юнаками стає не тільки кінцевий результат виконання певних намірів, але й способи досягнення цього плану. Кожен уявляє для себе певний життєвий план, який характеризується потенційними можливими діями.

І.С. Кон, зазначав, що у змісті планів існує ряд суперечностей. Очікування у юнаків та дівчат стосовно майбутньої діяльності та сім'ї є досить реалістичними [2, с. 45].

Самосвідомістю називають сукупність психічних процесів, за допомогою яких індивід усвідомлює себе як суб'єкта діяльності, а уявлення індивіда про самого себе складаються в уявний «образ Я». Цей образ є ще невизначеним, розпливчастим і нерідко переживається як невиразне занепокоєння або відчуття внутрішньої порожнечі, яку необхідно чимось заповнити [3, с. 94].

Новий рівень розвитку самосвідомості є одним з досягнень юнацького віку та характеризується наступними фактами:

- відкриття свого внутрішнього світу в усій його індивідуальній цілісності та унікальності;
- прагнення до самопізнання;
- формування особистої ідентичності, почуття індивідуальної самототожності, наступності та єдності;
- самоповага;
- становлення особистісного способу буття.

Формування особистої ідентичності є центральним психологічним процесом. Е. Еріксон зробив найбільш детальний аналіз цього процесу в своїх роботах.

Отже, аналізуючи особливості юнацького віку, ми прийшли до наступного висновку:

- самовизначення – соціальне, особистісне, професійне, духовно-практичне – становить основну задачу юнацького віку;
- центральним компонентом розвитку в юнацькому віці виступає потреба в самовизначенні. «Самовизначення має ціннісно-сміслову природу» [1, с. 36]:

- ціннісно-смістова природа самовизначення проявляється через визначення своєї позиції щодо суспільно виробленої системи цінностей, визначення на цій основі сенсу свого власного існування. Проте, ці пошуки мають в собі високий потенціал: в процесі пошуку сенсу життя виробляється світогляд, розширюється система цінностей та

формується саме той моральний стрижень, який допомагає впоратись з життєвими негараздами, молоді люди краще розуміють себе та навколишній світ та стають насправді самими собою.

Стрімке змінення світу дає поштовх для саморозвитку та стимулює до пізнання та розуміння самого себе – саме так ми маємо змогу самовдосконалюватись. Проте, тенденції, що проявляються у підростаючого покоління у вигляді приміряння на себе численних соціальних ролей може і порушити смислове ядро особистості. «Швидка зміна соціальних переваг і спроба, молодим поколінням інтегрувати їх в собі, може привести до « дифузії ідентичності».

Список використаних джерел

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
2. Кон, И.С. Какими они себя видят / И.С. Кон. – М.: Знание, 1975. – 96 с.
3. Кулагина, И.Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет: Учебное пособие, 4-е изд. / И.Ю. Кулагина. – М.: Изд-во УРАО, 1998. – 176 с.

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Світогляд – це система поглядів й уявлень про світ, тобто ж уявлення людини як й на суспільство, так й на самого себе. Світогляд кожної людини визначається його суспільною життєдіяльністю й в той же час оцінюється в контексті моральних поглядів та ідеології, яка прийнята в цьому суспільстві [1, с. 14].

В своїй загальній структурі особистості світогляд є доволі складною інтегративною властивістю психічної діяльності й в той же час є центральним новоутворенням [3, с. 11–15]. Вищеназване новоутворення ніби й фіксує результат психічного розвитку особистості на певних етапах, але й в якості певного внутрішнього регулятора поведінки світогляд безпосередньо впливає на подальший розвиток особистості, тобто постає каталізатором внутрішніх умов розвитку дитини.

Світогляд вже на перших етапах свого формування, вплетений в психічне життя дитини, невіддільний від усіх інших психічних процесів (когнітивних, афективних, вольових). Принципово важливе положення, що характеризує головний спосіб взаємозв'язку світогляду та «звичайних»

психічних процесів, таких як відчуття, сприйняття тощо, значною мірою поширюється на світогляд. Коли мова йде про світогляд як про найвищу форму репрезентації реальності, то розуміється, що в реальному процесі усвідомлення зовнішнього світу над відчуттями, сприйняттями, ідеями і мисленням не будується жодного додаткового поверху, який, спираючись на все нижче, є чимось відмінним від існуючого поза ним.

Л.І. Божович [2, с. 330–336] звернула увагу на те, що формування світогляду в дитини молодшого шкільного віку є складним психічним процесом, що проявляється насамперед у його сприйнятті численних «образів» у різних ситуаціях діяльності та спілкування. Ці «образи» спочатку виникають на основі їх зовнішнього бачення, потім на основі їх опосередкованого викладу. Іншими словами, світогляд завжди є результатом соціальної взаємодії дитини та його середовища, в даному випадку сім'ї. Первинні, багаті чуттєвим змістом образи зовнішнього світу інтегровані в єдине цілісне виховання – в уявлення, а потім у поняття всього оточення.

Р.С. Немов [3, с. 11–15] вважає, що особливості формування світогляду дитини визначаються різними факторами, що на пряму впливають на світогляд дитини. Відомо, що дитина, що з'являється на світ, наділена лише найпростішими механізмами задоволення життєдіяльності. За фізичною будовою, організацією нервової системи, за типами діяльності та методами її регулювання, людина є найдосконалішою істотою в природі. Але в момент народження помітно проявляється саме падіння досконалості в еволюційному ряді – у дитини немає готових форм поведінки й ідеологічних позицій. Дослідники визначають різні вікові критерії формування перших принципів світогляду дитини, а неоднозначність таких підходів також пов'язана з позицією, з якої слід розглянути цей аспект.

Формування світогляду в дитини молодшого шкільного віку визначається також такими факторами, як зовнішнє середовище дитини через призму, в якій він сприймає навколишній світ. Погляди його батьків, їхній світогляд – все це додає картину уявлень про навколишній світ, і тоді для свідомості дитини вже важко перейти на інший образ. Тому головною особливістю формування ідеологічних принципів у дитини цього віку є наслідування, а непряме сприйняття дійсності.

Л.С. Виготський відзначає кризи, що виникають у 7-річній дитини, і розвиваються в початковій школі. Дослідник розглядає такі кризи, як: «приєднання до нової соціальної спільноти; здатність і потреба в соціальному функціонуванні; внутрішнє становище учня; пізнавальні інтереси; вступ до нового змісту...» [2, с. 346–348], що проявляється в новій, еволюціонуючій системі світогляду, за допомогою якої дитина починає усвідомлювати себе, розуміти свою роль. Однак, перш ніж увійти в нове шкільне середовище, дитина була повністю підпорядкована сім'ї. Соціальні цінності, які були визнані батьками будуть супроводжувати дитину. Це є наслідком

особливостей психіки дитини віком 7 років і результатом його виховання в дошкільні роки.

Отже, світогляд дитини, її емоційний світ є важливим на цьому етапі формування світогляду. Це пов'язано з емоційним фоном дітей, які довгий час сприймають всі об'єкти навколишньої дійсності через емоційне ставлення до них. Тому на формування світогляду дитини значно впливають емоційний клімат у сім'ї, ставлення до дитини та стосунки між її батьками.

Список використаних джерел

1. Баранов С.П. Педагогика / С.П. Баранов, Л.Р. Болотина, В.А. Слостенин. – М.: Просвещение, 1987. – 368 с.
2. Крупина И.В. Основы семейного воспитания // Педагогика / Под ред П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогика, 1996. – 456 с.
3. Куксова Н. Воспитание личности: нравственно-патриотические основы / Н. Куксова / Н. Куксова // Пралеска. – 2005. – № 5. – С. 11–15, с. 237.

В.В. Сержанов,

доктор економічних наук, доцент, декан економічного факультету,
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Н.Ю. Фурдела,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Стаття присвячена визначенню ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. Автором досліджено специфіку бухгалтерського обліку та розкрито його функції.

Ключові слова: бухгалтерський облік, баланс, фінансова звітність, підприємство, бухгалтерська звітність.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, міжнародні, господарські та фінансові зв'язки висунули в число актуальних питання про вдосконалення бухгалтерського обліку та звітності, наближення їх змісту і методів до міжнародно-прийнятих норм. Перехід на застосування міжнародних норм бухгалтерського обліку та звітності почався з 1992 року. Центральною формою бухгалтерського обліку – є баланс. Баланс характеризується тим, що в ньому об'єкти обліку показуються двічі і розглядаються з двох точок зору. Склад, зміст і методичні основи формування бухгалтерської звітності організацій, які є юридичними особами за законодавством України.

Виклад основного матеріалу. Бухгалтерський облік і звітність, що діють сьогодні будуються на тих же принципах, які покладені в основу

міжнародних стандартів фінансової звітності. Якщо бухгалтерський облік зараз називають «міжнародною мовою бізнесу», то і принципи, правила складання форм звітності повинні відповідати вимогам часу. Треба визнати, що методологія бухгалтерського обліку і звітності, директивно наказували організаціям сьогодні, тільки частково відповідає вимогам світової практики [1, с. 25].

При складанні форм звітності потрібно виходити з облікових принципів, зазвичай залежать від того, наскільки точно вони відповідають трьом критеріям: доречності, об'єктивності і здійсненності.

Звітність підприємства є логічним продовженням процедур фінансового обліку і являє собою систему показників, що характеризують майнове і фінансове становище організації на звітну дату.

Система показників звітності – це особливий вид записів, що є коротким витягом з поточного обліку, що відображають зведені дані про стан і результати діяльності підприємства, його підрозділів, за звітний період. Звітність містить кількісні і якісні характеристики, вартісні і натуральні показники. Зведені дані про стан і результати діяльності підприємства, його підрозділів за певний період формуються на підставі бухгалтерського, статистичного і оперативно-технічного обліку [2, с. 78].

Як відомо, формування звітності на підприємстві необхідно і для внутрішнього управління, і для підприємства зовнішнім користувачам з метою прийняття обґрунтованих висновків і рішень.

У сучасному житті найважливішою категорією стає прибуток і тому в центрі уваги фахівців знаходиться вибір (обговорення) процедури її обчислення. Залежно від обраних методів її формування змінюється і величина податків, і суми дивідендів, і заробітна плата. Зі зміною умов господарювання відбуваються, і зміни в складі і змісту форм звітності, які в великій мірі стали відповідати вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

В системі економічної інформації бухгалтерський облік є одним з найважливіших інструментів управління що містять найбільш синтезовану та узагальнену інформацію.

Дані бухгалтерської звітності використовуються для різних цілей на різних рівнях управління. Систематичне вивчення бухгалтерських звітів розкриває причини досягнутих успіхів, а також недоліків у роботі підприємства, допомагає намітити шляхи підвищення ефективності його діяльності.

Бухгалтерська звітність є основою об'єктивної оцінки господарської діяльності підприємства, базою поточного та перспективного планування, дієвим інструментом для прийняття управлінських рішень

Бухгалтерія – це система постійного безперервного та взаємопов'язаного спостереження та контролю за господарською діяльністю підприємства. Це

суворо документовані записи. Тут не можна зробити жодного запису без точного форматування документа. Облік не передбачає вибірковості ні в часі, ні у виробництві. Дані бухгалтерського обліку використовуються для моніторингу та контролю бізнесу підприємства. Господарська діяльність підприємства спрямована на здійснення виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ, необхідних суспільству.

Управління господарською діяльністю підприємства можливо лише за наявності інформації про кількість та якість економічних процесів, що відбуваються на підприємстві. Первинні дані про факти господарської діяльності відображаються в бухгалтерському обліку – це сприяє систематизації дезагрегованих даних у узагальнений опис певних явищ господарської діяльності підприємства, а також формуванню економічних показників [2, с. 88].

Бухгалтерський облік є систематичним. Він відображає кожну завершену господарську операцію в натуральному, трудовому та грошовому вираженні. Економічні процеси узагальнені в бухгалтерському обліку як рух вартості. Це дозволяє отримати інформацію про щойно створену вартість, а також розподіли та перерозподіл.

Інформація про прибуток підприємства формується шляхом порівняння доходів і витрат підприємства в системі бухгалтерського обліку. При інших видах бухгалтерського обліку цю інформацію отримати неможливо

Бухгалтерський облік – упорядкована система збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про стан майна, зобов'язань організації та їх зміни (рух грошових коштів) шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій. Об'єктами бухгалтерського обліку є майно організацій, їх зобов'язання і господарські операції, здійснювані організаціями в процесі їх діяльності.

Бухгалтерський облік відповідно до чинного законодавства може вестися: головним бухгалтером, прийнятим на підприємство за трудовим договором, генеральним директором при відсутності бухгалтера, бухгалтером, не є головним або сторонньою організацією (бухгалтерський супровід).

Основним завданням бухгалтерського обліку є формування повної і достовірної інформації (бухгалтерської звітності) про діяльність організації та її майновий стан, на підставі якої стає можливим:

- запобігання негативних результатів господарської діяльності організації;
- виявлення внутрішньогосподарських резервів забезпечення фінансової стійкості організації;
- контроль дотримання законодавства при здійсненні організацією господарських операцій;
- контроль доцільності господарських операцій;

- контроль наявності та руху майна і зобов'язань;
- контроль використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;
- контроль відповідності діяльності затвердженими нормами, нормативами і кошторисами [3, с. 111].

Внутрішні користувачі бухгалтерської звітності – керівники, засновники, учасники і власники майна організації.

Зовнішні користувачі бухгалтерської звітності – інвестори, кредитори, держава. Будь-яке підприємство в якійсь мірі пов'язано з інвестиційною діяльністю. На великих і середніх підприємствах практично щодня приймаються рішення інвестиційного характеру – це поточні рішення з приводу того, чи варто купувати будь-якої новий актив замість застарілого, зробити його ремонт, варто збільшити, або зменшити закупівлю матеріалів на даному етапі роботи тощо.

Інвестиції мають велике значення не тільки для майбутнього положення підприємства, а й для економіки країни в цілому. З їх допомогою здійснюється розширене відтворення основних засобів як виробничого, так і невиробничого характеру, зміцнюється матеріально-технічна база суб'єкта господарювання. Це дозволяє підприємствам збільшувати обсяги виробництва продукції, покращувати умови праці та побуту працівників.

Від них залежить собівартість, асортимент, якість, новизна і привабливість продукції, її конкурентоспроможність. Успішне виконання плану капітальних вкладень в чому залежить від забезпеченості їх джерелами фінансування. У зв'язку з переходом до ринкової економіки частка власних джерел довгострокових інвестицій і кредитів банку зростає, а бюджетне фінансування скорочується.

Інформація про довгострокові інвестиції підприємства необхідна як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам. У зв'язку з цим в даний час актуальні проблеми бухгалтерського обліку довгострокових інвестицій і джерел їх фінансування.

Бухгалтерський облік відіграє важливу роль при оцінці об'єктів бухгалтерського обліку та визначенні їх собівартості (калькуляції). В даний час в умовах інтенсифікації суспільного виробництва необхідно вдосконалити економічний механізм і, перш за все, госпрозрахункові відносини, економічне стимулювання, контроль за виробництвом і розподілом. У цих умовах значення бухгалтерської інформації в управлінні підприємством ще більше зростає.

Щоб зрозуміти роль бухгалтерського обліку в сучасній системі управління підприємством, потрібно знати його функції.

По-перше, це реєстраційна функція: усі факти господарського життя проходять первинну реєстрацію в бухгалтерських документах [1, с. 48].

По-друге, інформаційна функція, одна з найважливіших, що виконується бухгалтерією в системі управління підприємством. Він передбачає

систематизацію господарських операцій, зареєстрованих у документах, таким чином, що зацікавлені користувачі можуть отримати необхідну інформацію. Близько 70% загального обсягу інформації – економічної – припадає саме на частку бухгалтерської інформації.

Накопичення та запис узагальнюючої та аналітичної інформації про рух та стан власності, про джерела її формування відбувається саме за допомогою бухгалтерського обліку, а також інформації про кінцеві результати господарської та фінансової, зокрема, діяльності підприємства [5, с. 50].

По-третє, бухгалтерія забезпечує зворотний зв'язок. Через систему організації бухгалтерського обліку управлінському персоналу надаються дані про діяльність підприємства за певний проміжок часу. За допомогою зворотного зв'язку здійснюється моніторинг впровадження стандарти і норми, цільові показники, відповідність економії використовуваних ресурсів. [4, с. 136].

По-четверте, аналітична функція, яка полягає в тому, що достовірна інформація, що надається бухгалтерією, використовується для аналізу виробничої, економічної та фінансової діяльності підприємства. Дані у фінансовій звітності містять інформацію як мінімум на два наступні звітні періоди, що дає змогу простежити динаміку окремих показників [3, с. 248].

По-п'яте, функція контролю, яка дозволяє визначити, чи досягла організація своїх цілей. Контроль може бути поточним, попереднім, підсумковим [3, с. 198].

По-шосте, функція забезпечення безпеки майна посилює функцію контролю. Інвентаризація розрахунків та майна підприємства допомагає реалізувати цю функцію, без якої, власне, немає сенсу вести бізнес [5, с. 152].

Роль бухгалтерського обліку, який існував у плановій економіці, визначалася соціальним характером власності, потребами централізованого управління економікою і зводилася головним чином до виявлення відхилень від встановлених моделей економічної поведінки підприємств. Основними користувачами бухгалтерської інформації були профільні міністерства та відомства, а також інші державні органи (статистичні, планові).

В умовах ринкової економіки та переходу до неї підприємство взаємодіє з діловими партнерами, бюджетами різного рівня, власниками капіталу та іншими суб'єктами господарювання, в процесі яких із ними виникають фінансові відносини. У зв'язку з цим існує потреба у фінансовому управлінні компанією, тобто розробці певної системи принципів, методів і прийомів регулювання фінансових ресурсів, що забезпечують досягнення тактичних і стратегічних цілей організації.

Об'єктом управління є фінансові ресурси підприємства, зокрема їх розмір, джерела їх формування та відносини, що складаються в процесі формування та використання фінансових ресурсів компанії. Результати управління виявляються в грошових потоках (розмірах і термінах), що

протікають між підприємством та бюджетами, власниками капіталу, діловими партнерами та іншими ринковими агентами.

В даний час бухгалтерському обліку відводиться головна роль в системі управління підприємством. Ринкові відносини ставлять підприємства перед необхідністю обґрунтовувати кожен крок. Для цього керівництво підприємства повинно мати об'єктивну та повну інформацію про фактичні витрати, собівартість продукції, прибуток та інші фактори, що впливають на бізнес-процеси та результати діяльності підприємства. Для збору та обробки такої інформації компанія використовує бухгалтерський облік.

Дані звітності використовується зовнішніми користувачами з метою оцінки ефективності діяльності організації, а також для економічного аналізу у самій організації. Разом з тим звітність необхідна для подальшого планування. Звітність повинна бути достовірною, своєчасною. У ньому повинна забезпечуватися порівнянність звітних показників з даними за минулі періоди.

Єдина система показників звітності організації дозволяє складати звітні зведення по окремих галузях, економічним районам, республікам і по всьому народному господарству в цілому [6, с. 48].

Перехід до ринкових відносин викликав появу різних форм власності та видів підприємницької діяльності. Відтворюється вексельний обіг, з'явилися акції та інші цінні папери, змінені принципи фінансування і кредитування, розширено коло операцій з іноземною валютою. У зв'язку з цим виникла гостра необхідність у зміні ситуації, що за багато років системи бухгалтерського обліку та звітності в нашій країні з досвідом провідних країн Заходу і міжнародними стандартами

Облікова політика організації повинна забезпечувати повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх факторів господарської діяльності (вимога повноти), своєчасне відображення фактів господарської діяльності в бухгалтерському обліку та звітності (вимога своєчасності).

Інформація фінансової звітності не користується зовнішніми користувачами, зацікавленими юридичними та фізичними особами: постачальниками, покупцями, справжніми і потенційними кредиторами, кредитними установами, податковими та статистичними органами, а так само для економічного аналізу у самій організації. В результаті бухгалтерські звіти сприяють інформованості службовців про управлінські плани і політиці, спонукають працюючих в організації діяти відповідно до загальних цілей і завдань [6, с. 45].

Виходячи з бухгалтерської (фінансової) звітності змінюється рішення про розподіл інвестиційних ресурсів, визначається економічна політика в регіонах, виявляється вплив господарських процесів на соціальне становище окремих членів суспільства та ін.

Бухгалтерський облік на підприємстві є суттєвою ланкою формування економічної політики, інструментом ведення бізнесу, одним з основних механізмів управління виробництвом та збутом продукції. Це допомагає вдосконалити організацію виробництва, оперативне та довгострокове планування, прогнозування та аналіз господарської діяльності.

Бухгалтерія дозволяє представити повну картину майнового та фінансового стану підприємства. Він містить вичерпну синтетичну та аналітичну інформацію про основні фонди, матеріальні, трудові та грошові ресурси, що дозволяє управляти процесом господарської діяльності та контролювати виконання плану прибутку.

Висновки. Бухгалтерський облік породив цікаву, креативну та добре оплачувану професію. Бухгалтер має великий вплив на управлінські рішення. Основним завданням бухгалтера є надання керівництву підприємства необхідної інформації для прийняття управлінських рішень. Для підвищення ефективності роботи підприємства та запобігання крадіжкам бухгалтер зобов'язаний створити систему внутрішнього контролю. Він бере участь у плануванні прибутку компанії, у складанні кошторисів та контролі за витратами. Таким чином, роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством не може бути описана одним словом, це цілий комплекс найважливіших функцій, що дозволяють реєструвати, аналізувати та контролювати господарську діяльність. Тому роль бухгалтерії в організації життя компанії навряд чи можна переоцінити.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник / О.А. Лаговська, С.Ф. Легенчук, В.І. Кузь, С.В. Кучер. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. – 416 с.
2. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: [монографія] / І.В. Замула. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 440 с.
3. Кузнецова С.А. Перспектива бухгалтерського обліку: стратегічність, електронна комерція та соціальна спрямованість //Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 1 (16). – С. 73–83.
4. Легенчук С.Ф. Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії: монографія / С.Ф. Легенчук. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 336 с.
5. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія. – Житомир, ЖДТУ, 2005. – 552 с.
6. Сіренко Н. М. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: курс лекцій / Н.М. Сіренко, І.В. Барішевська, Ю.О. Щербина. – Миколаїв: МНАУ, 2016. – 132 с.

А.С. Шкиря,

здобувачка вищої освіти ступеня магістра

Львівського національного університету імені Івана Франка

науковий керівник: **О.В. Грін,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗМІНИ МОДЕЛІ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні діє система оподаткування прибутку підприємств, яка, в цілому, відповідає усім міжнародним стандартам. Цей податок є визначальним податком для юридичних осіб, так як основна мета діяльності будь-якого підприємства – прибуток. Проте суспільство дискутує щодо заміни існуючого податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал, бо він може як стримувати, так і стимулювати розвиток підприємств [1]. Розгляд цього питання є дуже актуальним в наш час, адже запровадження податку, може досить суттєво вплинути на економіку країни та дозволити розвиватись підприємницькому сектору з новою силою.

Сьогодні податок на виведений капітал запроваджений в Естонії, Македонії, Грузії та Латвії. Також він діє у Великій Британії для малого та середнього бізнесу. Естонія стала першою країною, що у 2000 році реалізувала унікальну на той час податкову реформу, з метою сприяння розвитку підприємництва, залучення додаткових інвестицій та створення більшої кількості робочих місць [2].

Як результат, фіскальний вплив від впровадженої реформи був негативним навіть після 10 років після впровадження, економічний вплив нечіткий. Водночас, незважаючи на відсутність чітких доказів позитивного економічного впливу, компанії та уряд переконані, що податкова реформа надалі поліпшила діловий клімат в країні.

Македонія впровадила податок на виведений капітал у 2009 році, щоб відновити економічне зростання. Цей крок планували лише як тимчасовий захід, щоб протидіяти наслідкам світової економічної кризи у 2008-2009 роках.

Бюджетні надходження від податку скоротилися майже вдвічі з 8,6 % ВВП до 4,4 % ВВП у 2009 р. Однак простежується потенційно позитивний вплив на довгострокове зростання через інвестиції. Негативний фіскальний вплив сприймався сильнішим, ніж позитивний вплив на інвестиції.

Саме тому у 2014 році цей податок відмінили, хоча цей крок планували лише як тимчасовий захід, скасування сталось неочікувано і без попереднього оголошення. Це створило проблеми для податкового та фінансового планування компаній. Тимчасова природа податку на

розподілений прибуток створила передумови для ухилення від сплати податків: відкласти розподілення прибутку до повернення ППП (також причина попередньо не оголошеного рішення про скасування).

У 2008 році Молдова встановила ставку на ППП на реінвестований прибуток на рівні 0%. Це технічно означало, що залишається система оподаткування ППП, але економічно означало базу оподаткування, яка є близькою до бази за системи оподаткування виведеного капіталу, яка проіснувала з 2008 року по 2011 рік. Метою даного впровадження було підвищити привабливість Молдови для іноземних інвесторів та детінізація економіки.

Як результат, були втрачені бюджетні доходи без будь-якого позитивного впливу на економіку, суттєвий негативний вплив нульової ставки на додаток до погіршення ситуації внаслідок світової економічної кризи у 2008 р. призвів до тиску податкових органів збільшити бюджетні надходження. В результаті суттєво зросли штрафи та пені на бізнес. Відсутній позитивний вплив на інвестиції або ВВП. Збільшення штрафів погіршило інвестиційний клімат.

Грузія лише нещодавно запровадила податок на виведений капітал у січні 2017 р. та лише вигляді часткової податкової реформи: фінансові компанії/інституції надалі сплачують ППП. Метою запровадження даного податку є поліпшення інвестиційного клімату та збільшення інвестицій у Грузію.

Представники бізнесу схвально оцінили новий податок. Хоча багато зацікавлений сторін мали багато застережень через можливий негативний фіскальний вплив, надходження від нового податку у першому кварталі були вищими за очікувані.

Отже, досвід Молдови наголошує на необхідності належного бюджетного планування, щоб врахувати бюджетні втрати в перші роки; нульова ставка на реінвестований прибуток як у випадку Молдови замість повноцінної податкової реформи може призвести до негативного фіскального впливу без спрощення податкового адміністрування; податок на розподілений прибуток не може бути тимчасовим заходом, як це було в Македонії, оскільки він створює стимули не розподіляти прибутки, доки є чинним податок на виведений капітал.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал: Проект Закону України № 8557 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64356.
2. Estonia has the Most Competitive Tax System in the OECD [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: <http://taxfoundation.org/blog/estonia-has-most-competitive-tax-systemoecd>.

А.С. Шкиря,
здобувачка вищої освіти ступеня магістра
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Страховання життя є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань, оскільки поєднує в собі можливість для громадян одержати страховий захист від ризиків, що існують, та накопичити кошти, спрямовуючи їх на заощадження, а не на споживання.

Перевагою надання послуг зі страхування життя для суспільства в цілому є сприяння зменшенню соціальної напруги та навантаження на бюджетну систему країни. Однак в Україні прослідковується незначний попит потенційних споживачів на даний страховий продукт. Тому виникає необхідність виявлення проблем, що існують на вітчизняному ринку страхування життя.

Згідно з Законом України «Про страхування» під страхуванням життя розуміють вид особистого страхування який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [1].

Страховання життя відрізняється від ризикових видів страхування певними особливостями:

- страхування життя дає змогу отримати застрахованим особам чи їхнім сім'ям матеріальну допомогу у вигляді грошової компенсації й не передбачає відшкодування заподіяних матеріальних збитків;
- договори страхування життя мають накопичувальний характер;
- страховик, який концентрує страхові внески протягом тривалого часу, щоб зацікавити страхувальника в укладанні угоди, включає до розрахунку страхового тарифу і гарантовану страхувальнику доходність, причиною появи якої є прибуток від інвестиційної діяльності страховика.

Головними проблемами розвитку ринку страхування життя в Україні є: високий рівень недовіри до страхових компаній громадян через невдалий досвід та непоінформованість останніх про можливість заощадження коштів та захищеність їх від несприятливих випадків (втрати здоров'я та доходу) в майбутньому; волатильність національної валюти, інфляції, низький рівень доходів при значних обсягах споживчих витрат населення та політична нестабільність [2].

Сучасний стан ринку страхування життя в Україні можна охарактеризувати наступними показниками: кількість страхових компаній «life» за 2019 р. становлять 23 СК, що на 7 компанії менше порівняно з 2018 роком; валові страхові премії при страхуванні життя за 2019 р. становлять 4 624,0 млн. грн., що на 18,4% більше, ніж в 2018 році; за 2019 рік збільшилася кількість застрахованих фізичних осіб на 14,7% або на 659 138 осіб (станом на 31.12.2018 застраховано 4 473 911 фізичних осіб, станом на 31.12.2019 – 5 133 049 фізичних осіб); обсяг валових страхових виплат із страхування життя за 2019 рік становив 575,9 млн грн , що на 18,3% менше в порівнянні з 2018 роком (704,9 млн грн) [3].

Важливим чинником для розвитку страхування життя є рівень життя і заробітної плати населення. Формування добровільного ринку страхування життя в розвинутих країнах почався із заробітної платні на рівні \$500 на місяць. Якщо середньомісячна зарплата громадян становить менше зазначеної суми, то масового страхування життя не відбуватиметься. В Україні цей показник не досяг навіть \$200.

Отже, становлення ринку страхування життя в нашій країні та подальший його успішний розвиток залежить від: розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності відповідних компаній та подальшої інтеграції України у міжнародні структури, співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення ринку страхування життя до вирішення найважливіших питань соціального страхування [4].

Таким чином, враховуючи те, що страхування життя в Україні може стати інструментом соціального захисту та потужним засобом нагромадження коштів для інвестування в народне господарство, створення умов для його активного розвитку є важливою складовою політики держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
2. Копитіна І.В. Страхування життя в Україні: аналітичний огляд і перспективи розвитку / І.В. Копитіна, В.М. Яценко // Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. – 2014. – №5.2(101). – С. 41–46.
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>.
4. Радецька О.О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О.О. Радецька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – №6. – С. 222–224.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 37.00

В.О. Гаража,

викладач вищої категорії ВСП «Смілянський фаховий технологічний коледж
Національного університету харчових технологій»

Н.В. Білик,

викладач вищої категорії ВСП «Смілянський фаховий технологічний коледж
Національного університету харчових технологій»

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА П. ГЕРСІ ТА К. БЛАНШАРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ФАКТОРУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності ситуаційної теорії стилів керівництва П. Герсі та К. Бланшара. Досліджено можливість застосування ситуаційної моделі в освітньому процесі в закладах фахової передвищої освіти.

Ключові слова: стиль керівництва, освітній процес, якість навчання, викладач, здобувач освіти.

Постановка проблеми. Реформування освіти України, євроінтеграційні процеси, потреби ринку праці висувають нові вимоги до підготовки фахівців та їхніх компетентностей. Демократизація освіти надає широкі можливості у самостійному виборі методів, способів і прийомів надання освітніх послуг як закладам освіти взагалі так і викладачам окремо. Сучасному викладачу вже не достатньо бути лектором, вихователем, наставником – на даному етапі викладач повинен виступати у ролі ефективного менеджера, що надає освітні послуги. Використання сучасних методів і прийомів менеджменту, серед яких важливе місце займає вдало підібраний стиль керування, сприяє покращенню комунікації між викладачем та студентом та є складовою суми факторів, що мають вплив на якість освітнього процесу.

Саме тому прикладне застосування ситуаційних підходів в управлінні є достатньо актуальним в освітньому процесі

Стан дослідження. Дослідженням стилів керівництва присвячено значна кількість робіт як закордонних так і вітчизняних учених: М. Мескон [1], О.Є. Кузьмін [2], Б.М. Андрушків [3], К. Боумен [4], П. Друкер [5] та інші.

Дослідження наукового підходу до застосування стилів управління в системі освіти проводились С.А. Калашніковою [6], Л.М. Карамушкою [7], Л.М. Кравченко [8].

Дослідження, зазначені вище, визначали ефективний стиль управління у взаємозв'язку керівник – підлеглий. В той же час, взаємозв'язок викладач – студент, з урахуванням системного підходу в сфері лідерства, потребує більш глибокої уваги.

Метою дослідження є аналіз ситуаційної теорії стилів керівництва П. Герсі та К. Бланшара та використання даної теорії в управлінні студентськими групами під час навчального процесу з метою підвищення якості знань.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення якісної підготовки фахівців в умовах сучасного ринку праці є однією з ключових проблем розвитку освітньої галузі української держави. Важливу ланку в освітній системі займає фахова передвища освіта.

На даний час в арсеналі викладача як вищої школи так і закладів фахової передвищої освіти наявна велика кількість різноманітних методів, способів та прийомів, направлених на ефективну організацію освітнього процесу та отримання програмних результатів навчання.

Традиційний підхід до навчального процесу передбачає, що масовий навчальний заклад не може і не повинен враховувати індивідуальність, пристосовуватись до кожного окремого студента; всі мають отримувати однакові «порції» педагогічної уваги. Ніяких відмінностей не повинно бути у вихованні старанних і ледачих, обдарованих і нездатних, а також допитливих і тих, хто нічим не цікавиться. Людина, яка закінчила той чи той тип навчального закладу, характеризується загальним, однаковим для всіх стандартом освіченості і вихованості, прийнятим у даному закладі [9].

Автори статті вважають, що використання індивідуального підходу до оцінки можливостей, здібностей та бажань студентської молоді отримувати та засвоювати знання є ключовим фактором підвищення якості знань. Особливо це стосується здобувачів передвищої фахової освіти, оскільки в навчальних закладах, що готують молодших бакалаврів, проходить підготовку молодь, яка ще повністю не сформувала світогляд та характер, але вже має власне «Я».

Сьогодні, як ніколи, викладач повинен навчитися бачити в студентові особистість, розуміти всю складність і багатогранність її структури, враховувати його вікові та індивідуальні особливості, виявляти у студента спадкові, набуті та зростаючі здібності й можливості, створювати максимально сприятливі умови для їх розвитку, розрізняти багатозначність його вчинків і дій, різноманітність почуттів, емоцій, мотивів. Тільки за таких умов викладач може по-справжньому ефективно керувати процесом

навчання, розвитку і виховання студента як особистості, контролювати цей процес і вносити відповідні стимули й корективи [10].

В межах освітнього процесу викладач виступає як лектор, педагог, психолог, організатор саме тому всі вище зазначені ролі можна ототожнити з поняттям менеджера, мета якого так організувати роботу студентської групи, щоб результати навчання відповідної дисципліни відповідали критеріям якості освітньо-професійної програми.

В даному контексті автори статті пропонують використовувати під час освітнього процесу ситуаційну модель стилів керівництва П. Герсі та К. Бланшара [11, с. 346].

С.В. Мочерний трактує стиль керівництва як інтегральну характеристику, що включає в себе особливості як керівника, так і об'єкта та характеризує його цілісною, відносно стійкою системою методів, способів, прийомів впливу керівника на колектив для ефективної реалізації управлінських функцій [12, с. 296].

За визначенням Л.В. Калущка, стиль керівництва – це система методів впливу керівника на підлеглих, також це особливості взаємодії керівника з колективом, що стабільно проявляються і формуються як під впливом об'єктивних і суб'єктивних умов управління, так і індивідуально-психологічних особливостей керівника [13, с. 75].

Як видно з наведених трактувань, ефективне управління значною мірою залежить від вміння керівника (Викладача) завдяки індивідуально-психологічним особливостям здійснювати вплив на підлеглого (Студента) з метою якісного вирішення поставлених завдань (Результатів навчання).

Разом з тим, велике значення мають і індивідуально психологічні характеристики виконавця – бажання, вміння, досвід тощо.

Однією з теорій лідерства, що враховує як направленості керівника щодо взаємодії з підлеглими для досягнення результатів, так і особисті якості підлеглих, є ситуаційна теорія П. Герсі і К. Бланшара.

Відповідно до даної теорії, на стиль керівництва впливають наступні фактори:

- орієнтація керівника на стосунки з підлеглими;
- орієнтація керівника на виконання робочих завдань;
- зрілості підлеглих, яка визначається здатністю і бажанням виконувати поставлені керівником завдання (рисунок 1).

Складовими категорії «зрілість» підлеглих є:

- «професійна зрілість» або спроможність працювати (знання, вміння, навички щодо виконання конкретної роботи);
- «психологічна зрілість» або бажання працювати (вмотивованість щодо виконання конкретної роботи).

Рисунок 1 – Ситуаційна теорія П. Герсі та К. Бланшара [14]

«Зрілість» не є постійною рисою підлеглого (підлеглих). Це, скоріше, характеристика конкретної ситуації, яка згідно з моделлю може мати чотири стадії. Поєднання двох вищезазначених типів поведінки керівника в межах даної моделі дозволяє виділити чотири стилі лідерства, кожний з яких відповідає певній стадії «зрілості» підлеглого [15, с. 213].

Студент, в освітньому процесі, виступає свого роду виконавцем розпоряджень викладача. Рівень зрілості студентів можна охарактеризувати інтелектуальними здібностями, типом мислення, темпом просування у навчанні. Від рівня зрілості студента залежить і результат опанування тієї чи іншої дисципліни.

Відповідно до даної моделі та рівня наведених параметрів, в освітньому процесі можна виділити чотири стадії зрілості студентів, що підтверджені типологією і характеристикою за В.Т. Лісовським [16]:

1. Студенти, які мають слабкі базові знання, не вірять у себе або не впевнені в собі. В.Т. Лісовський відносить їх до типу «Випадкові» – вступили у навчальний заклад за наполегливим бажанням батьків, за принципом «щоб вони хоч чимось займалися».

2. Студенти із слабкими базовими знаннями, мають бажання працювати; у них є мотивація, але немає навичок і вмінь. В.Т. Лісовський

відносить дану групу студентів до типу «Трудяги» – постійно навчаються, але через слабкі розумові здібності мають скромні успіхи в навчанні.

3. Студенти з достатньо високим рівнем базових знань, та низьким рівнем мотивації до виконання завдань. В.Т. Лісовський характеризує таких студентів як «Відмінники-розумники» – володіють високим інтелектом, можуть своїми запитаннями поставити викладача в ніяковий стан, вважають: «Навіщо ходити на кожне заняття, ми й так розумні» та навчаються за принципом «всього потрошку»

4. Дуже здібні та активні студенти. Виконують всі завдання, що пропонує їм викладач. За характеристикою В.Т. Лісовського – це «Відмінники-зубрії», що постійно відвідують заняття, наполегливою працею досягають гарних результатів, дисципліновані.

Визначити, до якого типу відноситься той чи інший студент навчальної групи можна за допомогою особистісних опитувальників 15FQ+, по типології Юнга, мотивів і цінностей, методики OEJTS тощо [17].

Більш швидким способом групування студентів навчальної групи за рівнем зрілості є зріз знань, який доцільно провести за першими лекціями дисципліни. Відповідно до результатів опитування, викладач зможе скласти картину про рівень зрілості того чи іншого студента групи.

В залежності від того, до якої категорії зрілості належать студенти, викладачу доцільно застосовувати чотири основні лідерські стилі:

1. Вказівний (S1) – даний стиль передбачає доведення викладачем до студентів конкретних завдань, чітке інструктування щодо шляхів їх виконання та запланованих результатів, жорсткий контроль за досягненням поточних та кінцевих результатів, застосування певних санкцій у разі не досягнення визначеного рівня результативності.

2. Підтримуючий (S2), – даний стиль вимагає від викладача наявності певних моральних якостей - прагнення допомогти, підтримати, скерувати тощо. Викладач виступає у ролі наставника, який не лише пояснює студентам сутність завдань, шляхи та засоби їх виконання, а й дбає про підтримку впевненості студента у власних силах.

3. Співробітництва (S3) – застосування викладачем даного стилю передбачає активізацію можливостей студентів, заохочення їх до колективної співпраці, використання таких способів мотивації, які б спонукали студентів проявити свої здібності.

4. Делегування (S4) – викладач повністю довіряє знанням та навичкам студентів щодо вибору шляхів та засобів розв'язку визначених завдань.

Висновки. Отже, застосування різних стилів керівництва при викладенні та закріпленні однакового матеріалу в одній студентській групі може розглядатись як фактор впливу на підвищення рівня якості знань. Особливого значення застосування ситуаційного підходу до лідерства П. Герсі і К. Бланшара набуває саме в закладах фахової передвищої освіти, в

яких здобувачами освіти є неповнолітня молодь, що повністю психологічно не сформована. Саме індивідуальний підхід у тандемі викладач-студент, що направлений на особистісно-орієнтованого навчання дозволить ефективно керувати процесом навчання та сприяти підвищенню якості освіти.

Список використаних джерел

1. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 2004. – 800 с.
2. Кузьмін О.Є. Основы менеджменту: Підручник /О.Є.Кузьмін, О.Г. Мельник.– К.: «Академвидав», 2007. – 296 с.
3. Андрушків Б.М. Основы менеджменту / Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін. – Львів : Світ, 1995. – 296 с.
4. Боумен К. Основы стратегического менеджмента; пер. с англ. / К. Боумен. – М. : ЮНИТИ, 1997. – 175 с.
5. Друкер П. Менеджмент / П. Друкер, А. Джозеф. – М.: ИД «Вильямс», 2010. – 704 с.
6. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства. Київ: Київ. Університет ім. Бориса Грінченка, 2010. 390 с.
7. Психологія управління закладами середньої освіти: монографія / Л.М. Карамушка. – К. : Нікацентр, 2000. – 332 с.
8. Стиль роботи менеджера освіти / Л.М. Кравченко // Педагогіка математики і природознавства: V Всеукраїнські читання, присвячені пам'яті М.В. Остроградського (24–25 вересня 2001р.): збірник статей. – Полтава: ПОІППО, 2001. – 72 с.
9. Урахування індивідуальних особливостей студентів у навчанні та вихованні / Сергеев С.М., к. мед. н., Українська інженерно-педагогічна академія; Рошупкін А.О., к. мед. н., Сумський державний університет: Вісник Національної академії наук України. – 2015. – № 8: збірник наукових праць. – Університет «Україна».
10. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З.І. Слепкань – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.
11. Моргулець О.Б. Менеджмент у сфері послуг. Навч. посіб / О.Б. Моргулець. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
12. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3. / С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія» – 2002. – 952 с.
13. Калушка Л.В. Вплив стилю керівництва на ефективність управління персоналом / Л. Калушка // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. – Вип. 2 (7). – С. 74–80.
14. Бугас В.В. Удосконалення стилів керівництва в управлінні персоналом підприємства / В.В. Бугас, А.С. Рябуха//. – Ефективна економіка № 12, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=5952>.
15. Соболев С.М., Багацький В.М. Менеджмент: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.М. Соболев , В.М. Багацький: – К.: КНЕУ, 2005. – 225 с.
16. Педагогика и психология высшей школы. / под. ред. М.В. Булановой-Топорковой: Учебное пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с.
17. Особистісні опитувальники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://swpua.com/uk/osobistnisni-opituvalniki/>.

Н.Г. Габунія,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: *К.А. Автухов,*

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАСУДЖЕНИМИ ВАГІТНИМИ ЖІНКАМИ ТА ЖІНКАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ

Жінки завжди мали особливий статус у суспільстві. Діяльність демократичної держави повинна бути спрямована на поліпшення становища жінок, захист їх прав та свобод. Це повинно відобразитись й у пенітенціарній системі. Специфіка статусу вагітних жінок та жінок, які мають при собі дітей віком до трьох років полягає у тому, що вони відповідальні не тільки за себе, а й за свої дітей.

Основними нормами, які регулюють питання відбування покарання у вигляді позбавлення волі засудженими жінками передбачені у Кримінально-виконавчому кодексі (далі – КВК) [1]. Зокрема, засуджені жінки з вагітністю понад чотири місяці або які мають при собі дітей віком до трьох років, направляються для відбування покарання у виправну колонію, при якій є будинок дитини. Відповідно до ст. 141 КВК будинок дитини при виправній колонії є дитячим закладом. Перебуваючи там, діти знаходяться під опікою адміністрації дитячого закладу на повному державному забезпеченні.

Дискусійним є питання стосовно того, чи є доречним тримання дитини разом із матір'ю в установі відбування покарання. Адже, з одного боку, це може негативно вплинути на її психіку, а з іншого розлучати немовля з матір'ю теж є не найкращим варіантом. Але все ж таки, це передбачено законодавством і таким дітям створюються всі умови, необхідні для їх нормальної життєдіяльності та розвитку. Недоліками у законодавстві є те, що вищенаведені пільги поширюються тільки на період до досягнення дитиною трьох років, після чого дитину «забирають» від матері та їх зв'язок втрачається. Жінки, позбавлені можливості реалізувати свої материнські

обов'язки, стають розлюченими, втрачають інтерес до навколишнього світу, впадають в депресію, що унеможлиблює процес виправлення та ресоціалізації [2, с. 395]. Якщо жінка не бажає проживати в будинку дитини разом зі своєю дитиною, то їй все одно надається можливість вільного спілкування з нею без обмежень. При цьому необхідно розуміти, що такими обмеженнями не є випадки, коли для відвідування дитини надається час, вільний від виконання покладених на жінку обов'язків.

Пільгами для такої категорії осіб також є те, що їм дозволяється проживання за межами виправної колонії на час звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку, але звичайно у цей час вони продовжують перебувати під наглядом адміністрації колонії. Таке право їм надається за умови сумлінного ставлення до праці, виконання режимних вимог утримання. Надання такої можливості дозволить певною мірою нейтралізувати негативний вплив позбавлення волі на розглянуту групу засуджених жінок, а надалі (після їх звільнення) уникнути ряду проблем соціально-економічного порядку [3, с. 170]. Проте з набуттям чинності ст. 83 КК, що передбачає можливість звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі засуджених жінок, які є вагітними, та жінок, які мають дитину до трьох років, цей інститут практично не застосовується [4, с. 21].

Також для них створюються поліпшені житлово-побутові умови та встановлюються підвищені норми харчування, час прогулянки. Їм дозволяється працювати за власним бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії колонії. Непрацюючим жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, комунально-побутові послуги надаються безоплатно. До жінок з явними ознаками вагітності забороняється застосування заходів фізичного впливу та гумових (пластикових) кийків, крім випадків учинення ними групового або збройного нападу, який загрожує життю і здоров'ю працівників установи виконання покарань або інших осіб, чи збройного опору [5].

Отже, діяльність органів та установ виконання покарань загалом оснований на нейтральній з гендерної точки зору політиці. Але, законодавством передбачено ряд норм, які відображають певні привілеї, надані жінці в порівнянні з засудженими чоловіками. Це більшою мірою пов'язано з такою їх фізіологічною функцією як народження дитини та соціальною — догляд за дитиною, його вигодовуванням і виховання. Таке особливе положення надається розглядуваній категорії жінок виключно з гуманних міркувань, але навіть це може викликати певні проблеми. Так, законодавством передбачена можливість обмеження таких пільг лише у випадку порушення вимог режиму відбування покарання, при цьому обминається такий важливий аспект як сумлінне виконання батьківських

обов'язків. Це відповідно може призвести до зловживання жінками такими правами з метою полегшення умов відбування свого покарання.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. / Офіц. вісн. України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767.
2. Петерімова О.Р. Особливості відбування покарання жінками, засудженими до позбавлення волі / О.Р. Петерімова // Молодий вчений. – 2019. – № 3(2). – С. 393–396. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_3\(2\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_3(2)_45).
3. Резніченко Г.С. Особливості виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі щодо засуджених жінок : монографія / Г.С. Резніченко. – Одеса : ОДУВС, 2009. – 173 с.
4. Гритенко О.А. Теоретичні та законодавчі особливості застосування форм прогресивної системи виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі / О.А. Гритенко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2020. – № 1. – С. 18–23.
5. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затв. наказом Міністерства юстиції України від 14 вересня 2018 р. № 2823/5 від 28.08.2018 р.

УДК 342.9

В.Ф. Лазаренко,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Житомирського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
науковий керівник: **О.Г. Башук,**
кандидат філософських наук, професор МКА,
професор кафедри правознавства,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Житомир

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА СІНГАПУРУ

Успішний досвід антикорупційної політики Сінгапуру завжди перебуває у центрі уваги дослідників. Цій темі приділяється увага і у науковій літературі, і у публіцистиці. Усі дослідники антикорупційного феномену Сінгапуру приходять до висновку, що завдяки виваженій, продуманій державній політиці корупцію можна подолати або звести її до мінімуму.

Антикорупційна політика Сінгапуру розроблялася і впроваджувалася разом з економічними реформами наприкінці 50-х років ХХ ст. Отримавши незалежність від Великої Британії, Сінгапур провів масштабні перетворення в усіх сферах діяльності держави.

За основу антикорупційної політики Сінгапур взяв англійську модель запобігання і боротьби із корупцією. Основним напрямком антикорупційних реформ стало формування, так званої, «нульової толерантності» до корупції

у суспільстві.

У сфері протидії корупції було прийнято відповідні нормативно-правові акти, основним з яких є Закон про запобігання корупції. Закон передбачив систему заохочень для державних службовців та міри відповідальності для порушників антикорупційного законодавства.

У Сінгапурі послідовно реалізується принцип невідворотності покарання за корупційні злочини. Кримінальні санкції досить суворі – великі строки позбавлення волі, великі штрафи, відшкодування завданих державі збитків. Під розслідування можуть потрапити родичі підозрюваного, до них також може бути застосована конфіскація майна. У випадку смерті винного, зобов'язання щодо виплати штрафу та компенсації збитків можуть бути покладені на його спадкоємців. Особливістю кримінального переслідування осіб, що підозрюються у вчиненні корупційних злочинів, є реалізація принципу презумпції винності, тобто тягар доведення невинуватості лягає на підозрюваного.

Система заохочень для державних службовців передбачає високі заробітні плати, бонусні виплати, отримання 13-го окладу. Розроблена система просування перспективних працівників по службі, передбачена можливість стажування за кордоном.

У Офісі Прем'єр-міністра Сінгапуру утворено Відділ державної служби, який виконує функції виховання та розвитку державних службовців.

Антикорупційним органом Сінгапуру є Бюро із розслідування корупційних дій, утворене на базі колишньої Служби по боротьбі із корупцією. На Бюро покладена функція контролю і реалізації антикорупційної політики, а також функція розслідування корупційних діянь. При цьому співробітники мають широкі повноваження: проводити обшуки, вимагати надання будь-яких документів, заарештовувати, карати за непокору, проводити розслідування щодо родичів, перевіряти їх банківські рахунки, фінансові документи тощо [1].

Бюро із розслідування корупційних дій підпорядковується лише офісу Прем'єр-міністра Сінгапуру. Жоден державний орган, жоден чиновник не можуть впливати на діяльність Бюро. Президент Бюро – виборна посада, він є незалежним навіть від Прем'єр-міністра Сінгапуру.

У Сінгапурі були спроби взяти діяльність Бюро під контроль, у т.ч. шляхом створення спеціальних комісій для контролю за розслідуваннями, які воно проводить. Але порушити принцип незалежності діяльності Бюро із розслідування корупційних дій не дозволило керівництво держави.

На відміну від інших держав, у своїй антикорупційній політиці Сінгапур практично не співпрацює із засобами масової інформації та громадянським суспільством. З однієї сторони, це дає можливість швидко реагувати на будь-які зміни, а з іншої, залишає суспільство осторонь від участі у реалізації антикорупційних заходів. Слабка позиція громадянського суспільства

змушує уряд шукати додаткові механізми взаємодії з ним. Для цього у апараті уряду створено підрозділ, завданням якого є зворотній зв'язок із громадянами, тобто підрозділ здійснює діяльність, спрямовану на вивчення громадської думки.

Антикорупційна політика Сінгапуру сприяє розвитку економіки держави, оскільки створює режим сприяння для іноземного інвестування. Сінгапур є учасником міжнародних антикорупційних угод, переслідує корупційні зловживання і у державному секторі, і у приватному.

Отже, запроваджена у Сінгапурі антикорупційна політика призвела до успіху у боротьбі із корупцією та вивела державу на лідируючі позиції у відповідних міжнародних рейтингах.

Список використаних джерел

1. Шмаль Л. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України. *Науковий часопис національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 110-118.

Д.О. Пінчук,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Житомирського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
науковий керівник: **Р.С. Свистович,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
Житомирського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ ДЕРЖАВИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Питання забезпечення національної безпеки є актуальними для усіх держав світу, тому кожна країна формує законодавство, норми якого спрямовані на захист основ конституційного ладу, суверенітету, державної безпеки тощо.

Зарубіжні держави визнають діяння, що завдають шкоду національним інтересам, особливо небезпечними злочинами, та встановлюють кримінальну відповідальність за їх вчинення.

У зарубіжних країнах цю категорію злочинів прийнято називати «злочини проти держави», «злочини проти безпеки держави», при цьому використовуються різні критерії, які відносять злочинні діяння до зазначеної групи злочинів. Відповідно, у різних державах злочинами проти держави визнаються різні за складом діяння.

Найбільш небезпечними злочинами проти держави, відповідно до кримінального законодавства зарубіжних держав, вважаються державна зрада та шпигунство. Така позиція характеризує кримінальне законодавство

усіх держав світу. Небезпечним злочином вважається тероризм, але кримінальне законодавство не усіх держав світу відносить його до злочинів проти держави.

Питання про відповідальність за злочини проти держави у Великій Британії врегульовані спеціальними законами, деякі з них прийняті ще у XIV-XIX ст., зокрема: Законом про державну зраду 1351 р.

Законом про державну зраду 1351 р. вперше було визначено види злочинів проти держави, до яких віднесено усі злочини проти Суверена (Короля): різні форми зради, зрадницьку фелонію (тяжкий злочин), напад на Суверена, неповага до Суверена, тероризм, шпигунство. У свою чергу, зрада поділялася на «велику» та «малу». «Великою» зрадою визнавалися: задум смерті Суверена або спадкоємця, зґвалтування дружини Суверена або його доньки, незадоволення політикою Суверена, перехід на сторону ворогів Суверена шляхом надання їм допомоги і сприяння, убивство канцлера, головного казначея, королівського судді при виконанні ними службових обов'язків, фальшимонетництво, підробка печатки Суверена.

Згодом перелік дій, що кваліфікуються як злочини проти держави, неодноразово змінювався. Тривалий час усі злочини проти держави каралися смертною карою із конфіскацією майна. У XIX ст. смертну кару за державні злочини скасували. Більша частина злочинів проти держави у сучасній Англії карається позбавленням волі на строк від п'яти років до довічного ув'язнення.

Правові засади кримінально-правової боротьби із злочинами проти держави у ФРН встановлені Конституцією ФРН, Кримінальним кодексом ФРН, кримінальним законодавством земель.

У ФРН злочини проти інтересів держави розміщені у перших розділах Особливої частини Кримінального кодексу ФРН. Злочинами проти держави визнаються: зрада світу, державна зрада, загроза демократичній правовій державі, протиправні дії щодо іноземних держав, проти офіційних органів, протиправні дії, пов'язані із виборчим процесом, непокора законним вимогам представників державної влади.

Правовою основою кримінально-правової боротьби із злочинами проти держави в Італійській Республіці є Конституція та Кримінальний кодекс Італії.

Перелік і склад злочинів проти держави закріплені у розділі 1 Особливої частини Кримінального кодексу Італії. Розділ складається з п'яти глав: «Про злочини проти зовнішньої безпеки держави» (34 статті); «Про злочини проти внутрішньої безпеки держави» (19 статей); «Про злочини проти політичних прав громадянина» (1 стаття); «Про злочини проти іноземних держав, їх глав та представників» (6 статей); «Загальні положення, що мають відношення до попередніх глав» (12 статей)» [1, с. 145].

Кримінальний кодекс Італії не містить поняття «злочин проти держави». Також особливістю Кримінального кодексу Італії є відсутність узагальненого складу злочину «державна зрада».

Отже, аналіз законодавства зарубіжних держав показує, що питання забезпечення безпеки держави є для них пріоритетними. Не дивлячись на особливості правових систем, структуру національних систем законодавства, посягання на інтереси держави суворо караються у кримінальному порядку.

Список використаних джерел

1. Уголовный кодекс Италии. Общая часть и преступления против государства. М., 1991. 213 с.

М.С. Стоцький,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Житомирського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

науковий керівник: ***О.Г. Башук,***
кандидат філософських наук, професор МКА,
професор кафедри правознавства,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Житомир

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В умовах реалізації в Україні доктрини правової держави все більше звертає на себе увагу інститут правозахисної діяльності як різновид юридичної діяльності, основу якого становить сукупність взаємодіючих ланок правового механізму, що забезпечують захист порушених прав і свобод.

Недержавні правозахисні організації займають одне з важливих місць у системі правозахисної діяльності. Завдяки даним організаціям забезпечується взаємодія держави з громадянами у сфері захисту прав людини, а також вони сприяють підвищенню рівня правової освіченості, правової культури, правової свідомості як окремих громадян, так і суспільства в цілому.

Важливу функцію виконують неурядові правозахисні організації у справі проведення реформ, спрямованих на забезпечення недоторканності особистості та реалізації її потенціалу. Практично на будь-якому рівні – міжнародному, національному, регіональному, де відбувається процес захисту окремих громадян від посягань державної влади, неурядові правозахисні організації відіграють вирішальну роль. Недержавні правозахисні організації управляються і координуються приватними

особами, але крім цього, їх робота підтримується добровільними силами інших членів соціуму. Цей факт додає їм особливої значущості в очах тих, хто хотів би зробити свій внесок у поліпшення ситуації у сфері прав людини в світі.

Зауважимо, що поняття «правозахисна організація» не має однозначного тлумачення у зв'язку з розбіжністю думок серед учених. Поділяємо точку зору Є.Ю. Захарова, який розглядає недержавні правозахисні організації, як: «... особливий вид недержавних неприбуткових організацій, діяльність яких спрямована на утвердження й захист прав і свобод людини, ефективний контроль за їхнім дотриманням державою, її органами і посадовими особами» [1].

Правозахисна діяльність є пріоритетним напрямком діяльності недержавних правозахисних організацій. Спектр діяльності таких організацій широкий: від систематичного збору даних про порушення прав людини до підготовки необхідного законопроекту або поправок до чинного законодавства, організація мітингів, пікетів, робота з пресою, радіо, телебаченням, просвітницька робота, прийом населення, безкоштовне консультування з юридичних питань, робота з конкретними скаргами.

Недержавні правозахисні організації спеціалізуються на захисті прав певних категорій населення, за окремими видами порушень прав людини, займаються комплексними проблемами, що відносяться до прав людини. Тобто діяльність недержавних правозахисних організацій охоплює усі сфери суспільного життя, включаючи економічну, політичну, соціальну, культурну.

Перевагами правозахисної діяльності, що здійснюється недержавними правозахисними організаціями є:

- через правозахисні організації краще надається допомога в тих випадках, коли державний правозахисний механізм не виправдовує свого призначення;

- процедура надання допомоги з боку правозахисних організацій менш бюрократична, ніж процедура щодо захисту прав і свобод, що здійснюється при зверненні до державних органів;

- недержавні правозахисні організації виступають в якості нового механізму, на противагу державній владі у справі захисту прав людини, сприяючи широкій участі громадськості у вирішенні пріоритетних питань захисту прав.

Розглядаючи історичні аспекти виникнення недержавних правозахисних організацій, зазначимо, що першим правозахисним громадським об'єднанням у світі став створений у 1863 р. у Женеві Міжнародний Комітет Червоного Хреста. У 1902 р. була утворена Французька ліга захисту прав людини і громадянина. У 1909 р. у Великобританії з'явилося Товариство боротьби з рабством, у подальшому перетворене у Міжнародний інтернаціонал проти рабства. У 1942 р. у США була створена Міжнародна

Ліга прав людини.

Вітчизняний правозахисний рух у порівнянні із західними аналогами виник наприкінці ХХ ст. Першою правозахисною організацією в Україні стала Українська Гельсінська група, створена у 1976 році.

Серед факторів, що вплинули на виникнення правозахисного руху за часів СРСР, можна виділити: невдоволення деяких груп населення економічним станом справ в країні; посилення дисидентства; зростання культурного різноманіття.

В результаті дозволу діяльності правозахисних організацій у СРСР (кінець 1980-х рр.) стали з'являтися роботи, присвячені правозахисним об'єднанням, їх діяльності і взаємодії з державним апаратом.

Отже, особлива роль у забезпеченні прав і свобод людини повинна відводитися безпосередньо самому громадянському суспільству, елементом якого виступають різні недержавні правозахисні організації, що представляють собою добровільні громадські об'єднання, діяльність яких спрямована на забезпечення і захист прав і свобод людини, встановлення справедливості та реальної демократії.

Список використаних джерел

1. Захаров Є.Ю. Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій. URL: <http://khp.org/index.php?id=108463055> (дата звернення: 10.04.2021).

І.В. Чепис,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Донецького національного університету імені Василя Стуса

науковий керівник: ***К.О. Калаченкова,***

кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ ТА КОМЕРЦІЙНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Готельна індустрія є однією з найбільш перспективних галузей економіки в Україні. Готельне господарство є головним фактором і основною складовою туристичної інфраструктури, відіграє провідну роль у презентації вітчизняного туристичного продукту на світовому ринку туристичних послуг. За сучасних умов власники готелів дедалі частіше цікавляться ефективними способами підвищення готельного бізнесу при мінімумі затрачених ресурсів. Одним з таких способів є ведення та побудова готельного бізнесу на умовах франчайзингу.

Аналіз законодавства України щодо здійснення готельної діяльності, вказує на недостатність регулювання зазначених відносин на умовах франчайзингу. Не дивлячись на те, що готельні послуги досить поширені, законодавець не приділяв достатньої уваги франчайзингу в готельній індустрії, який уже позитивно підтвердив свою ефективність та зарекомендував себе в іноземних державах як взагалі у сфері надання послуг, так і зокрема в готельній сфері.

Вищенаведене вказує на актуальність обраної теми дослідження, метою якого є проведення загальнотеоретичного аналізу поняття франчайзингу, виділення його характерних ознак, а також відмежування договору франчайзингу від комерційного посередництва.

Варто зазначити, що самий термін «франчайзинг» не закріплений в законодавстві України, на відміну від зарубіжних країн. Український законодавець оперує поняттям «договір комерційної концесії», але зміст даних понять не є однаковим. У науковій літературі немає єдиної думки щодо відповідності цих договорів. Але поряд з науковими положеннями існує офіційна думка щодо співвідношення даних договорів: Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва (зараз це Державна регуляторна служба України) у Листі від 11.02.2004 р. № 761 зазначив, що дані поняття є тотожними. Що стосується договору франчайзингу та обсягу правовідносин, що врегульовані цим договором, він зауважив, що це коло правовідносин отримало назву комерційна концесія, а договір – договір комерційної концесії [1].

О.А. Шатайло, А.Г. Червомазюк дають таке визначення готельного франчайзингу, як метод підприємництва, завдяки якому підприємець, який має готель, може об'єднатися з великою мережею, що вже діє. Франчайзер надає захищене в законному порядку право займатися певною підприємницькою діяльністю франчайзі, а також допомогу в організації цієї діяльності, навчанні, реалізації та управлінні за винагороду [2].

А.А. Цирульнік, Г.О. Ворошилова зазначають, що «франшиза» в готельному бізнесі – це можливість одного готелю продавати послуги від імені іншого. Це право регулюється в рамках ліцензійної угоди. Договір франчайзингу передає франчайзі право вести бізнес під маркою франчайзера, при цьому використовуючи бренд, стандарти мережі та репутацію. Франчайзі має право самостійно управляти готелем та вибирати менеджера, керуючись виключно власним бажанням, при цьому чітко дотримуватися стандартів готелю оператора [3, с. 78].

Н.В. Кулак, Л.В. Мурована роблять висновок про те, що франчайзинг сфери готельного бізнесу по суті є договором, за допомогою якого створюються мережа підприємств готельного бізнесу, що об'єднані єдиною торговою маркою, уніфікованим стилем, однаковими умовами функціонування, однаковими формами, методами та стратегією ведення

бізнесу керовані метою надання якісних послуг, та отримання прибутку [4, с. 98].

На підставі усіх вище зазначених доктринальних визначень можна виділити такі загальні ознаки договору франчайзингу в готельній індустрії: консенсуальний (оскільки вважається укладеним з моменту досягнення домовленостей за всіма істотними умовами договору); двосторонній (оскільки права та обов'язки за таким договором виникають і у обох сторін); оплатний (оскільки франчайзі повинен сплачувати відповідні платежі – винагороду за користування наданим йому франчайзером комплексом прав). Істотними умовами є предмет та ціна договору, а також інші умови, які сторони можуть визначити істотними (наприклад, територія, способи використання прав тощо). Предметом може виступати надання права на використання франшизи – комплекс прав, які передає франчайзер у користування франчайзі на певний строк та за відповідну плату. Сторонами договору франчайзингу є франчайзер (правоволоділець) та франчайзі (користувач). На законодавчому рівні також вказано про обов'язкову письмову форму такого договору, а також про те, що він може використовуватись лише у сфері підприємницької діяльності, тобто його сторонами можуть бути лише юридичні особи або фізичні особи-підприємці.

Можна надати таке визначення договору франчайзингу в готельній сфері, як договір (а також спосіб ведення підприємництва), за яким одна компанія (франчайзер – правоволоділець) надає іншій компанії (франчайзі – користувачеві) право надавати готельні послуги, використовуючи певні ноу-хау, ділову репутацію, комерційний досвід тощо першої сторони, при цьому сплативши визначену договором винагороду.

Також варто стверджувати, що деякі науковці такі, як І.І. Ігнат, Ю.С. Паніна, Я.О. Сидоров та інші, вважають, що правова природа договору франчайзингу носить комплексний та багатогранний характер і в ньому присутні елементи інших договорів, зокрема договору комерційного посередництва. Відповідно до ч. 1 ст. 295 ГК України комерційне посередництво (агентська діяльність) є підприємницькою діяльністю, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє [5].

Важливою є теза ч. 3 даної статті, за якою не є комерційними агентами підприємці, що діють хоча і в чужих інтересах, але від власного імені, в той час, як франчайзі діє як самостійний суб'єкт не від імені франчайзера, але зазвичай під його торговельною маркою чи іншим позначенням.

Відтак, якщо агент діє в інтересах і за дорученням принципала, надаючи останньому певні послуги, за що отримує від нього винагороду, то при цьому угоди, укладені агентом з третіми особами, мають майнові наслідки для

принципала. Інакше будуються відносини сторін за договором франчайзингу. Франчайзі здійснює самостійну підприємницьку діяльність з використанням засобів індивідуалізації франчайзера та його комерційного досвіду, за що виплачує правовласнику винагороду і несе відповідальність за такі дії власним майном [6].

Франчайзинг включає в себе передачу права на використання певного бренда (торговельної марки, комерційного найменування), контроль та допомогу з боку франчайзера, незалежність франчайзі, економічний інтерес обох сторін, а також передачу франчайзером розробленого ним бізнес-формату для ведення готельного бізнесу франчайзі. Такі складові як незалежність, певний рівень контролю, в деякій мірі використання бренда (його представлення) і навіть допомога та певний економічний інтерес обох сторін наявні в договорі комерційного посередництва. Однак договір комерційного посередництва ніколи не передбачає передачу агенту свого бізнес-формату, що характерно для франчайзингу.

Узагальнюючи, можна виділити такі основні відмінності між договором франчайзингу та договором комерційного посередництва:

1) франчайзі діє самостійно та на власний розсуд, укладає договори від свого імені, а комерційний агент укладає договори від імені та в інтересах того суб'єкта господарювання, якого він представляє;

2) за договором комерційного посередництва не передбачається передання бізнес-формату, розробленого принципалом, а франчайзер вправі передавати за договором франчайзингу власні ноу-хау, комерційний досвід, певні технології виробництва тощо;

3) метою комерційного посередництва є укладення агентом максимальної кількості договорів з третіми особами щодо придбання або продажу товарів, а також надання послуг, тоді як франчайзинг має на меті розвинути бізнес франчайзі з мінімальними підприємницькими ризиками, а від ефективної діяльності франчайзі франчайзер отримуватиме як пряму фінансову вигоду, так і вигоду від популяризації та поширення його бренду [7, с. 156].

Таким чином, франчайзинг у готельному бізнесі є ефективним способом ведення бізнесу. Франчайзинг в готельній сфері – спосіб ведення підприємництва, за яким одна компанія (франчайзер – правоволоділець) надає іншій компанії (франчайзі – користувачеві) право надавати готельні послуги, використовуючи певні ноу-хау, ділову репутацію, комерційний досвід тощо першої сторони, при цьому сплативши визначену договором винагороду. Договір франчайзингу носить комплексний та багатогранний характер та містить у собі елементи певних інших договорів, зокрема комерційного посередництва. Хоча елементи договору про комерційне посередництво наявні в договорі франчайзингу, однак ці договори слід чітко відмежовувати один від одного, оскільки їхня суть та зміст є досить різними.

Франчайзинг є сучасним інструментом ведення готельного бізнесу, за допомогою якого готель може утримати високий конкурентний статус, а також успішно здійснювати свою підприємницьку діяльність протягом тривалого строку.

Список використаних джерел

1. Щодо договору комерційної концесії: Лист від 11 лютого 2004 року, № 761. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0761563-04> (дата звернення: 30.03.2021);
2. Шатайло О.А., Черномазюк А.Г. Франчайзинг у сфері готельно-ресторанного бізнесу. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/shatajlo.htm (дата звернення: 22.03.2021);
3. Цирульнік А.А., Ворошилова Г.О. Франчайзинг як ефективний метод управління готельним бізнесом в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 29. С. 77–80;
4. Кулак Н.В., Мурована Л.В. Франшиза як ефективний інструмент ведення готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Київського національного університету технологій і дизайну. Серія: Економічні науки*. 2019. № 5. С. 93–104;
5. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 року, № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144;
6. Ігнат І.І. Порівняльно-правова характеристика договору комерційної концесії з суміжними видами договорів. URL: <http://intkonf.org/ignat-i-porivnyalno-pravova-harakteristika-dogovoru-komertsiynoyi-kontsesiyi-z-sumizhnimi-vidami-dogovoriv/> (дата звернення: 30.03.2021);
7. Паніна Ю.С. Правове регулювання договору франчайзингу в Європейському Союзі та Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2017. 264 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Р.І. Пряха,

аспірант факультету інформаційних технологій і систем,
Черкаський державний технологічний університет

Л.П. Оксамитна,

кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри інформаційних технологій проектування
Черкаський державний технологічний університет

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОЇ CRM-КОНЦЕПЦІЇ

На сучасному етапі ринку програмного забезпечення особливої актуальності набувають CRM-системи. CRM-система – це будь-яке програмне забезпечення, яке допомагає успішно контролювати роботу з клієнтами, упорядкувати і планувати її. CRM-системи призначені для збирання та оброблення інформації про клієнта (наприклад, історія його покупок, потреби і переваги).

Використання CRM-систем спрямовано в малому та середньому бізнесі задля оптимізації управлінських рішень й підвищення конкурентоспроможності підприємств і конкретних потреб клієнтів. На основі цих знань розробляються нові товари або послуги і таким чином компанія досягає поставлених цілей, покращуючи свій фінансовий показник. CRM-система автоматизує процеси взаємодії з клієнтами, тим самим допомагаючи впроваджувати, змінювати та контролювати внутрішні стандарти та методики роботи з клієнтами.

Дана робота спрямована на дослідження особливостей та використання CRM-концепції.

Метою роботи є дослідження сутності та інструментарію CRM-концепції.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- провести аналіз теоретичних та практичних аспектів визначення CRM-концепції різними науковцями;
- визначити цільове призначення та інструментарій CRM-концепції.

У науковій літературі існують різні підходи до розуміння сутності поняття CRM-систем та CRM-концепції. Цим питанням присвячували свої праці як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них варто відзначити

таких, як: В. Михалевич, О. Ходак, В. Гужва, Л. Ганущак-Єфіменко, Н. Бутенко, О. Базюк, Г., А. Марданов і Р. Мунасіпов та багато інших.

За словами О. Ходак, CRM – не просто система чи рішення, це ціла стратегія ведення бізнесу компанії, яка визначає способи взаємодії з клієнтами у всіх «точках дотику»: реклама, продажі, інформаційні системи, виставлення рахунків, доставка, обслуговування, виробництво нових продуктів [1].

Л. Ганущак-Єфіменко зазначає, що CRM – це певна ідеологія бізнесу у питанні побудови взаємовідносин із клієнтом. Але утилітарно – це певне програмне забезпечення, що автоматизує процес збору інформації про клієнта для подальшого аналізу [2].

Управління відносинами з клієнтами (англ. *Customer Relationship Management*) – поняття, що охоплює концепції, котрі використовуються компаніями для управління взаємовідносинами зі споживачами, включаючи збирання, зберігання й аналіз інформації про споживачів, постачальників, партнерів та інформації про взаємовідносини з ними [3].

CRM-концепція – сьогодні стала важливим інструментом маркетингового аналізу. Концепція системи побудована на принципі більш точної специфікації пропозиції конкретному клієнту.

Природно, що за наявності великої кількості клієнтів подібний підхід не може обійтись без використання інформаційних технологій, як допоміжного інструмента.

У реалізацію CRM-концепції повинні бути задіяні всі інструменти, що мають відносини до контактів із клієнтом: більшість корпоративних служб і підрозділів – маркетинг, виробництво, служба клієнтської підтримки, територіальні підрозділи продажів і служби сервісу.

Контакти цих служб із клієнтом повинні здійснюватися систематично в прямій чи опосередкованій формі.

Сьогодні CRM-концепція поєднує всі інструменти, що мають відносини до контактів із клієнтом: систему керування територіальними продажами, систему клієнтської підтримки, систему керування маркетингом і продажами, а також керування контактами і діяльністю. Дані системи можуть містити в собі такий набір функцій:

- керування контактами – підтримка інформації про клієнта й історію контактів з ним може включати інформацію про точки циклічних продажів чи періодичності поповнення клієнтських запасів своєю продукцією;

- керування діяльністю – надає календар і діловий щоденник;

- керування зв'язком – виражається в самостійному програмному модулі, що відповідає за передачу інформації з використанням модему або мобільного телефону, її збереження і реплікацію;

- прогнозування – надає інформацію щодо перспективного плану продажів, а також прогнози дослідницьких організацій або дані маркетингових досліджень підрозділів компанії;

- керування можливостями – керування факторами залучення, що спонукають потенційних клієнтів;

- керування замовленнями – одержання інформації про наявність товару на складі і розміщення замовлень на доставку виробництво продукції в он-лайн режимі;

- керування документацією – розробка і впровадження стандартів і звітів, що набуваються, й інформаційно-рекламних матеріалів;

- аналіз продажів – надання аналітичних можливостей у дані про продажі;

- конфігурація продукту – збереження інформації про альтернативні продукти та їхні цінові характеристики;

- енциклопедія маркетингу – надає обновлювану інформацію про продукти, ціни, рекламні заходи, результати досліджень (напр. фактори, що роблять вплив на ухвалення рішення про покупку) й інформацію про конкурентів;

- керування центром обробки звертань клієнтів;

- забезпечення автоматизованого оброблення запиту, що надійшов від клієнта;

- збирання, узагальнення, аналіз відгуків клієнтів для оцінки виконавської діяльності, контролю якості й удосконалювання продукції;

- керування сервісом на місцях;

- інформування клієнтів про нові доповнення і моделі, що з'являються в асортименті компанії.

Розвиток мережних і комунікаційних технологій надав можливість використання цих технологій для рішення CRM-завдань (оброблення і збереження даних, розробка баз знань, інтернет-рішення).

Програмні рішення, спрямовані на удосконалювання управлінських процесів з використанням CRM-систем, як правило, включають такі модулі:

- територіальні підрозділи;

- систему оформлення замовлень у режимі он-лайн;

- електронні каталоги і керування ними;

- онлайн виставлення рахунків;

- аналітичний і маркетинговий програмні модулі.

CRM все частіше пов'язані з електронними послугами і навіть визначаються як використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для збільшення масштабів та сфери обслуговування споживачів. Однак, хоча CRM-реалізація сильно залежить і визначається інструментами та досягненнями ІКТ, широко стверджується, що CRM – це поєднання

апаратного забезпечення, програмного забезпечення, процесів, додатків та зобов'язання керівництва.

Очікується, що використання засобів ІКТ та їх інтеграція із програмами CRM має кілька переваг, таких як:

- вдосконалений продукт та якість обслуговування;
- задоволеність клієнтів;
- більш висока продуктивність;
- покращення фінансових показників;
- покращена зручність та обслуговування клієнтів завдяки появі нових продуктів та різні канали доставки/обслуговування.

Різні CRM-інструменти, що дозволяють отримати такі переваги, класифікуються наступним чином:

- оперативні інструменти для поліпшення споживачів сервісу, Інтернет-маркетинг, автоматизація продажів тощо;
- аналітичний для побудови сховищ даних, покращення взаємозв'язків, аналіз даних тощо;
- співпраця для побудови Інтернет-спільнот, розвитку обмін клієнтами між бізнесом, персоналізація послуг тощо.

Отже, інструментарій CRM дозволяє компаніям підвищувати ефективність та результативність обслуговування споживачів, маркетингу та онлайн-продажі, шляхом автоматизації: процесів збуту для зменшення інформаційної асиметрії та затримок і для підвищення ефективності; кол-центрів та інтеграції баз даних клієнтів для зменшення кількості персоналу; електронної пошти взаємодії з клієнтами для покращення обслуговування клієнтів та ефективності обслуговування; відстеження маркетингових компаній через різні засоби масової інформації в межах кількості каналів та управління процесами котирувань та пропозицій від переговорів до закриття.

Список використаних джерел

1. Ходак О. CRM – технологія взаємодія з клієнтами. URL: <https://www.sekretariat.ru/article/210309-qqe-16-m5-crm-tehnologiya-vzaimodeystviya-s-klientami> (дата звернення 17.03.2021).
2. Ганущак-Єфіменко Л.М. CRM-система як ефективний інструмент розвитку готельного бізнесу в Україні. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія : Економічні науки. 2017. № 4. С. 51–56.
3. Ліщинська Л.Б. Основні аспекти автоматизації роботи з клієнтами засобами CRM-систем. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2015. № 5(1). С. 206–209.

ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

В.Г. Єфімова,

кандидат технічних наук, доцент кафедри фізичної хімії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

КОЛОЇДНО-ХІМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСНОВИ ЕМУЛЬСІЙНИХ КОСМЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ НА ОСНОВІ ЕМУЛЬГАТОРА NIKKOMULESE LC

Стабільність косметичних емульсій залежить від природи дисперсійного середовища і дисперсної фази, а також величини поверхневого натягу. Перераховані фактори істотно впливають на споживчі характеристики косметичної продукції [1, 2]. При цьому при підборі компонентів косметичного продукту необхідно дотримання балансу між ціною і якістю.

Для досягнення ідеальної структури крему необхідно правильно вибрати співвідношення фази олії та емульгаторів.

У якості неіоногенного емульгатора в дослідженнях було використано Nikkomulse LC – комплексний емульгатор, що утворює емульсії з рідкокристалічною структурою, які ідентичні багатошаровій ламелярній структурі ліпідів рогового шару шкіри людини, а як аніоногенна поверхнево-активна речовина (АПАР) застосовувався аніонний емульгатор триетаноламін лаурилсульфат ($C_{18}H_{41}NO_7S$).

Переваги неіоногенного емульгатора полягає в тому, що він утворює рідкокристалічні емульсії з різними масляними інгредієнтами, зберігає ламелярну структуру при температурі, що наближується до температури тіла людини, збільшує вологоутримуючу здатність шкіри, а також зберігає тривалий зволожуючий ефект у рецептурах з його використанням.

Отже, метою роботи було відпрацювання режимів отримання косметичних кремів з емульгатором Nikkomulse LC, а також виявлення колоїдно-хімічних властивостей вихідних компонентів і характеристиками кінцевої композиції.

У складі фази олії ми обирали олію ши та гранатових кісточок. Олія гранатових кісточок знімає сухість шкіри, особливо у період розбалансування гормонального фону, оскільки пунікова кислота, що

входить до складу масла, є селективним модулятором естрогенових рецепторів. Масло зародків пшениці є легким засобом, що консервує.

Відпрацювання режимів отримання емульсійного крему здійснювали з використанням механічного пристрою, що перемішує ІКА RW 20п за стандартною методикою отримання ламілярних емульсій.

Дослідження показали, що всі зразки емульсійних кремів мають колоїдну та термічну стабільність. На наш погляд, оптимальним значенням швидкості перемішування є частота обертання на останньому етапі перемішування, яке становить від 300 до 400 хв⁻¹, оскільки за меншої частоти обертання у зразках присутні частинки крупного розміру до 5 мкм, а за більшої швидкості обертання у крем потрапляє повітря, що погіршує якість продукту.

Аналіз водневого показника, показав, що зразки, які отримані з використанням консерванту та без нього, свідчать, що емульсійна система даного складу є стабільною. Таким чином, масло зародків пшениці у складі даного косметичного засобу грає роль як корисної складової частини, так і консерванту.

В якості колоїдно-хімічних характеристик суміші ПАР розглядали товщину адсорбційного шару, площу, що займає одна молекула ПАР в адсорбційному шарі на межі поділу фаз водний розчин ПАР – масло.

Поверхневий натяг на межі водний розчин ПАР-масло визначався методом ваги-об'єму краплі за відомою методикою.

Значення величини максимальної адсорбції визначалося з використанням класичного рівняння Гіббса та наведені у таблиці 1.

Дослідження довели, що на міжфазній поверхні розчин АПАР адсорбується краще з утворенням більш щільного моношару.

Таблиця 1 – Значення параметрів адсорбційних шарів водорозчинних ПАР на межі поділу фаз розчин-масло

ПАР	Значення граничної адсорбції, $\Gamma_{\infty} \cdot 10^6$, ммоль/м ²	Площа, що займає одна молекула в моношарі, S_0 , нм ²	Товщина моношару l , нм
АПАР	1,85	1,25	1,25
НПАР	3,57	8,31	3,54

Для визначення найкращого співвідношення АПАР і НПАР були отримані ізотерми поверхневого натягу з різним співвідношенням АПАР і НПАР. Поверхневий натяг визначалося на межі поділу фаз розчин – масло.

Дані досліджень свідчать, що найкращі результати спостерігаються при співвідношенні АПАР:НПАР як 4:1.

Подальші експерименти показали, що максимальний час існування емульсії спостерігається при концентрації фази масла 5 % об та стабілізації

сумішшю АПАР:НПАР = 4:1. Даний стабілізатор дозволяє отримувати емульсії, стабільні протягом кількох діб.

Таким чином в результаті наукових досліджень отримана основа емульсійного косметичного засобу з ламілярною структурою на основі мультатора Nikkomulse LC та олії ши та масла кісточок гранату.

Емульсійні косметичні засоби, що були отримані мають високу колоїдну стабільність та термостабільність. За умов зберігання протягом 60 діб водневий показник практично не змінюється.

Список використаних джерел

1. Кутц Г. Косметические кремы и эмульсии: состав, получение, методы испытаний/ Г. Кутц. – М.: Косметика и медицина, 2004. – 267 с.
2. Cattley K. Pre-clinical formulation screening, development and stability of acetyl aspartic acid for cosmetic application/ K. Cattley, L. Duracher, P. Camattari, A. Mavon, S. Grooby// International Journal of Cosmetic Science. – 2015. – Vol. 37. – p. 28–33.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

О.І. Жерш,

здобувач вищої освіти Луцького педагогічного коледжу

науковий керівник: **М.А Осип,**

викладач Луцького педагогічного коледжу

ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На думку О. Бочарової, розлади мовлення займають значне місце серед форм нервово-психічної патології, їх поширення досягає 7% серед дітей різного віку. У дітей із порушеннями мовлення спостерігаються значні труднощі набуття навичок зв'язного контекстного мовлення, що зумовлено недорозвиненістю різних компонентів мовної системи (фонетико-фонематичних, лексичних, граматичних). Порушення фонематичного сприйняття призводить до того, що дитина не сприймає на слух близькі за звучанням або подібні за артикуляцією звуки мовлення. Її лексичний запас не поповнюється тими словами, до складу яких входять звуки, що важко розрізнити, а це зумовлює відставання в розвитку від вікової норми. Через це неможливо сформувати й граматичну будову мовлення. Багато прийменників або закінчень слів дитина не здатна сприйняти.

До групи мовленнєвих порушень належать:

- дислалія (порушення звуковимови);
- порушення голосу (дистонія та афонія);
- ринолалія (порушення звуковимови і тембру голосу, пов'язане з вродженим дефектом будови артикуляційного апарату);
- дизартрія (порушення звуковимови та мелодико – інтонаційної сторони мовлення, зумовлені недостатністю іннервації м'язів артикуляційного апарату);
- заїкання;
- алалія (відсутність або недорозвиток мовлення у дітей, зумовлене органічним ураженням головного мозку);
- афазія (повна або часткова втрата мовлення, спричинена органічним локальним ураженням головного мозку);
- загальний недорозвиток мовлення;

- порушення письма (дисграфія) та читання (дислексія).

Для правильного визначення мовленнєвих порушень обов'язково слід звернутися до логопеда, що працює у вашому дитячому садочку, школі, приватного логопеда, або до найближчого логопункту. Виділяють два основні види алалії: моторну та сенсорну.

При моторній алалії грубо порушується розвиток власного мовлення дитини, але збереженим (в основному) залишається розуміння мовлення інших. При сенсорній алалії грубо порушується розуміння мовлення. Дитина, не розуміючи оточуючих, не в змозі засвоювати словесні (вербальні) знання про довкілля. Власне мовлення дитини практично не формується або формується спотворено. За обох форм алалії корекції потребують не лише звуковимова, а й словник дітей, граматична будова мовлення, читання та письмо.

Заїкання – це порушення мовлення досить поширене серед дітей різного віку. Часто заїкання спостерігається також у підлітків і дорослих.

Досить корисним прийомом подолання заїкання одразу ж після його виникнення є організація режиму цілковитого мовчання упродовж 3–5 днів. На цей час слід покласти дитину у ліжку, дати легкі заспокійливі засоби, збільшити час сну (з обов'язковим денним сном); у приміщенні не має бути жодних сильних подразників (телевізора, радіо, яскравих іграшок, яскравого світла тощо). Харчування повинно бути легким, але поживним. Потрібно відмінити будь-які заняття. Атмосфера має бути максимально доброзичливою.

Для попередження заїкання найсуттєвішим є:

- правильна організація режиму дня дитини;
- своєчасне лікування гострих і хронічних захворювань;
- створення навколо дитини теплої доброзичливої атмосфери;
- забезпечення нормального спілкування дитини з дорослими та однолітками;

Ринолалія – порушення тембру голосу та звуковимови, обумовлене анатоמו-фізіологічними дефектами мовного апарату. Вони можуть бути вродженими або набутими. Ці порушення усуваються переважно хірургічним шляхом.

Дизартрія – це порушення темпу, ритму, голосу, обумовлене ураженням центральної нервової системи.

Батьки повинні знати, що раннє виявлення та корекція різних відхилень в розвитку мовлення дитини з перших місяців життя дозволяє не тільки скорегувати вже наявні відхилення, але й попередити появу інших, досягти більш вищого розвитку дитини. Грамотно організована рання корекція здатна попередити появу вторинних відхилень в розвитку. Необхідно відстежувати етапи становлення мовленнєвих навичок і своєчасно звертатись до спеціалістів за допомогою, якщо помітили відхилення. Своєчасно надані

необхідні дії можуть повернути дитину до повноцінного розвитку та, навпаки, запізнення може стати роковим.

Список використаних джерел

1. URL: Веб-сайт [<https://www.pedrada.com.ua/>]
2. URL: Офіційний веб-сайт [<https://mon.gov.ua/>]

У.В. Кондратюк,

здобувач вищої освіти Луцького педагогічного коледжу

науковий керівник: **М.А Осип,**

викладач Луцького педагогічного коледжу

ВИДИ ТРАВМАТИЗМІВ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Термін «травма» походить від латинського слова і в перекладі воно означає «тілесне пошкодження при пораненні». Пошкодження, яке повторювалось у певній групі населення, має назву травматизм. Під дитячим травматизмом слід розуміти сукупність раптово виниклих ушкоджень серед дітей різного віку. Травми серед дітей, на жаль, зустрічаються досить часто.

У перший рік життя у дитини швидко розвивається нервова система, формуються нервові рефлекси, і тому вплив навколишнього середовища позначається на роботі кори головного мозку. У цей час дитина старається пізнати навколишній світ і з великим інтересом хоче познайомитись з усім новим, що оточує її. Дитина старається брати все в руки, і все тягне до рота.

Тому в дихальні шляхи немовлят часто попадають сторонні предмети, нерідко спостерігаються опіки стравоходу та органів дихання.

У дітей до 12 років з'являються нові інтереси, формується своє «я». Допитливість із відсутністю необхідного життєвого досвіду й навичок, невміння реально оцінити небезпеку, прагнення швидко все зробити теж нерідко призводить до нещасних випадків.

Щоб визначити характер травми та її наслідки, важливу роль відіграють і анатомічні особливості дитячого організму.

Травматизм поділяють на побутовий, транспортний, шкільний і спортивний. Буває ще вуличний, вогнепальний, сільськогосподарський, виробничий, родовий, нещасний випадок на воді, задушення та отруєння.

Побутовий травматизм. Найчастіше зустрічається побутовий травматизм. Побутовим травматизмом вважаються ушкодження, які діти отримали вдома в квартирі, у дворі чи в саду. Ушкодження при цьому найрізноманітніші, але найнебезпечніші з них – опіки полум'ям, хімічними речовинами і падіння з висоти. Причини побутового травматизму різноманітні, але найчастіші з них – це мізерний догляд батьків. І через свою

необережність до дітей вони іноді дуже дорого розплачуються. Такі здавалося б на перший погляд дрібниці, як залишені у доступному для дитини місці голки, цвяхи, леза бритв сприяють травмуванню, а іноді й смерті дітей.

У дошкільнят і молодших учнів ушкодження можуть бути спричинені іншими причинами. Вони рухливі і нестримані, бешкетують. Але вони рідко дістають травми в квартирі чи в школі, тому що авторитет дорослих є якимось бар'єром. Діти намагаються позбутися нагляду і охоче проводять своє дозвілля на подвір'ї, зі своїми ровесниками, катаючись на велосипедах, самокатах, санках, деруться на дерева, драбини, або ж у відкриті люки. Тому необладнані дитячі майданчики, забиті сміттям двори, відкриті люки, канави, несправні ліфти, поручні сходів, несправні велосипеди теж дуже небезпечні.

Головний принцип запобігання побутовому травматизму, є постійна турбота дорослих про безпеку дітей вдома. Старші делікатно повинні виховувати в дітях обачливість і обережність, особливо при поводженні з вогнем і небезпечними приладами. Потрібно застерігати дітей від пустощів на балконах, драбинах та деревах. Разом з тим, батьки ні в якому разі не повинні забороняти дітям гратися в рухливі ігри, забивати їх безперервними заборонами та обмеженнями. Все потрібно робити обдумливо, щоб не образити і не принизити дитину. Інакше дитина може вирости боягузом й неактивним, або ж на зло робитиме свої вчинки.

Транспортний травматизм. Найтяжчим, із найбільшим відсотком смертності, є травматизм, отриманий від автомашин, автобусів, тролейбусів, потягів та інших видів транспорту. І знову ж таки головними причинами є бездоглядність дітей на вулиці, коли вони ідуть до школи чи з неї, а також у години дозвілля.

Якщо дитина бачить, що старші порушують правила вуличного руху, то від дитини марно вимагати чогось іншого, бо дитина перш за все бере приклад з дорослих. Лише спільні зусилля батьків, учителів, вихователів, працівників громадських організацій зможуть забезпечити позитивний ефект у боротьбі з транспортним травматизмом.

Учити правила вуличного руху діти повинні з дошкільного віку, тобто в дитячих садках. Заняття проводять вихователі і медичний персонал, звичайно в тісному контакті з батьками. Під час прогулянок та екскурсій вихователь має звернути увагу дітей на інтенсивність вуличного руху і поведінки людей на вулиці. Учні молодших класів необхідно привчати ходити тільки тротуарами з правого боку, звертати увагу на сигнал «бережись автомобіля». У тих місцях, де немає тротуарів, йти слід лівим боком вулиці назустріч транспорту.

Шкільний травматизм. Шкільний травматизм діти отримують на уроках фізкультури, під час перерв, у класах, коридорах. Основними причинами шкільного травматизму є недостатня виховна робота: у таких школах діти, проводять перерви як їм заманеться. Як і при будь-яких видах дитячого травматизму у даному разі при плануванні профілактичних заходів треба

керуватись двома основними принципами: чітко налагоджена організація трудового процесу та якісна виховна робота.

Діти повинні чітко усвідомлювати, що під час виробничого навчання треба бути надзвичайно уважними, зібраними, ретельно виконувати всі настанови вчителя, суворо дотримуватись техніки безпеки.

Erika L. Toryanik,

Doctor of Sciences (Medicine), Professor, Head of the antenatal dep.
Academician V.I. Grishchenko Clinic for Reproductive Medicine, Kharkiv, Ukraine

THE WAYS OF EFFECTING ARTERIAL HYPERTENSION ON THE DEVELOPMENT OF THE FIRST GENERATION IN PREGNANT RATS

Summary. Arterial hypertension in pregnant rats influences on the development of the first generation: rats are born with subcutaneous bruising, internal bleeding, hydronephrosis. All the basic physical development parameters of the survived rats (tack the ear, eye opening, incisor eruption, the appearance of the primary hair, testicular descent, vaginal opening), as well as indicators of emotional response of rats in all groups were formed in almost identical terms.

Keywords: pregnancy, arterial hypertension, SHR-rats, embryogenesis, fetogenesis.

Recently more and more the scientists are beginning to clearly understand the importance of researching the influence of the arterial hypertension in pregnant rats on the first generation in modern conditions.

This article deals with the study of pathogenesis of gestation disorders, embryo- and fetogenesis in hypertensive female rats research. The obtained results demonstrate that hypertension has influence on embryogenesis and fetogenesis: 1.5%–3% rats are already born with some pathology (haematoma under the skin, internal haemorrhage, hydronephrosis, enlarged urinary bladder, and particularly, increased ventricles of the brain, and edema of hypoderm). Arterial hypertension promotes pre- and post-implantation pregnancy loss (100% loss or fetal resorbtion experienced as many as 20 % pregnant rats with experimental preeclampsia), decrease in fetal weight and craniocaudal size, placenta weight and diameter, as well as depletion of glycogen in intermediate and labyrinth placenta areas.

Pregnant rats have high blood and urine fibrinolytic and proteolytic activity. Changes in fibrinolytic and proteolytic blood systems confirmed that hemorheologic changes are the basis for placenta dysfunction development and gestosis. Coagulation shifts, retarded fibrinolysis, hyperfibrinogenemia and changes in 2 or more hemostasis chains were observed more frequently in hypertensive rats, that reflected higher thrombogenic potential in SHR. Arterial hypertension increases estradiol content. The level of estradiol in serum of pregnant SHR from 3 day of gestation increases by 23 %, and by the end of pregnancy by 72 compared to physiologic pregnancy.

The gestosis development of pregnant SHR-rats causes endothelial dysfunction, endothelin expression, blood circulation malfunction, thrombosis and aggregation of the utero-placental vessels confirmed morphologically. Blood pressure and endothelin in plasma are doubled compared to rats with physiological pregnancy. The gestosis and placental dysfunction development lead to structural and function changes in the utero-placental complex, where dominate hemodynamic organ dysfunction which appears as an inflammatory reaction in the uterine glands spaces, vessel hyperemia, partially filled placenta labyrinth and uterus by aggregated erythrocytes in some cases obliteration of the uterine vessels and placental by connective tissue cells, leading them to malfunction.

Hypertension in pregnant rats shortens glycogen amount and in intermediate and labyrinth zones, reduces fetal weight, placental weight and diameter. It was confirmed by the decrease in the number one corpora lutea per one female, increasing number of dead fetuses, pre-implantation loss, postimplant fetal death. Hypertension while active organogenesis, on 20th fetal development, results in slow maturation and ultrastructural violations in lung tissue respiratory department of foetus, whereas in rats fetuses with physiological pregnancy lung tissue respiratory department although not completely mature, is already characterized by sufficient functionally active II type alveolocytes. Hypertension in pregnant rats induces phenotypic disorders and skeletal abnormalities of the fetus, inhibits ossification. Ossification process of axial skeleton and skull in SHR fetuses in significantly retarded compared to the results from rats with physiological pregnancy. Hypertension in pregnant rats influences on the development of the first generation: rats are born with subcutaneous bruising, internal bleeding, hydronephrosis. Death of the experimental group rats is 30% higher than physiological pregnancy rats.

However, all the basic physical development parameters of the survived rats (tack the ear, eye opening, incisor eruption, the appearance of the primary hair, testicular descent, vaginal opening), as well as indicators of emotional response of rats in all groups were formed in almost identical terms. The use of hydrochlorothiazide (20 mg/kg and 40 mg/kg) substance was proved to restore the acid-alkaline balance, inhibits metabolic acidosis and prevents the development of its decompensation and showed dehydration action during pregnancy.

In 2%–4% hydrochlorothiazide causes serious violations of utero-placental and foetus-placental blood flow.

It should be noted that results of conducted experiments testify that oxindolin is nontoxic substance which gives evidence of expressed antihypoxic, antiexudative, diuretic and antimicrobial activities.

We determined the average lethal dose of the ether E-39 in case of injection within a stomach, that equalizes 3583 ± 206 mg./kg. The trust limits of the average size LD50 equalizes 3583 (3078–4088) mg./kg. Any mouse didn't die in case of injection within a stomach of the maximum assumed amount of a substance.

The impact of the substance E – 39 on a daily application of water, diureses and excretion of the electrolytes and creatinine in the white mice. The analysis of the received results testifies that substance E – 39, the hypotiazide and the furosemide increase the diuresis and reveal the saluretic effect. They strengthen the need of water in the animals (E – 39 – by 13,3 %, the hypotiazide – by 23 %, furosemide – by 45 %). The diuretic effect was much more expressed in the furosemide (186,2 % relatively to the control), then in the substance E – 39 – (160 %) and hypotiazide (138 %).

All substances improved the filtered ability of the kidneys, the excretion of the creatinine happens in case of action of E – 39 by 18 and 10,7 %, the hypotiazide – by 10,7 %, the furosemide – by 39,2 %. As compared with the control, all research medicines revealed the saluretic effect, removing the ions of the sodium and potassium from the body of the person, however the calciumuretic action is expressed weaker. The sodiumuretic effect of the compound of E – 39 equalized in average 21,5 % (identically furosemide), potassiumuretic – 5,4 % (it is less than indicators of furosemide and hypotiazide – 13,5 % and 11,2 % correspondently).

To summarize the study, the performed researches confirmed the data of the references concerning the high diuretic and the saluretic action of the hypotiazide and the furosemide and allowed to reveal the new potential diuretic – substance E – 39 among derivatives 2-oxoindolin-3-glyoxilic acid.

The results of the analysis showed that is why it is reasonable to prescribe it to the pregnant with hypertension when the expected profit exceeds potential risk for the foetus.

References

1. Hypertension in pregnancy: 2007 Guidelines for the management of arterial hypertension //European Heart J – 2007. – Vol. 28. – pp. 1503–1504.
2. Toryanik Erika Leonidivna. Compounds manifesting the diuretic action among derivatives 2 – oxoindolin-3-glyoxilic acid: Polish Science Journal // (Issue 5(14), 2019) – Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019. Part 2 – pp. 81–86.

Е.Л. Торянік,

Шляхи впливу артеріальної гіпертензії на розвиток першого покоління у вагітних щурів.

Анотація. Артеріальна гіпертензія у вагітних щурів індукує фенотипові порушення і скелетні аномалії розвитку плоду, пригнічує темпи осифікації. Процес осифікації осьового скелету та черепа у плодів з приплодів SHR групи за інтенсивністю значно затримувався у порівнянні з плодами від самок з фізіологічним перебігом вагітності. В групі вагітних SHR-щурів найчастіше спостерігаються коагуляційні зсуви, затримка фібринолізу, гіперфібриногенемія і зміни в 2-х та більше ланцюгах гемостазу, що вказує на більш високий тромбогенний потенціал в групі SHR.

Ключові слова: вагітність, SHR-щури, артеріальна гіпертензія, ембріогенез, фетогенез.

ТРАНСПОРТ

К.І. Конова,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Університету митної справи та фінансів

науковий керівник: **А.В. Сохацький,**

доктор технічних наук, професор,

завідувач кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики

Університету митної справи та фінансів

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШВИДКІСНОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Залізничний транспорт займає провідне місце в задоволенні потреб виробничої сфери та населення у перевезеннях, є важливим фактором забезпечення соціально-економічного зростання України, розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків. Проте, існуюча структура управління залізничним транспортом, стан виробничо-технічної бази залізниць і технологічний рівень організації перевезень за багатьма параметрами не відповідають зростаючим потребам суспільства та європейським стандартам якості надання транспортних послуг, не сприяють підвищенню ефективності функціонування галузі [1].

Залізничний транспорт України знаходиться на стадії реформування. Питання реформування залізничного транспорту активно обговорюється в наукових, ділових колах. Його дослідженню присвячені праці таких вчених, як: В.М. Самсонів, Г.Д. Ейтутіс, О.М. Гончаров, М.В. Макаренко та інші.

Стратегія розвитку залізничного транспорту України визначена в таких документах: Державна цільова програма реформування залізничного транспорту 2010–2015 роки, Концепція державної програми реформування залізничного транспорту на 2008–2015 роки, Стратегія розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року. Водночас проблематика реформування залізничного транспорту набуває надзвичайної актуальності, оскільки галузь і надалі не відповідає зростаючим потребам суспільства та європейським стандартам якості надання транспортних послуг.

Експлуатаційна мережа залізниць України складає майже 19,8 тис. км, з яких понад 47,2% електрифіковано. За обсягами вантажних перевезень

залізниці України займають четверте місце на Євразійському континенті, поступаючи лише залізницям Китаю, Росії та Індії. Вантажонапруженість українських залізниць (річний обсяг перевезень на 1 км) в 3-5 разів перевищує відповідний показник розвинених європейських країн [2]. Пасажиरोобіг залізничного транспорту наведено на рисунку 1 [3].

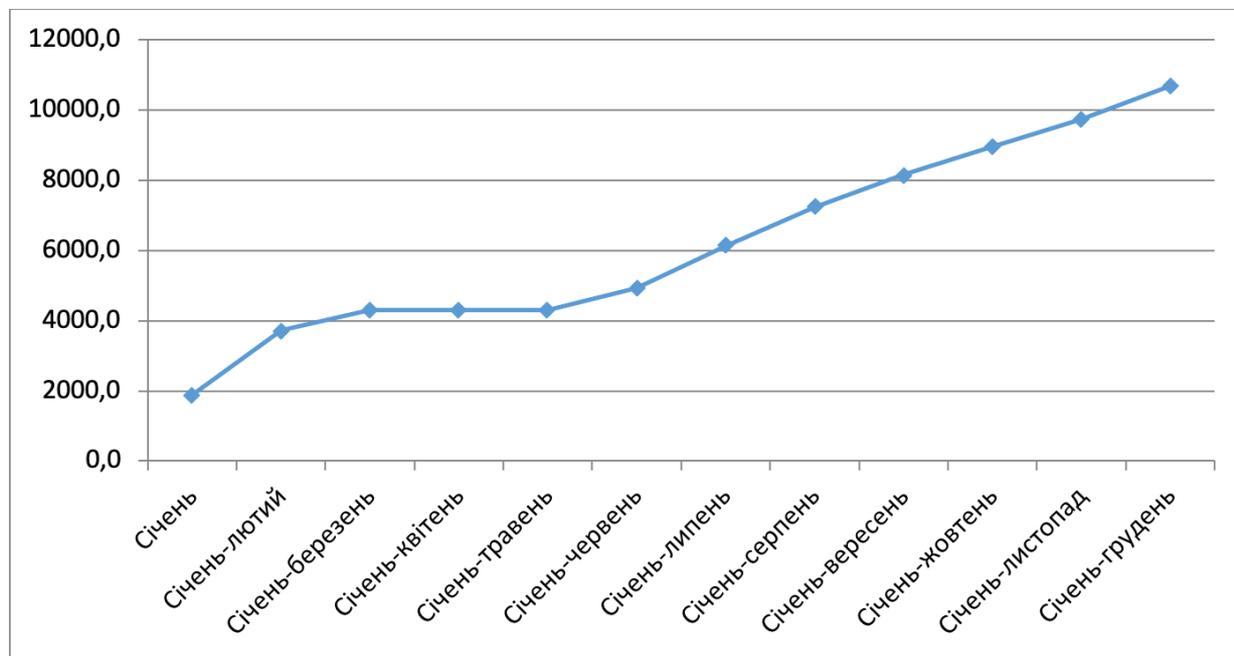

Рис. 1. Пасажирообіг залізничного транспорту за 2020 рік, млн. пас. км

До основних проблем залізничного транспорту можна віднести:

- підвищення пропускної спроможності мережі залізниць України;
- оновлення та модернізація основних фондів;
- технічне і технологічне відставання українських залізниць від залізниць європейських країн;
- недостатність власних джерел для оновлення основних фондів, відсутність державної підтримки інноваційного розвитку залізничної галузі і низький рівень інвестиційної привабливості у частині залучення інвестицій, що обумовлює граничний фізичний знос та невідповідність технічного оснащення залізниць сучасним вимогам;
- недостатній рівень конкуренції на ринку надання транспортних послуг та невідповідність європейським вимогам доступу до ринку транспортних послуг;
- необхідність реформування ПАТ «Укрзалізниця», забезпечення прозорості її діяльності через формування вертикально-інтегрованої системи управління компанією, побудови її діяльності відповідно до принципів, закладених в директивах ЄС;
- виконання залізницями державних і соціальних функцій (перевезення пільгових категорій пасажирів, утримання малодіяльних збиткових ліній) у

поєднанні із регульованими Урядом низькими тарифами на перевезення пасажирів та відсутністю дієвого механізму компенсації збитків від надання суспільно значущих послуг суттєво обмежує можливості техніко-технологічної модернізації залізничного транспорту, призводить до перехресного фінансування збиткових пасажирських перевезень за рахунок вантажних, що суперечить вимогам директив ЄС.

Високошвидкісні магістралі, де швидкість руху становить 260 км/год і більше, найбільш розвинені країни мають вже давно. Українські ж потяги ледь долають відмутку в 100 км/год. За даними "Укрзалізниці" (УЗ), сьогодні пасажирський поїзд їде з середньою швидкістю 50 км/год.

Високошвидкісний транспорт — наземний залізничний транспорт, що забезпечує рух швидкісних поїздів зі швидкістю понад 250 км/год по спеціалізованих коліях, або 200 км/год по існуючих. Рух таких поїздів, як правило, здійснюється по спеціально виділених залізничних коліях — високошвидкісних магістралях (ВШМ) або на магнітному підвісі (маглев).

Загальні принципи поділу ліній на швидкісні групи:

- 1 група — 200 км/год — швидкісні, звичайні магістральні залізниці, що пройшли реконструкцію;
- 2 група — 300 км/год — високошвидкісні, спеціально побудовані високошвидкісні лінії;
- 3 група — 400 км/год — надзвичайно високошвидкісні, спеціально побудовані, високошвидкісні лінії [4].

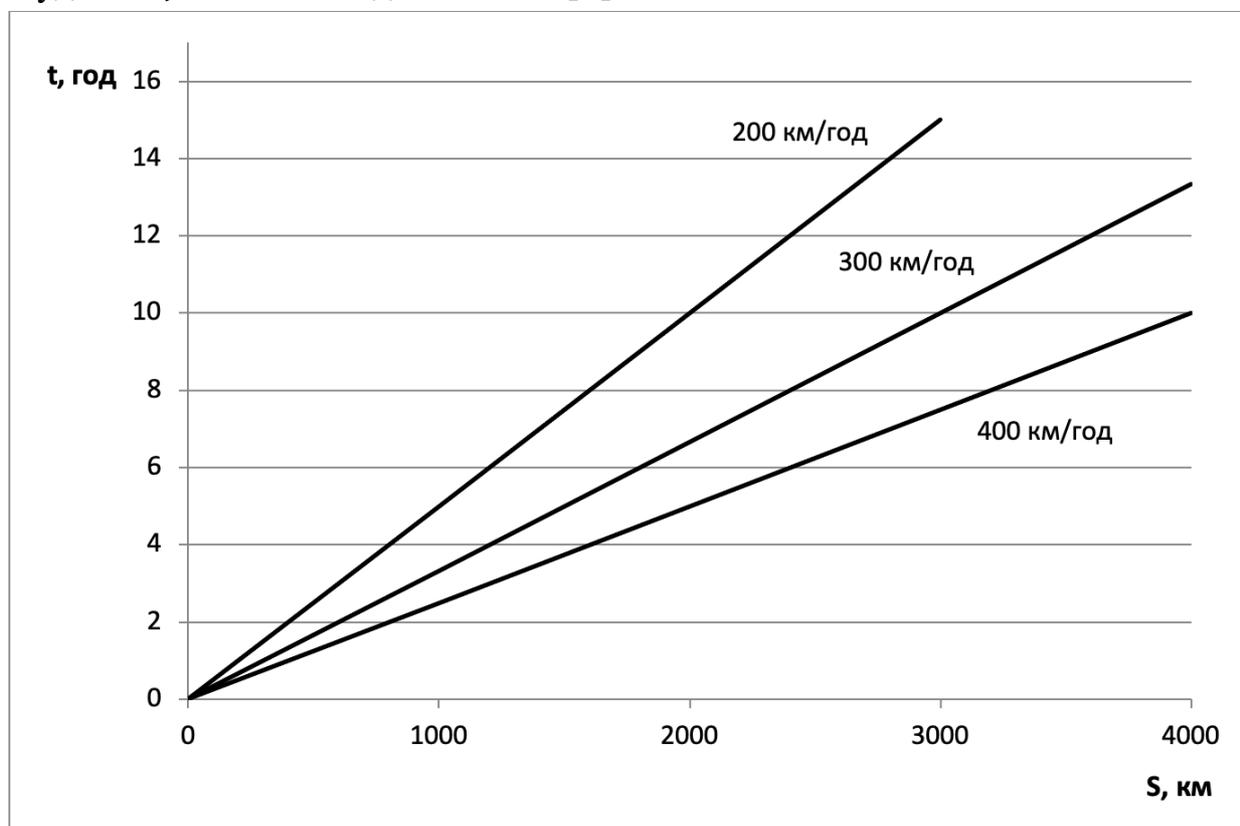

Рис. 2. Витрати часу на рух поїздів відповідної швидкісної групи ліній

На сьогодні високошвидкісний рух активно розвивається у всьому світі, найбільше в країнах Азії та Європейському Союзі. Україна, яка за своїм географічним положенням займає місце своєрідного «транспортного мосту» між Європою та Азією, дотепер майже не використовує цього потенціалу щодо високошвидкісного руху.

Впровадження швидкісного залізничного транспорту має низку позитивних змін для транспортної галузі України. Адже основними перевагами високошвидкісних перевезень є саме безпека руху, екологічність, лояльна ціна перевезення, комфорт пасажирів та незалежність від метеоумов.

Побудова мережі ВШМ на території України дозволить збільшити потік як внутрішньодержавних, так і транзитних пасажирів, однак лише за умови з'єднання національної мережі ВШМ з єдиною європейською мережею.

Одним з шляхів вирішення нинішніх проблем залізничного транспорту є прийнята Національна транспортна стратегія до 2030 року, яка передбачає створення умов для з'єднання обласних центрів мережею швидкісних залізниць. Зокрема, вже через п'ять років в Україні повинні з'явитися залізничні ділянки зі швидкістю до 200 км/год, а ще через п'ять взагалі - до 400 км/год.

Список використаних джерел

1. Державна цільова програма реформування залізничного транспорту на 2010–2015 роки: URL: www.mintrans.gov.ua (Дата звернення: 11.04.2021).
2. Міністерство інфраструктури України. Інформація про Українські залізниці. URL: <https://mtu.gov.ua/content/informaciya-pro-ukrainski-zaliznici.html> (Дата звернення: 11.04.2021).
3. Державна служба статистики. Пасажирообіг за видами транспорту. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 11.04.2021).
4. А. Огороков, Н. Логвінова, О. Папахов, М. Березовий. Основні принципи організації високошвидкісного руху та моделі його експлуатації// Українські залізниці, № 11–12 (29–30). – 2015. – С. 35.

ЗМІСТ

Вступне слово JUVĒNES LOQUUNTUR

А.М. Манжула, В.Б. Распопов,
ДОЛУЧАЙМОСЯ ДО НАУКОВО-ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З СУЧАСНИХ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОГРАМУВАННЯ..... 3

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Л.В. Біла, С.Б. Білий,
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАННЯ
НА КУРСАХ ПРИКЛАДНОЇ ІНФОРМАТИКИ ДЛЯ АСПІРАНТІВ ТА
НАУКОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ НАН УКРАЇНИ 8

С.А. Бобик, Л.П. Перхач,
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ:
ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР 14

Д.В. Борсук,
ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 17

О.М. Волосюк,
ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 19

В.О. Заруцька, М.В. Жиленко,
ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ:
ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ 21

*Zoia I. Kovalenko, Liudmyla A. Toryanik,
Liudmyla V. Semenova, Viktoriia V. Chitishvili,*
NEW TECHNOLOGIES AS VIRTUAL RESOURCES IN TEACHING
ENGLISH UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION (англ. мовою) 30

Є.Ю. Кучеренко,
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ..... 34

І.О. Lukyanchenko,
EVALUATION STRATEGY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHERS'
DISCOURSE IN HIGHER SCHOOL (англ. мовою) 38

Розділ 2
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>Л.А. Стецюк, Л.М. Гавриленко,</i> ЗВОРОТНІЙ БІК УКРАЇНСЬКОГО ЕТНО-ДЖАЗУ	42
<i>Г.З. Штангрет,</i> УПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	44
<i>А.Ю. Ярощук,</i> МОЖЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ ДО ПИСЬМА	47

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>А.Ю. Козак, О.В. Білецька,</i> СЕМАНТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОСЛИН ТА ЇХНІХ ЧАСТИН У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	51
<i>Ю.Ф. Матей, С.В. Мірошніченко,</i> ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ (2001–2006 рр.)	54
<i>А.С. Сопельняк,</i> ДЕРЖАВНИЦЬКА ІСТОРІОСОФІЯ ПРОФЕСОРА Я.Р. ДАШКЕВИЧА.....	58

Розділ 4
БОГОСЛОВ'Я

<i>С.П. Синий, Н.В. Шевелёва-Гаркуша,</i> КАТЕГОРИЯ «БОЖЬЕЙ ЛЮБВИ» В БИБЛЕЙСКОМ ПОНИМАНІИ (рос. мовою)	62
---	----

Розділ 5
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

С.В. Білаш, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	72
V.V. Halushchak, ECONOMIC PSYCHOLOGY AS AN IMPORTANT TOOL OF ECONOMIC THEORY (англ. мовою)	75
Д.О. Ребріна, ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОБРАЗ ПАРТНЕРА» В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ	78
Д.О. Ребріна, ВИЗНАЧЕННЯ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.....	80
Д.О. Ребріна, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	82
В.В. Сержанов, Н.Ю. Фурдела, РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	84
А.С. Шкиря, О.В. Грін, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗМІНИ МОДЕЛІ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	91
А.С. Шкиря, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	93

Розділ 6
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

В.О. Гаража, Н.В. Білик, ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА П. ГЕРСІ ТА К. БЛАНШАРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ФАКТОРУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ	95
---	----

Розділ 7 ПРАВО

<i>Н.Г. Габунія, К.А. Автухов,</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАСУДЖЕНИМИ ВАГІТНИМИ ЖІНКАМИ ТА ЖІНКАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ.....	101
<i>В.Ф. Лазаренко, О.Г. Башук,</i> АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА СІНГАПУРУ.....	103
<i>Д.О. Пінчук, Р.С. Свистович,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ ДЕРЖАВИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	105
<i>М.С. Стоцький, О.Г. Башук,</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОНАХОДИМОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	107
<i>І.В. Чепис, К.О. Калаченкова,</i> ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ ТА КОМЕРЦІЙНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	109

Розділ 8 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Р.І. Пряха, Л.П. Оксамитна,</i> ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОЇ CRM-КОНЦЕПЦІЇ	114
---	-----

Розділ 9 ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

<i>В.Г. Єфімова,</i> КОЛОЇДНО-ХІМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСНОВИ ЕМУЛЬСІЙНИХ КОСМЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ НА ОСНОВІ ЕМУЛЬГАТОРА NIKKOMULESE LC	118
--	-----

Розділ 10 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

<i>О.І. Жерш, М.А. Осип,</i> ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	121
<i>У.В. Кондратюк, М.А. Осип,</i> ВИДИ ТРАВМАТИЗМІВ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	123

Erika L. Toryanik,

THE WAYS OF EFFECTING ARTERIAL HYPERTENSION ON THE DEVELOPMENT
OF THE FIRST GENERATION IN PREGNANT RATS (англ. мовою) 125

Розділ 11
ТРАНСПОРТ

К.І. Конова, А.В. Сохацький,

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ШВИДКІСНОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ 128